

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича**

**М.І. Боднарук,
О.Я. Орловський, А.В. Бурка**

ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Навчально-методичний посібник

Чернівці

**Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича**

2021

УДК 349.3(477)(075.8)
Б 752

Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 7 від 30 червня 2021 року)

Рецензенти:

Вишновецька С.В., докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Національного авіаційного університету;

Тищенко О.В., докторка юридичних наук, професорка кафедри трудового права та права соціального забезпечення Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Боднарук М.І., Орловський О.Я., Бурка А.В.

Б 752 Право соціального захисту : навч.-метод. посібник. /
М.І. Боднарук, О.Я. Орловський, А.В. Бурка. Чернівці :
Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 184с.
ISBN 978-966-423-000-0

Навчальний посібник підготовлений та розроблений відповідно до робочої програми навчального курсу дисципліни «Право соціального захисту» для спеціальності 081 «Право» та є завершеним навчальним виданням, необхідним і достатнім для повного вивчення курсу. Посібник призначений для проведення практичних занять з студентами юридичних факультетів з дисципліни «Право соціального захисту».

УДК 349.3(477)(075.8)

ISBN 978-966-423-000-0

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2021
© Боднарук М.І., Орловський О.Я.,
Бурка А.В., 2021

ЗМІСТ

Передмова	4
Робоча програма курсу	6
Теми лекційних занять	21
Теми та зміст практичних занять, завдання, задачі	32
Змістовий модуль I «Право на соціальний захист: теоретико-правові проблеми генези та розвитку»	32
Тема 1.1. Поняття та організаційно-правові форми права соціального захисту	32
Тема 1.2. Джерела права соціального захисту	35
Тема 1.3. Принципи права соціального захисту	39
Тема 1.4. Правовідносини у сфері соціального захисту.....	43
Змістовий модуль II «Механізм реалізації права особи на окремі види соціального забезпечення»	46
Тема 2.1. Страховий стаж. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	46
Тема. 2.2. Пенсійне страхування в Україні. Пенсії у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.....	50
Тема 2.3. Пенсійні виплати за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування та у системі недержавного пенсійного забезпечення.....	59
Тема 2.4. Пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб.....	61
Тема 2.5. Страхові соціальні допомоги.....	65
Тема 2.6. Державні соціальні допомоги.....	71
Тема 2.7. Соціальні послуги.....	76
Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни	80
Перелік нормативно-правових актів і рекомендованої літератури	141

ПЕРЕДМОВА

Ефективність і дієвість соціальної політики держави – основний критерій її належності до соціальних і правових держав. Сучасні тенденції суспільного розвитку свідчать про гостру потребу побудови дієвої моделі соціального захисту, адже питання соціального захисту торкаються практично всіх громадян. Особливо загострилися проблеми соціального захисту населення в умовах протидії світової пандемії коронавірусної хвороби COVID-19, яка виявила безліч проблем в організації медичного обслуговування, здійсненні соціальних виплат застрахованим особам, системах пенсійного забезпечення та соціальних послуг. Особливої актуальності з огляду на це набуло запровадження медичного страхування, як найбільш дієвої форми соціального захисту застрахованих громадян, а також докорінної зміни системи надання медичних послуг загалом.

Не менш важливим є питання пенсійного забезпечення, оскільки проведені до цього пенсійні перетворення не дають очікуваного результату, розмір пенсійних виплат український, не забезпечує елементарних потреб людини. По суті, працює лише солідарний рівень пенсійної системи, адже система недержавного пенсійного забезпечення нерозвинена, неефективна, а система накопичувального страхування і досі не запроваджена. Окрім цього, потребує оновлення система державних соціальних допомог, особливо допомог сім'ям з дітьми, система надання соціальних послуг. Українською важливо розвивати і систему загальнообов'язкового державного страхування, особливо фінансове її наповнення – єдиний внесок на загальнообов'язкове соціальне страхування.

Загалом система соціального захисту України потребує суттєвої модернізації, адже не виконується її головна мета: гарантувати людині гідний рівень життя. Крім того, гармонізація законодавства України з європейськими соціальними стандартами означає побудову такої моделі соціального захисту, яка може динамічно реагувати на сучасні соціальні ризики, гарантувати відповідні виплати, якісні

соціальні послуги.

Мета і завдання видання – допомога студентам в оволодінні знаннями про: практичні механізми захисту права людини на соціальний захист; розуміння природи права на соціальний захист як природного права людини; дослідження організаційно-правових форм і видів соціального забезпечення, практичних механізмів їх застосування; дослідження системи пенсійного забезпечення, умов призначення та механізмів здійснення пенсійних виплат; характеристику умов матеріального забезпечення у системі соціального страхування та порядок призначення і виплати державних соціальних допомог; визначення форм і порядку надання соціальних послуг.

РОБОЧА ПРОГРАМА КУРСУ

Мета навчальної дисципліни:

- ***а) дати студентам такі знання та розуміння у предметній сфері права соціального захисту:***
 - суть соціального права людини як фундаментальної цінності;
 - місце права на соціальний захист у системі соціальних прав людини;
 - етапи зародження та еволюції ідеї верховенства права, його трансформації;
 - природа права на соціальний захист як невід'ємного природного права;
 - співвідношення публічних та приватних начал у правовому регулюванні соціально-забезпечувальних відносин;
 - специфіка організаційно-правових форм соціального забезпечення;
 - механізм реалізації права на соціальний захист та його гарантії; способи та форми захисту права людини на соціальний захист;
 - практика Європейського Суду з прав людини як інструменту захисту соціальних прав людини

- ***б) виробити у студентів такі когнітивні вміння у предметній сфері права соціального захисту:***
 - здатність до пошуку, обробки і аналізу інформації з різних джерел, у тому числі іноземних; здатність генерувати нові ідеї (креативність);
 - здатність приймати обґрунтовані рішення; застосувати принципи правового регулювання у сфері соціального захисту;
 - виявляти тенденції, особливості на напрями соціальної політики на сучасному етапі;
 - здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), соціально відповідально та свідомо;
 - здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

- застосовувати європейські правові стандарти та вітчизняне законодавство, що регламентує захист соціальних прав людини.
- ***в) прищепити студентам такі практичні навички у предметній сфері права соціального захисту:***
 - застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі у ситуаціях правової невизначеності;
 - використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та у процесі застосування інститутів публічного і приватного права;
 - застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) і процедур судочинства в Україні;
 - визначати правову природу права на людини на соціальний захист;
 - ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також знання практики їх застосування;
 - застосовувати європейські соціальні стандарти та національні джерела при захисті права на соціальний захист;
 - використовувати різноманітні способи та форми захисту права людини на соціальний захист;
 - критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів;
 - розвивати і утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника;
 - доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем і характер оптимальних рішень з належною аргументацією;
 - визначати правову природу права на соціальний захист;
 - застосовувати європейські соціальні стандарти та національні джерела права соціального захисту;
 - використовувати різноманітні способи та форми захисту права людини на соціальний захист.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є:

- природа права на соціальний захист;
- концептуальні підходи до розуміння суті сучасної галузі права соціального захисту; джерела права соціального захисту;
- основоположні принципи права соціального захисту та механізм їх застосування;
- розуміння природи правовідносин у сфері соціального захисту;
- специфіка страхового стажу у праві соціального захисту;
- механізм сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- механізм надання видів матеріального забезпечення та соціальних послуг у системі пенсійного страхування;
- особливості накопичувальної системи пенсійного страхування;
- порядок пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб; правова регламентація недержавного пенсійного забезпечення;
- види матеріального забезпечення та соціальних послуг у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- система державних соціальних допомог та умови їх надання;
- форми соціального обслуговування.

Основні завдання вивчення «Права соціального захисту» є:

- формування наукового та прикладного світогляду студентів-правників;
- засвоєння студентами основних ціннісних характеристик права на соціальний захист і механізму його реалізації;
- підвищення правової культури студентів-правників; формування у студентів умінь самостійно аналізувати і оцінювати юридичну практику у сфері соціального захисту;

- опанування студентами основами категорійно-понятійного апарату права соціального захисту;
- засвоєння студентами прийомів і методів обрання методологічного інструментарію до засвоєння доктрини права соціального захисту;
- вивчення студентами мінімально необхідного обсягу різних моделей реалізації права на соціальний захист у правозастосовній діяльності;
- засвоєння прецедентної практики Європейського Суду з прав людини та національних судів у сфері соціального захисту.

2. Результати навчання.

У результаті засвоєння даного курсу студент

буде знати та розуміти:

- поняття і природу доктрини права соціального захисту;
- витоки і еволюцію права людини на соціальний захист;
- зміст принципів права соціального захисту;
- систему джерел права соціального захисту;
- правову природу відносин у сфері соціального захисту;
- роль страхового стажу у праві соціального захисту;
- призначення та суть єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- механізм надання матеріального забезпечення у системі пенсійного страхування;
- природу накопичувальної моделі пенсійного страхування;
- умови та принципи участі у системі недержавного пенсійного забезпечення;
- види пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби;
- механізм надання видів матеріального забезпечення та соціальних послуг у системі соціального страхування;
- умови призначення та надання державних соціальних допомог;
- форми надання соціальних послуг.

уміти:

- обґрунтовано формулювати свою правову позицію, опонувати та наводити переконливі аргументи;
- оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання;
- вільно володіти базовим категорійно-понятійним апаратом у сфері вирішення трудових спорів;
- генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг;
- використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції;
- аналізувати і оцінювати практику застосування окремих правових інститутів;
- інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності;
- вільно обирати необхідні підходи та методи для аналізу конкретної правової ситуації;
- формулювати необхідні положення, узагальнення, оцінки, висновки та практичні рекомендації під час аналізу ходу та результатів вирішення трудових спорів на практиці;
- захищати за допомогою правого інструментарію права суб'єктів трудових правовідносин;
- застосовувати набуті знання під час захисту трудових прав у практичній професійній діяльності

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Загальна інформація

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів:	Галузь знань: 08 «Право»	Нормативна навчальна дисципліна	
Змістових модулів: 2	Напрямок підготовки: 081 «Право»	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: реферати і тематичні доповіді		4-й	4-й
Загальна кількість годин: 285		Семестр	
		VIII	VIII
Тижневих годин для денної форми навчання:	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр	Лекції	
		-	-
		Практичні заняття	
		-	-
		Самостійна робота	
Аудиторних: Самостійної роботи		-	-
		Форма підсумкового контролю: екзамен	

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		лекційні	практичні	лабораторні	індивідуальні	самостійна робота		лекційні	практичні	лабораторні	індивідуальні	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретико-правові проблеми загальної частини права соціального захисту												
Тема 1.1 Поняття та організаційно-правові форми права соціального захисту.												
Тема 1.2 Джерела права соціального захисту.												
Тема 1.3. Принципи права соціального захисту												

Тема 1.4. Правовідносини у сфері права соціального захисту									
Разом за змістовим модулем 1									
Модуль 2									
Змістовий модуль 2. Механізм реалізації права особи на окремі види соціального забезпечення									
Тема 2.1. Страховий стаж та єдиний соціальний внесок на загально-обов'язкове державне соціальне страхування.									
Тема 2.2. Пенсійне страхування в Україні. Пенсії в солідарній системі загально-обов'язкового державного пенсійного страхування									

Тема 2.3. Пенсійні виплати за рахунок коштів накопичувального фонду та в системі недержавного пенсійного забезпечення.											
Тема 2.4. Пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб.											
Тема 2.5. Страхові соціальні допомоги.											
Тема 2.6. Державні соціальні допомоги											
Тема 2.7. Соціальні послуги											
Разом за змістовим модулем 2											
<i>Усього годин</i>											

Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми
1.	Поняття і організаційно-правові форми права соціального захисту
2.	Джерела права соціального захисту
3.	Принципи права соціального захисту
4.	Правовідносини у сфері права соціального захисту
5.	Страховий стаж та єдиний соціальний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування
6.	Пенсійне страхування в Україні. Пенсії в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування
7.	Пенсійні виплати за рахунок коштів накопичувального фонду та в системі недержавного пенсійного забезпечення
8.	Пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб
9.	Страхові соціальні допомоги
10.	Державні соціальні допомоги
11.	Соціальні послуги. Правове регулювання волонтерської діяльності

Самостійна робота

1.	<p><i>Філософія права соціального захисту.</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Вчення про право та філософія права соціального забезпечення;2. Право на існування, право на працю і право на соціальне забезпечення: досвід філософсько-правового осмислення;3. Філософсько-правове обґрунтування права на існування.
2.	<p><i>Соціальні стандарти: їх суть і зміст</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Європейські стандарти соціальних прав людини.2. Правове регулювання соціальних стандартів і соціальних гарантій за законодавством України.3. Прожитковий мінімум як державний соціальний стандарт: принципи формування та застосування.
3.	<p><i>Пенсійне забезпечення за віком на пільгових умовах: сучасний стан і тенденції модернізації</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Генеза пільгового пенсійного забезпечення в Україні.2. Механізм пільгового пенсійного забезпечення на сучасному етапі.3. Професійне пенсійне страхування: суть і перспективи впровадження

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Критерії оцінювання студентів з дисципліни «Право соціального захисту»

Максимальна кількість балів Іспит 50 балів	Оцінка за шкалою ECTS	Критерії оцінювання знань студентів
Відмінно 45-50	A (90-100)	Студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, аргументовано його викладає під час усної та письмової відповіді. Наводить практичні приклади у контексті тематичного теоретичного матеріалу. Здатний розв'язувати ускладнені кейси (казуси), завдання та вміє використовувати при цьому належно нормативну базу, судову практику (вітчизняну та європейську). Володіє відповідною науково-правовою термінологією. Правильно виконує 90 або більше відсотків тестових завдань. Показав високий рівень розвитку навичок самостійного мислення і викладення власних думок під час написання есе з правової проблематики.
Добре 39-44	B (80-89)	Студент достатньо володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних і письмових відповіді. Здатний розв'язувати кейси (казуси), виконувати завдання із посиланням на положення нормативно-правових актів і судову практику. На достатньому рівні володіє відповідною науково-правовою термінологією. Проте під час усної відповіді, виконання практичних завдань, казусів йому, інколи не вистачає аргументації, послідовності у викладі матеріалу. Допускається окремих несуттєвих неточностей та незначних помилок. Правильно виконує 80-89 відсотків тестових завдань. Показав достатній рівень розвитку навичок самостійного мислення і викладення власних думок під час написання есе з правової проблематики.

<p>Добре 33-38</p>	<p>С (70-79)</p>	<p>Студент демонструє загалом добрі знання навчального матеріалу. Під час усних і письмових відповідей робить помітні помилки, допускає неточності. Не вміє робити певні узагальнення та висновки. Може самостійно розв'язувати стандартні, типові кейси (казуси), завдання, що не потребують детального аналізу нормативно-правових актів і судової практики. Частково володіє відповідною науково-правовою термінологією. Правильно виконує 70-79 відсотків тестових завдань. Показав базовий рівень розвитку навичок самостійного мислення і викладення власних думок під час написання есе з правової проблематики.</p>
<p>Задовільно 27-32</p>	<p>Д (60-69)</p>	<p>Студент демонструє посередні знання навчального матеріалу, викладає його основний зміст, але без глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування, аргументації та використання усіх необхідних нормативно-правових актів і основної літератури. Під час усних і письмових відповідей допускається суттєвих неточностей та помилок, внаслідок чого відповідь неповна. У мінімальному обсязі опрацьовує рекомендовану літературу. Може самостійно розв'язувати кейси (казуси), завдання низького рівня складності. Володіє лише базовою науково-правовою термінологією. Правильно виконує 60-69 відсотків тестових завдань. Показав посередній рівень розвитку навичок самостійного мислення і викладення власних думок під час написання есе з правової проблематики.</p>

Задовільно 21-26	E (50-59)	Студент демонструє мінімальний рівень знань навчального матеріалу. Під час усних і письмових відповідей узагальнення та висновки відсутні, не орієнтується в базових для навчального курсу нормативно-правових актах. Може самостійно розв'язати найпростіші, типові казуси (кейси), завдання за зразком. У мінімальному обсязі опрацьовує основну літературу. Володіє лише базовою науково-правовою термінологією. Правильно виконує 50-59 відсотків тестових завдань. Показав досить низький рівень розвитку навичок самостійного мислення і викладення власних думок під час написання есе з правової проблематики.
Незадовільно 16-20	Fx (35-49)	Студент не засвоїв навчальний матеріал курсу, дає неправильні відповіді на більшість поставлених теоретичних, практичних запитань. Під час усної та письмової відповідей демонструє елементарну, фрагментарну обізнаність з правових питань. У відповіді цілком відсутня самостійність, лише за допомогою викладача може сформулювати основні положення курсу. Володіє лише незначною частиною базової науково-правової термінології. Не може самостійно розв'язати найпростіші, типові казуси (кейси), завдання. Правильно виконує 35-49 відсотків тестових завдань. Рівень розвитку навичок самостійного мислення і викладення власних думок під час написання есе з правової проблематики – примітивний.
Незадовільно 0-15	F (1-34)	Студент не засвоїв навчальний матеріал з курсу, дає неправильні відповіді на поставлені теоретичні запитання та пасивно поводить себе на практичних заняттях. Володіє лише окремими основними правовими термінами. Не вміє розв'язувати найпростіші типові казуси (кейси), завдання. Правильно виконує лише 1-34 відсотків тестових завдань. Не проявляє навичок самостійного мислення і викладення власних думок під час написання есе з правової проблематики.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- ✓ контрольні роботи;
- ✓ стандартизовані тести;
- ✓ проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.);
- ✓ аналітичні звіти;
- ✓ реферати;
- ✓ есе;
- ✓ розрахункові, графічні, розрахунково-графічні роботи;
- ✓ презентації результатів виконаних завдань і досліджень;
- ✓ студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- ✓ контрольні роботи;
- ✓ завдання на лабораторному обладнанні, тренажерах, реальних об'єктах тощо;
- ✓ інші види індивідуальних і групових завдань.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль: здійснюється на заняттях шляхом індивідуального та фронтального усного опитування, бліц-опитування; письмових самостійних робіт (есе, рефератів, написання тематичних глосаріїв тощо); ведення термінологічного словника; виконання практичних (індивідуальних і групових) завдань; підготовки та захисту відповідних схем, таблиць, діаграм, графіків; розв'язання кейсів з практичних завдань і задач-казусів; аналізу та обґрунтування (чи заперечення) судових рішень; взаємоконтролю магістрів у парах і малих групах; самоконтролю тощо. Особливого значення має тестова форма контролю і оцінювання навчальних досягнень магістрів за допомогою комп'ютерних технологій.

Підсумковий контроль: іспит.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1.1 Поняття і організаційно-правові форми права соціального захисту

Мета лекції полягає в дослідженні правової природи і права людини на соціальний захист як природного права, характеристиці сутності соціально-забезпечувальних відносин, які входять до предмета права соціального захисту, визначенні особливостей методу права соціального захисту та розкритті організаційно-правових форм соціального захисту. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

- а) з'ясовано генезу права соціального захисту;
- б) охарактеризовано суть і зміст права людини на соціальний захист, визначено поняття і ознаки соціального забезпечення, здійснено порівняльний аналіз понять «соціальний захист» і «соціальне забезпечення»;
- в) визначено функції права соціального захисту;
- г) розкрито специфіку організаційно-правових форм соціального захисту
- д) досліджено види суспільних відносин, які входять до предмета права соціального захисту;
- е) проаналізовано особливості методу права соціального захисту;
- є) визначено місце права соціального захисту у системі права України;
- ж) досліджено систему права соціального захисту.

План лекції:

1. Право на соціальний захист: генеза, зміст і суть.
2. Соціальне забезпечення: поняття, ознаки, призначення.
3. Організаційно-правові форми та види соціального забезпечення.
4. Право соціального захисту: поняття, функції, ознаки.
5. Предмет права соціального захисту.

6. Метод права соціального захисту та його ознаки.
7. Місце права соціального захисту у системі права України.
8. Система права соціального захисту.

Тема 1.2. Джерела права соціального захисту

Мета лекції: дослідження системи джерел права соціального захисту, з'ясування їх особливостей та визначення сучасних тенденцій правового регулювання соціально-забезпечувальних відносин. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

- а) визначено поняття джерел права соціального захисту, їх особливості;
- б) здійснено класифікацію джерел права соціального захисту;
- в) досліджено міжнародно-правові стандарти у сфері соціального забезпечення та їх вплив на вітчизняну систему соціального захисту;
- г) проаналізовано норми Конституції та законів України, які містять норми права соціального захисту;
- г) охарактеризовано підзаконні акти у сфері соціального захисту;
- д) визначено роль договірних актів у регулюванні соціально-забезпечувальних відносин;
- е) з'ясовано роль актів судової влади в системі джерел права соціального захисту.

План лекції:

1. Поняття та види джерел права соціального захисту.
2. Акти міжнародно-правового регулювання соціального захисту:
 - а) міжнародні стандарти у сфері соціального захисту;
 - б) акти МОП як джерела права соціального захисту;
 - в) європейські соціальні стандарти;

г) міжнародні договори й угоди як джерела права соціального захисту.

3. Конституція України як основне джерело права соціального захисту.

4. Закони України як джерела права соціального захисту.

5. Підзаконні акти у системі джерел права соціального захисту.

6. Договірні акти в системі джерел права соціального захисту

7. Значення актів судової влади у правовому регулюванні соціально-забезпечувальних відносин.

Тема 1.3. Принципи права соціального захисту

Мета лекції: дослідження системи принципів права соціального захисту, визначення їх змісту та значення у правовому регулюванні соціально-забезпечувальних відносин. Для досягнення мети в процесі лекції буде:

а) визначено поняття принципів права соціального захисту, розкрито їх значення;

б) досліджено систему основних (конституційних) принципів права соціального захисту;

в) проаналізовано зміст галузевих принципів права соціального захисту.

План лекції:

1. Поняття принципів права соціального захисту, їх класифікація та значення.

2. Основні (конституційні) принципи права соціального захисту

3. Галузеві принципи права соціального захисту та їх зміст.

Тема 1.4. Правовідносини у сфері соціального захисту

Мета лекції: аналіз правової природи суспільних відносин

у сфері соціального захисту, визначення їх поняття, ознак, проведення класифікації та дослідження змісту структурних елементів. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

а) визначено поняття правовідносин у сфері соціального захисту;

б) розкрито систему правовідносин у сфері соціального захисту;

в) визначено суб'єктний склад правовідносин у сфері соціального захисту, їх об'єкти, розкрито зміст правосуб'єктності у сфері соціального захисту;

г) охарактеризовано юридичні факти, з якими пов'язується виникнення, зміна та припинення правовідносин у сфері соціального захисту.

План лекції:

1. Поняття та система правовідносин у сфері соціального захисту:

а) поняття правовідносин у сфері соціального захисту та їх ознаки;

б) соціально-страхові правовідносини;

в) матеріально-забезпечувальні правовідносини;

г) процедурні правовідносини;

д) процесуальні правовідносини.

2. Суб'єкти, об'єкт і зміст правовідносин у сфері соціального захисту:

а) правосуб'єктність як передумова вступу у соціально-забезпечувальні правовідносини;

б) об'єкт правовідносин у сфері соціального захисту;

в) зміст правовідносин у сфері соціального захисту

3. Підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин у сфері соціального захисту:

а) поняття та види юридичних фактів у сфері соціального захисту;

б) правозмінюючі, правоприпиняючі та правовідновлюючі факти;

в) соціальний ризик як основний юридичний факт.

Тема 2.1. Страховий стаж та єдиний внесок на

загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Мета лекції: з'ясування юридичного значення страхового стажу у праві соціального захисту, визначення його видів, дослідження механізму його обчислення та підтвердження; дослідження суті єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, принципів його збору, визначення правового статусу платників єдиного внеску, аналіз порядку нарахування, обчислення та механізму сплати. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

- а) визначено поняття страхового стажу, проаналізовано його відмінність від трудового стажу та вилучення років;
- б) з'ясовано види страхового стажу та їх особливості;
- в) проаналізовано порядок обчислення страхового стажу;
- г) визначено механізм підтвердження та докази страхового стажу;
- г) досліджено поняття єдиного внеску на соціальне страхування, принципи його збору та ведення обліку;
- в) охарактеризовано категорії платників єдиного внеску на соціальне страхування, їх права й обов'язки;
- г) розкрито порядок нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску на соціальне страхування;
- д) визначено порядок адміністрування єдиного внеску.

План лекції:

1. Поняття та юридичне значення та види страхового стажу у праві соціального захисту.
2. Обчислення страхового стажу.
3. Підтвердження та докази страхового (трудового) стажу.
4. Сутність єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування:
5. Платники єдиного внеску, їх права й обов'язки.
6. Порядок нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску.
7. Адміністрування єдиного внеску на соціальне

страхування.

Тема 2.2. Пенсійне страхування в Україні. Пенсії у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Мета лекції: дослідження системи пенсійного забезпечення у солідарній пенсійній системі України, аналіз її структури, характеристика правового статусу суб'єктів солідарної системи, визначення умов та порядку надання окремих видів пенсійного забезпечення у солідарній системі. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

- а) охарактеризована структура системи пенсійного забезпечення України;
- б) розкрито правовий статус суб'єктів солідарної пенсійної системи України;
- в) досліджено умови пенсійного забезпечення за віком, по інвалідності та в разі втрати годувальника;
- г) охарактеризовано порядок звернення за призначенням пенсії, механізм її нарахування та виплати.

План лекції:

1. Структура системи пенсійного забезпечення України.
2. Суб'єкти солідарної системи пенсійного страхування.
3. Пенсія за віком: поняття, ознаки, умови надання:
4. Пенсія по інвалідності.
5. Пенсія на випадок втрати годувальника: поняття, особливості, умови надання.
6. Порядок визначення заробітної плати для призначення пенсії.
7. Порядок звернення за призначенням пенсії, особливості її виплати.

Тема 2.3. Пенсійні виплати за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування у системі недержавного пенсійного забезпечення

Мета лекції: з'ясування особливостей накопичувальної системи пенсійного страхування та системи недержавного пенсійного забезпечення, визначення їх правової природи і особливостей, аналіз пенсійних виплат у накопичувальній системі пенсійного страхування у системі недержавного пенсійного забезпечення, умов та порядку їх надання. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

а) досліджено суть накопичувальної системи пенсійного страхування, передумови та перспективи запровадження в Україні;

б) розкрито правовий статус суб'єктів накопичувальної системи пенсійного страхування;

в) визначено правову природу договору страхування довічної пенсії у накопичувальній системі пенсійного страхування;

г) охарактеризовано види пенсійних виплат у накопичувальній системі пенсійного страхування;

д) визначено поняття та суть системи недержавного пенсійного забезпечення;

е) досліджено правовий статус суб'єктів системи недержавного пенсійного забезпечення;

є) розкрито види пенсійних виплати у системі недержавного пенсійного забезпечення, умови та механізм їх здійснення.

План лекції:

1. Накопичувальна система пенсійного страхування: суть, особливості та перспективи запровадження в Україні.
2. Договори страхування довічної пенсії у накопичувальній системі пенсійного страхування.
3. Види пенсійних виплат з коштів накопичувальної системи пенсійного страхування.
4. Система недержавного пенсійного забезпечення: поняття, принципи та суб'єкти.
5. Недержавні пенсійні фонди: поняття, види, органи управління.
6. Пенсійний контракт і пенсійна схема.

7. Пенсійні виплати у системі недержавного пенсійного забезпечення.

Тема 2.4. Правове регулювання пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб

Мета лекції: визначення умов і порядку надання пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб, аналіз особливостей пенсійного забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; з'ясування умов призначення пенсій за особливі заслуги перед Україною. Для досягнення мети в процесі лекції буде:

а) визначено правові підстави пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб, з'ясовано суб'єкти даного виду пенсійного забезпечення та його види;

б) досліджено умови та порядок надання окремих видів пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб;

в) визначено особливості пенсійного забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;

г) проаналізовано умови надання пенсії за особливі заслуги перед Україною.

План лекції:

1. Пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб
2. Пенсії особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
3. Пенсії за особливі заслуги перед Україною.

Тема 2.5. Страхові соціальні допомоги

Мета лекції: дослідження видів матеріального забезпечення, які надаються у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, аналіз умов та порядку надання страхових допомог. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

а) охарактеризовано правовий статус Фонду соціального страхування України;

б) досліджено права, обов'язки та відповідальність роботодавця як страхувальника та застрахованих осіб;

в) розкрито види матеріального забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та умови його надання;

г) визначено види матеріального забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;

д) охарактеризовано суть медичного страхування, перспективи його запровадження в Україні.

План лекції:

1. Правовий статус Фонду соціального страхування України.
2. Права, обов'язки та відповідальність роботодавця як страхувальника і застрахованих осіб.
3. Матеріальне забезпечення та соціальні послуги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.
4. Матеріальне забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.
5. Медичне страхування: суть, особливості, перспективи запровадження в Україні.

Тема 2.6. Державні соціальні допомоги

Мета лекції: дослідження системи державних соціальних допомог як виду соціального забезпечення, визначення умов та порядку їх надання. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

а) розкрито поняття державної соціальної допомоги, її ознаки;

- б) визначено види державних соціальних допомог;
- в) проаналізовано умови надання державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми;
- г) досліджено порядок призначення, розміри та строк надання державної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю;
- д) охарактеризовано підстави надання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям;
- е) охарактеризовано умови призначення державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, і особам з інвалідністю.

План лекції:

1. Поняття і види державних соціальних допомог.
2. Державні допомоги сім'ям з дітьми:
 - а) допомога у зв'язку з вагітністю та пологами;
 - б) допомога при народженні дитини;
 - в) допомога при усиновленні дитини;
 - г) допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування;
 - д) допомога на дітей одиницями матерям;
 - е) порядок призначення та виплати державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми.
3. Державна допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю;
4. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям: умови призначення, розмір, порядок виплати.
5. Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю.

Тема 2.7. Соціальні послуги. Правове регулювання волонтерської діяльності.

Мета лекції: дослідження системи соціальних послуг в Україні, визначення видів та з'ясування основних форм їх надання. Для досягнення мети в процесі лекції буде:

- а) проаналізовано систему соціальних послуг в Україні;

- б) визначено поняття соціальних послуг, проведена їх класифікація та з'ясовано основні форми надання;
- б) охарактеризовано порядок надання та отримання соціальних послуг;
- в) визначено правові основи волонтерської діяльності;
- г) визначено механізм надання соціальних послуг бездомним особам і безпритульним дітям;
- д) розкрито види реабілітаційних послуг особам з інвалідністю і форми їх надання.

План лекції:

1. Система соціальних послуг в Україні.
2. Порядок надання й отримання соціальних послуг:
 - а) суб'єкти, які надають соціальні послуги;
 - б) правове регулювання волонтерської діяльності в Україні;
 - с) безоплатні та платні соціальні послуги;
 - д) права та обов'язки осіб, які надають послуги.
3. Надання соціальних послуг бездомним особам і безпритульним дітям.
4. Реабілітаційні послуги особам з інвалідністю.

ТЕМИ ТА ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ, ЗАДАЧІ

Змістовний модуль I «Право на соціальний захист:

теоретико-правові проблеми генези та розвитку»

Тема 1.1. Поняття і організаційно-правові форми права соціального захисту

Питання

1. Поняття права соціального захисту.
2. Суть соціального забезпечення.
3. Функції права соціального захисту.
4. Організаційно-правові форми соціального забезпечення.
5. Види соціального забезпечення.
6. Предмет права соціального захисту.
7. Метод права соціального захисту та його ознаки.
8. Місце права соціального захисту у системі права України
9. Система права соціального захисту.

Завдання

Завдання 1

Проаналізуйте зміст таких понять: «соціальний захист», «соціальне забезпечення», «соціальне страхування» та визначте, як ці терміни співвідносяться між собою.

Завдання 2

Розкрийте зміст права людини на соціальне забезпечення та сформулюйте власну позицію щодо його місця та значення у системі прав кожної людини, а також визначте, яку роль відіграє держава (чи повинна відігравати) у процесі реалізації громадянами свого права на соціальне забезпечення? Відповідь аргументуйте.

Завдання 3

Громадянка Сінько А. працювала на швейній фабриці за трудовим договором. У березні 2021 року вона пішла у відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами, а вкінці травня 2021 року народила дитину. Визначте, на які види соціального забезпечення має право Сінько А. та до яких організаційно-правових форм

вони будуть належати

Чи зміниться ваша відповідь, якщо громадянка Сінько А. працює на швейній фабриці неофіційно?

Завдання 4

Сергієнко працює водієм на підприємстві «Авто». У червні 2021 року він захворів на COVID-19, а тому протягом 19 днів змушений був знаходитися вдома на лікуванні. Визначте, чи має право Сергієнко у цьому випадку на соціальне забезпечення. Якщо так, то до якого виду і організаційно-правової форми воно буде належати?

Завдання 5

Розкрийте і аргументуйте взаємозв'язок права соціального забезпечення та трудового права.

Нормативні акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 01.11.2020).
2. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05 жовтня 2000 р. № 2017-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14.10> (дата звернення: 10.06.2021).
3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02 березня 2000 р. № 1533-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV в редакції від 27 грудня 2019 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14> (дата звернення: 14.11.2020).
5. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09 липня 2003 р. № 1058-

- IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 14.11.2020).
6. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09 липня 2003 р. № 1057-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (дата звернення: 14.11.2020).

Література

1. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 536 с. ISBN 978-617-511-316-5
2. Право соціального забезпечення : підручник / [О. М. Ярошенко, А. М. Слюсар, І. А. Встухова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. – Харків : Право, 2019. 376 с. ISBN 978-966-937-550-6
3. Соціальне страхування: підручник / Кириленко О.П., Толуб'як В.С., Сидорчук А.А., Стоян В.І. та ін. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2016. – 516 с.
4. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення : навчальний посібник загальна частина. – Чернігів: ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. 692 с.
5. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. / В. В. Утвенко. Київ: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 248 с. ISBN 978-617-02-0247-5
6. Бориченко К.В. Співвідношення права на соціальний захист і права на соціальне забезпечення // Юридичний науковий електронний журнал. № 1.2019. С. 101-104.
7. Вишновецька С.В., Туз А.О. Структура науки права соціального забезпечення // Право і суспільство. № 1/2020. С. 201-206.
8. Герасимів Тарас. Право соціального забезпечення як галузь національного права. 2018. С. 23-29. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18359/6.pdf> (дата звернення: 12.06.2021).
9. Дутчак А. В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку // Молодий вчений № 5 (45).

2017 С. 568-572.

10. Жук О. Б. До питання дискусії: соціальний захист, соціальне страхування чи соціальне забезпечення. С. 1-3. URL:http://financial.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/05/%D0%96%D1%83%D0%BA_%D0%9E.%D0%91._%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf (дата звернення: 12.05.2018).

Тема 1.2. Джерела права соціального захисту

Питання

1. Поняття та види джерел права соціального захисту.
2. Конституція України - основне джерело права соціального захисту.
3. Акти міжнародно-правового регулювання соціального захисту:
 - а) міжнародні стандарти у сфері соціального захисту;
 - б) акти МОП як джерела права соціального захисту;
 - в) європейські соціальні стандарти;
 - г) міжнародні договори та угоди як джерела права соціального захисту.
4. Закони України як джерела права соціального захисту.
5. Підзаконні акти у системі джерел права соціального захисту.
6. Акти Конституційного суду України, рішення ЄСПЛ і вітчизняна судова практика у правовому регулюванні соціально-забезпечувальних відносин.

Завдання

Завдання 1

Визначте, які положення Конституції України базові для права соціального захисту.

Завдання 2

Визначте місце та значення практики ЄСПЛ у процесі

реалізації та захисту права на соціальне забезпечення. Під час відповіді посилайтеся на конкретні рішення ЄСПЛ.

Завдання 3

Визначте, які міжнародні соціальні стандарти та гарантії існують у сфері соціального забезпечення. Наведіть конкретні положення із посиланням на міжнародні акти, що є частиною національного законодавства.

Нормативні акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 01.11.2020).
2. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15 (дата звернення: 01.11.2020).
3. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення: 01.11.2020).
4. Декларація прав дитини: прийнята резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_384 (дата звернення: 01.12.2020).
5. Декларація соціального прогресу і розвитку: прийнята резолюцією 2542 (XXIV) Генеральної Асамблеї від 11 грудня 1969 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_116 (дата звернення: 04.11.2020).
6. Європейська конвенція про соціальне забезпечення від 14 грудня 1972 р. // База даних «Законодавство України». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_581 (дата звернення: 06.11.2020).
7. Європейська соціальна хартія від 3 травня 1996 р. // База даних «Законодавство України». URL:

- http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення: 08.11.2020).
8. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 09.11.2020).
 9. Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення від 28 червня 1952 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_011 (дата звернення: 10.11.2020).
 10. Конвенція про основні цілі та норми соціальної політики № 117 від 22 червня 1962 р. // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_016 (дата звернення: 12.11.2020).
 11. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13 грудня 2006 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 15.11.2020).
 12. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 01.11.2020).
 13. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення: 01.02.2020).

Література

1. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч. посіб. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. - 536 с. ISBN 978-617-511-316-5
2. Право соціального забезпечення : підручник / [О. М. Ярошенко, А. М. Слюсар, І. А. Ветухова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. – Харків : Право, 2019. 376 с. ISBN 978-966-937-550-6
3. Соціальне страхування: підручник / Кириленко О.П., Толуб'як В.С., Сидорчук А.А., Стоян В.І. та ін. - Тернопіль:

- Економічна думка ТНЕУ, 2016. 516 с.
4. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення : навчальний посібник загальна частина. Чернігів : ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. – 692 с.
 5. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. / В. В. Утвенко. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 248 с. ISBN 978-617-02-0247-5
 6. Бадида А. Ю. Соціальні права у практиці Європейського суду з прав людини. Право України. 2019. № 9. С. 141-153
 7. Бурка А. В. Багатосторонні міжнародні договори як гарантія реалізації права потерпілим працівником на належне соціальне забезпечення у разі трудового каліцтва чи професійного захворювання // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Т. 1. Вип. 49. С. 199-203.
 8. Клименко А. Л. Стандарти і гарантії соціального забезпечення: міжнародно-правовий і вітчизняний контекст: монографія / А. Л. Клименко. – Харків: Юрайт, 2019. 176 с.
 9. Краснов Є. В. Ратифікація Конвенції Міжнародної організації праці № 102 як вектор вдосконалення системи соціального забезпечення України на шляху до євроінтеграції. Прикарпатський юридичний вісник. 2016. Вип. 2 (11). С. 140-144.
 10. Кропивницький М. О. Про поняття джерел фінансування соціального забезпечення. 2016. С. 39-47. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/37235/1/8_39-47.pdf (дата звернення: 11.05.2018).
 11. Ласько І. М. Система джерел права соціального забезпечення України : автореф. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2015. 16 с.

Тема 1.3. Принципи права соціального захисту

Питання

1. Поняття принципів права соціального захисту, їх класифікація та значення.
2. Основні (конституційні) принципи права соціального захисту.
3. Галузеві принципи права соціального захисту та їх зміст.

Завдання

Завдання 1

Визначте, у яких нормативних актах закріплено принципи права соціального забезпечення. Перелічіть ці принципи із посиланням на конкретні норми законодавства.

Завдання 2

Розкрийте зміст принципу «встановлення рівня соціального забезпечення, що гарантує гідне життя людині» та визначте чи справді даний принцип можливо стовідсотково реалізувати в Україні (чи стовідсотково реалізований в Україні). Відповідь аргументуйте.

Завдання 3

Розкрийте зміст принципу «єдності та диференціації» у соціальному забезпеченні, наведіть приклади норм права, які закріплюють принцип єдності, а які є підставою для виникнення диференціації.

Завдання 4

Які принципи права існують у системі пенсійного забезпечення? Перелічіть ці принципи та розкрийте їх зміст.

Завдання 5

Визначте чи існують у сфері соціального забезпечення прояви дискримінації. Якщо так, то наведіть конкретні її прояви.

Завдання 6.

Із переліку нижчезазначених принципів виберіть один (два),

який на вашу думку найкраще дотримується на практиці, та один, який важко втілюється/важко втілити на практиці. Відповідь аргументуйте.

- 1) поширення права соціального забезпечення на всіх громадян, незалежно від форми та виду соціально-корисної діяльності;
- 2) здійснення забезпечення на рівні не нижче встановлених у державі спеціальних стандартів;
- 3) здійснення забезпечення у випадку настання соціального ризику;
- 4) всеохопленість та універсальність права соціального забезпечення;
- 5) державна гарантованість права соціального забезпечення;
- 6) принципи справедливості та неупередженості;
- 7) принципи поєднання солідарної та індивідуальної відповідальності;
- 8) диференціація умов та обсягів соціального забезпечення;
- 9) принципи ефективності;
- 10) адресний характер соціального забезпечення;
- 11) відповідність соціального забезпечення міжнародним стандартам соціального захисту.

Нормативні акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 01.11.2020).
2. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05 жовтня 2000 р. № 2017-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14.10> (дата звернення: 10.06.2021).
3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02 березня 2000 р. № 1533-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 р. №

- 1105-XIV в редакції від 27 грудня 2019 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14> (дата звернення: 14.11.2020).
5. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09 липня 2003 р. № 1058-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 14.11.2020).
 6. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09 липня 2003 р. № 1057-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (дата звернення: 14.11.2020).
 7. Європейська конвенція про соціальне забезпечення від 14 грудня 1972 р. // База даних «Законодавство України». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_581 (дата звернення: 06.11.2020).
 8. Європейська соціальна хартія від 3 травня 1996 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення: 08.11.2020).
 9. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголош. резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 09.11.2020).
 10. Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення від 28 червня 1952 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_011 (дата звернення: 10.11.2020).
 11. Конвенція про основні цілі та норми соціальної політики № 117 від 22 червня 1962 р. // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_016 (дата звернення: 12.11.2020).
 12. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042

(дата звернення: 01.11.2020).

Література

1. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 536 с. ISBN 978-617-511-316-5
2. Право соціального забезпечення : підручник / [О. М. Ярошенко, А. М. Слюсар, І. А. Ветухова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. – Харків : Право, 2019. 376 с. ISBN 978-966-937-550-6
3. Соціальне страхування: підручник / Кириленко О.П., Толуб'як В.С., Сидорчук А.А., Стоян В.І. та ін. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2016. – 516 с.
4. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення : навчальний посібник загальна частина. – Чернігів : ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. – 692 с.
5. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. / В. В. Утвенко. Київ: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. – 248 с.
6. Гнатенко К. В. Принципи соціального забезпечення – основа галузі права соціального забезпечення // Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 2(31), 2020. С.52-55.
7. Гнатенко К.В. Щодо питання принципів соціального забезпечення // Право і суспільство. № 6/ частина 2. 2018. С. 44-49.
8. Сирота М.І., Гудзь А.О. Принципи права соціального забезпечення в сучасних умовах // Держава та регіони. Серія: Право, 2019 р., № 4 (66). С. 62-66.

Тема 1.4. Правовідносини у сфері соціального захисту

Питання

1. Поняття та система правовідносин у сфері соціального захисту:

а) поняття правовідносин у сфері соціального захисту та їх ознаки;

б) соціально-страхові правовідносини;

в) матеріально-забезпечувальні правовідносини;

г) процедурні правовідносини;

д) процесуальні правовідносини.

2. Суб'єкти, об'єкт і зміст правовідносин у сфері соціального захисту:

а) правосуб'єктність як передумова вступу у соціально-забезпечувальні правовідносини;

б) об'єкт правовідносин у сфері соціального захисту;

в) зміст правовідносин у сфері соціального захисту

3. Підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин у сфері соціального захисту:

а) поняття та види юридичних фактів у сфері соціального захисту;

б) правозмінюючі, правоприпиняючі та правовідновлюючі факти;

в) соціальний ризик як основний юридичний факт.

Завдання

Завдання 1

Наведіть приклади матеріальних, процедурних і процесуальних відносин.

Завдання 2

Наведіть приклади правозмінюючих, правоприпиняючих і правовідновлюючих фактів.

Завдання 3

Розкрийте зміст поняття «соціальні ризики» та наведіть їх приклади. Висловіть власну позицію, чи доцільно розширити існуючий перелік соціальних ризиків.

Задачі

Задача 1

У громадянки Кузьмин Н. у 2021 році помер чоловік, який працював шахтарем. У Кузьмин Н. залишилося двоє дітей: син Степан – 12 років та донька Марина – 19 років, студентка університету денної форми навчання. У липні 2021 року Кузьмин Н. звернулася до районного управління праці та соціального захисту населення із заявою про призначення та виплату пенсії по втраті годувальника. Визначте: 1) підставу для виникнення цих правовідносин; 2) вид правовідносин; 3) коло суб'єктів цих правовідносин та їх об'єкт.

Чи зміниться ваша відповідь, якщо донька Марина буде навчатися в університеті на заочній формі навчання?

Задача 2

Клименку 68 років, протягом останніх 8 років він отримує пенсію за віком. У 2021 році Клименко звернувся до територіального управління Пенсійного фонду у Чернівецькій області із заявою про перерахунок пенсії, на що отримав відмову. Тому Клименко звернувся до суду. Визначте: 1) підставу для виникнення цих правовідносин; 2) вид правовідносин; 3) коло суб'єктів та їх об'єкт.

Задача 3

Лисенку 39 років, він розлучений, має доньку та сина на користь яких сплачує аліменти. Протягом останнього року він проживає у цивільному шлюбі із Гудиною. Шість місяців тому він зареєструвався як фізична особа-підприємець, сплачує податки та ЄСВ, а чотири місяці тому йому було встановлено III групу інвалідності і він почав отримувати пенсію по інвалідності. Визначте, які з вище перелічених відносин регулюються правом соціального забезпечення.

Література

1. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч.

- посіб. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 536 с. ISBN 978-617-511-316-5
2. Право соціального забезпечення : підручник / [О. М. Ярошенко А. М. Слюсар, І. А. Ветухова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. – Харків : Право, 2019. – 376 с. ISBN 978-966-937-550-6
 3. Соціальне страхування: підручник / Кириленко О.П., Толуб'як В.С., Сидорчук А.А., Стоян В.І. та ін. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2016. – 516 с.
 4. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення : навчальний посібник загальна частина. – Чернігів : ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. – 692 с.
 5. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. / В. В. Утвенко. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. – 248 с. ISBN 978-617-02-0247-5
 6. Бориченко К. В. Механізм правового регулювання відносин у праві соціального забезпечення. Правові горизонти. 2019. № 14. С. 34–39.
 7. Бородкін М. В. Юридичні факти як підстави виникнення соціально-забезпечувальних правовідносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2018. 20 с.
 8. Шумило М. М. Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2016. – 680 с.
 9. Яковлева Г. О. До визначення поняття та природи соціальних ризиків у праві соціального забезпечення. Право та інновації. 2018. № 2. С. 49–53.

Змістовний модуль II «Механізм реалізації права особи на

окремі види соціального забезпечення»

Тема 2.1. Страховий стаж та єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування

Питання

1. Поняття та юридичне значення страхового стажу у праві соціального захисту.
2. Види страхового стажу.
3. Обчислення страхового стажу.
4. Підтвердження та докази страхового (трудового) стажу:
 - а) докази страхового стажу;
 - б) порядок підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній.
5. Суть єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
6. Платники єдиного внеску, їх права й обов'язки.
7. Порядок нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску.

Завдання

Завдання 1

Маркова Н. 12 квітня 2021 року народила дитину, а по закінченні відпустки у зв'язку з вагітністю і пологами оформила відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею трьох років. Проте Маркова Н. не знає, чи буде цей період зарахований до страхового стажу. Надайте Марковій Н. правову консультацію.

Завдання 2

У зв'язку із закриттям підприємства Левицького було звільнено з роботи. Протягом останніх шести місяців він стоїть на обліку у центрі зайнятості та отримує допомогу по безробіттю у розмірі 7200 гривень. Визначте, чи буде цей період (перебування на обліку в центрі зайнятості) зарахований до

страхового стажу.

Завдання 3

Тетяні для того, щоб вийти на пенсію, не вистачає шести місяців страхового стажу, а Валентині – 13 місяців. Визначте, чи можуть вони придбати страховий стаж, якого не вистачає та за яку суму коштів.

Завдання 4

Опрацювавши положення Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», визначте:

1) розмір максимальної величини бази нарахування єдиного внеску;

2) порядок визначення мінімального страхового внеску;

3) розмір єдиного внеску, якщо розмір заробітної плати становить 13 450 гривень;

4) розмір єдиного внеску для працівника, який є особою з інвалідністю, якщо розмір заробітної плати становить 9 876 гривень;

5) хто сплачує ЄСВ, за працівника, який працює за трудовим договором;

6) хто сплачує ЄСВ за фізичну особу, що має статус підприємця (ФОП);

7) як здійснюється розподіл ЄСВ за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування;

8) Максим працює викладачем в університеті та адвокатом (як самозайнята особа). Чи потрібно йому сплачувати ЄСВ двічі – за основним місцем роботи та як самозайнятій особі?;

9) Михайло отримує за основним місцем роботи 8 тисяч гривень, а на роботі за сумісництвом – 6550 тисяч гривень. Чи буде Михайло сплачувати ЄСВ як за основним місцем роботи, так і за сумісництвом, чи лише за одним місцем роботи та за якою процентною ставкою?

Задачі

Задача 1

Косменко перебуває на обліку в Головному управлінні Пенсійного фонду України в м. Києві та отримує пенсію по інвалідності II групи внаслідок загального захворювання відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Основний розмір пенсії по інвалідності розраховано у розмірі 3764,40 гривень. Проте Косменко вважає, що розмір пенсії має бути більшим за рахунок включення до загального страхового стажу періодів роботи в сім'ях з виховання дітей, який Пенсійним фондом не було взято до уваги. Косменко зазначає, що до 01 січня 2004 року протягом 10 років працювала, але відповідні записи в трудовій книжці відсутні. Тому Косменко звернулася до суду. Як докази, що підтверджують її трудовий стаж вона надала рекомендаційні листи, угоди. Визначте, чи є підстави для задоволення вимог Косменко. Вирішіть справу.

Нормативні акти

1. Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Постанова КМУ від 26 листопада 2014 року № 675 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-2014-%D0%BF> (Дата звернення: 15.08.2020).
2. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08 липня 2010 р. № 2464-VI. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/page> (дата звернення: 04.01.2021).
3. Порядок підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній: постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1993 р. № 637. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-93->

- %D0%BF (дата звернення: 11.06.2021).
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV в редакції від 27 грудня 2019 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14> (дата звернення: 14.11.2020).
 5. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09 липня 2003 р. № 1058-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 14.11.2020).

Література

1. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч. посіб. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. 536 с. ISBN 978-617-511-316-5
2. Право соціального забезпечення : підручник / [О. М. Ярошенко, А. М. Слюсар, І. А. Ветухова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. – Харків : Право, 2019. – 376 с. ISBN 978-966-937-550-6
3. Соціальне страхування: підручник / Кириленко О.П., Толуб'як В.С., Сидорчук А.А., Стоян В.І. та ін. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2016. – 516 с.
4. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення : навчальний посібник загальна частина. – Чернігів : ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. – 692 с.
5. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. / В. В. Утвенко. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. – 248 с.

Тема 2.2. Пенсійне страхування в Україні. Пенсії у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Питання

1. Структура системи пенсійного забезпечення України.
2. Суб'єкти солідарної системи пенсійного страхування.
3. Пенсія за віком: поняття, ознаки, умови надання:
4. Пенсія по інвалідності: поняття, ознаки, умови надання та припинення.
5. Пенсія на випадок втрати годувальника: поняття, особливості, умови надання.
6. Порядок визначення заробітної плати для призначення пенсії.
7. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Завдання

Завдання 1

Визначте порядок виплати пенсій особам, які проживають за кордоном чи планують виїхати за кордон.

Завдання 2

Кучеренко О. 59 років, у березні 2022 року їй виповниться 60 років, а тому її цікавлять такі питання:

- 1) чи може вона вийти на пенсію у 60 років;
 - 2) який страховий стаж вона повинна мати;
 - 3) куди їй потрібно буде звертатися та які документи подавати;
 - 4) чи зможе вона працювати і отримувати пенсію;
 - 5) чи буде їй враховано час праці після досягнення пенсійного віку та чи впливатиме це на подальший розмір пенсії;
- Надайте Кучеренко О. правову консультацію.

Завдання 3

Проаналізуйте порядок індексації пенсійних виплат і

викладіть його у тезисному порядку або схематично.

Завдання 4

Розрахуйте строки призначення та виплати пенсії у таких випадках:

1) особі у березні 2021 року виповнилося 60 років, із заявою до Пенсійного фонду вона звернулася у серпні 2021 року: з якого моменту їй буде призначено пенсію?;

2) особі у січні 2021 року виповнилося 60 років з заявою до Пенсійного фонду вона звернулася у квітні 2021 року: з якого моменту їй буде призначено пенсію?;

3) особі у 2019 році виповнилося 60 років, проте із заявою до Пенсійного фонду вона звернулася у липні 2021 року, оскільки до цього часу продовжувала працювати. З якого моменту їй буде призначено пенсію?;

4) у травні 2021 року особі встановлено III групу інвалідності, звернення до Пенсійного фонду відбулося у червні 2021 року. З якого моменту їй буде призначено пенсію?;

5) у жовтні 2019 року особу оголошено померлою, і її діти звернулися із заявою до Пенсійного фонду про призначення пенсії по втраті годувальника у лютому 2021 року. З якого моменту буде призначена пенсія?

Завдання 5

Визначте особливості пенсійного забезпечення внутрішньо-переміщених осіб.

Задачі

Задача 1

Горошков пошкодив собі ногу. По спливу трьох місяців йому було встановлено другу групу інвалідності. Наступний термін переосвідчення був визначений на липень 2021 року. Горошков у встановлений термін на переосвідчення не з'явився, оскільки він вважав, що інвалідність його довічна. Визначте, на який термін устанавлюється інвалідність. Які можуть бути наслідки неяви громадянина на переосвідчення МСЕК у встановлений термін? У яких випадках інвалідність устанавлюється безстроково? Чи буде у даному випадку пенсія

по інвалідності і надалі виплачуватися.?

Задача 2

Олександрю 24 роки. Три місяці тому йому встановлено III групу інвалідності. Олександр звернувся до територіального управління Пенсійного фонду України із заявою про призначення пенсії по інвалідності. Визначте, чи потрібно Олександрю мати страховий стаж для призначення такого виду пенсії. Які документи потрібно надати та як буде розраховуватися розмір пенсії по інвалідності?

Задача 3

Гапоненко В. та Гапоненко С. прожили разом у шлюбі 45 років. На початку 2021 року Гапоненко В. помер. До смерті він отримував пенсію у розмірі 6 800 тисяч, а розмір пенсії дружини – 2834 гривень. Знайома Гапоненко С. повідомила їй, що вона може перейти на пенсію свого померлого чоловіка, для цього їй потрібно звернутися до місцевого управління Пенсійного фонду України. З'ясуйте, чи справді у Гапоненко С. є така можливість? Відповідь аргументуйте.

Задача 4

Сергій та Валентина протягом останніх десяти років проживали у цивільному шлюбі. У грудні 2020 року Сергій помер. Його цивільна дружина звернулася до місцевого управління Пенсійного фонду України із заявою про призначення пенсії по втраті годувальника – їй та їх спільній дитині, якій виповнилося 7 років, на що отримала відмову. Причиною відмови стало те, що вони проживали у цивільному шлюбі, а тому ні Валентина, ні її дитина не може претендувати на такий вид пенсії. Валентина не погодилася із такою відповіддю і звернулася до суду. Визначте чи є підстави для виплати пенсії у зв'язку із втратою годувальника Валентині та дитині. Якщо так, то які факти беруться до уваги при розрахунку даного виду пенсії? Додатково проаналізуйте, чи є судова практика

з даного питання.

Задача 5

Громадянці Соняшниковій 71 рік і вона перебуває у будинку-інтернаті для осіб похилого віку (державної форми власності). Розмір її пенсії – 3254 гривні. Визначте, яка частина пенсії повинна виплачуватися безпосередньо Соняшниковій, а яка – йти на її утримання. Чи зміниться розподіл коштів, якщо буде встановлено, що Соняшникова має непогашений кредит і є судове рішення про стягнення заборгованості у сумі 3000 гривень?

Задача 6

Студент Чернівецького національного університету Коваль А. навчався на 2 курсі географічного факультету. У липні під час відпочинку він зламав руку. Перелом був надзвичайно складним, тому відновити повністю функцію руки так і не вдалося. Як наслідок йому було встановлено III групу інвалідності. Визначте, чи має право Коваль А. на призначення пенсії по інвалідності. Якщо так, то які умови її призначення?

Задача 7

70 – річний громадянин Іспанії Петренко переїхав на постійне проживання в Україну і звернувся до територіального управління Пенсійного фонду України за місцем проживання з проханням пояснити, який орган буде виплачувати йому пенсію, нараховану в Іспанії, та чи буде пенсія виплачуватися за рахунок коштів Пенсійного фонду України чи за рахунок коштів держави Іспанія. Надайте Петренку консультацію.

Задача 8

Онищук К. перебувала на обліку в управлінні Пенсійного фонду України та отримувала пенсію за віком у розмірі 2876,49 грн. З 19.07.2020 року Онищук К. є вдовою померлого чоловіка Онищука С., розмір пенсії якого – 10982,14 грн. На початку вересня 2020 року Онищук К. звернулась до управління Пенсійного фонду України із заявою про переведення її з пенсії

за віком на пенсію по втраті годувальника.

У процесі розгляду заяви управління Пенсійного фонду України було проведено новий обрахунок пенсії Онищука С. за наслідками якого розмір пенсії померлого склав 7340,45 грн. замість 10982,14 грн., як наслідок розмір пенсії по втраті годувальника для Онищук К. склав 3433,79 грн. Онищук К. вважає, що їй неправильно було визначено розмір пенсії по втраті годувальника та звернулася до суду за захистом своїх прав.

Визначте: 1) хто має право на призначення пенсії по втраті годувальника; 2) чи може дружина перейти на інший вид пенсії; 3) які документи потрібно подавати до управління Пенсійного фонду; 4) в якому розмірі виплачується пенсія по втраті годувальника; 5) з якого моменту призначається пенсія по втраті годувальника. Вирішіть справу.

Задача 9

Лупинчук С. 08.10.1987 року народження з 24.07.2020 року була встановлена II група інвалідності у зв'язку з загальним захворюванням, що підтверджується довідкою МСЕК серії 12AAA № 960531. 31.07.2020 року Лупинчук С. звернулася до управління Пенсійного фонду з заявою про призначення пенсії по інвалідності, проте отримала відмову, оскільки на момент звернення у неї не було недостатньо страхового стажу, щоб отримувати пенсію по інвалідності.

Липинчук С. влаштувалася на роботу та пропрацювала секретарем у період з 04.09.2020 року по 04.12.2020 року з метою набуття достатнього страхового стажу для призначення пенсії по інвалідності.

20.12.2020 року Лупинчук С. вдруге звернулася із заявою про призначення пенсії по інвалідності, однак отримала чергову відмову від 26.12.2020 року за недостатності в неї страхового стажу. Оскільки на момент другого звернення тривалість її страхового стажу становила 5 років та 6 місяців. Визначте чи правомірні дії управління Пенсійного фонду? Який прядок призначення пенсії по інвалідності та у якому розмірі вона виплачується? Визначте чи мала право Лупинчук С. на призначення пенсії по інвалідності на момент першого звернення

– 31.07.2020 року? Вирішіть спір між сторонами.

Задача 10

Смикові А. станом на 31.12.2020 року виповнилося 60 років та до 31.12.2020 року його страховий стаж становив більше 15 років, а саме 23 роки та 3 місяці. У січні 2021 року Смик А. звернувся до органів Пенсійного фонду України з письмовою заявою про призначення пенсії за віком, проте листом від 31.01.2021 року йому було відмовлено у призначенні пенсії за віком, з огляду на те, що на час досягнення ним 60 - річного віку страховий стаж становив менше 27 років. Смик А. вважає таку відмову неправомірною, а тому звернувся до суду.

Визначте чи є підстави для задоволення позову Смика А.? Який порядок призначення пенсії за віком? Які документи потрібно подавати? Чи змінилося б ваше вирішення ситуації, якщо Смик А. досяг пенсійного віку: а) у 2018 році: б) у 2017 році? Відповідь аргументуйте.

Задача 11

Із жовтня 2019 року К. перебуває на обліку в Центральному об'єднаному управлінні Пенсійного фонду України міста Маріуполя Донецької області. 11 листопада 2019 року, відповідно до довідки №14112001938 від 11 листопада 2019 року про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, виданої Управлінням праці та соціального захисту населення Жовтневого району Маріупольської міської ради, К. перемістилася 14 жовтня 2019 року з тимчасово окупованої території в м. Маріуполь. З 01.03.2020 року К. була припинена виплата пенсії у зв'язку із надходженням інформації про відсутність за місцем проживання.

У серпні 2020 року гр. К. звернулася до суду з адміністративним позовом, в якому просила суд визнати протиправною бездіяльність відповідача, яка полягає у не виплаті з березня 2020 року пенсії позивачу, зобов'язати відповідача поновити виплату пенсії позивачу та сплатити заборгованість за весь час затримки виплати, а саме з 01 березня 2020 року.

У ході судового засідання було встановлено, що в матеріалах справи відсутні докази про скасування дії довідки внутрішньо переміщеної особи позивача. Натомість К. 18.05.2020

року отримала нову довідку від 18.05.2020 року № 0000211156 про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи. Відповідач (управління Пенсійного фонду) посилався на складений акт обстеження матеріально-побутових умов сім'ї, яким встановлено відсутність К. Саме на підставі такої інформації виплату пенсії призупинено з 01 квітня 2020 року. Єдиною метою припинення виплати, за твердженням відповідача, стало встановлення місця проживання позивача.

Визначте: 1) які нормативно-правові акти регламентують пенсійне забезпечення внутрішньо переміщених осіб?; 2) які умови призначення та продовження виплати пенсій внутрішньо переміщеним особам?; 3) чи можна ставити право на пенсійне забезпечення внутрішньо переміщеної особи від її фактичного місця проживання?; 4) яке рішення повинен винести у справі суд? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 12

З 2011 року Н. (позивач) перебуває на обліку в Головному управлінні Пенсійного фонду України в Житомирській області. Пенсія їй призначена відповідно до Закону України «Про державну службу» №3723. 14.02.2020 року Н. звернулася до відділу обслуговування громадян ГУ Пенсійного фонду України в Житомирській області (відповідач) із заявою про переведення з пенсії державного службовця на пенсію за віком відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Згідно поданої заяви, Н. було переведено з пенсії державного службовця на пенсію за віком.

Після сплати страхових внесків за січень 2020 року Н. звернулася до відділу обслуговування громадян ГУ ПФУ в Житомирській області з заявою від 17.03.2020 року та від 14.07.2020 року про перерахунок пенсії за віком з моменту її призначення, з 14.02.2020 року, з врахуванням сплачених страхових внесків за січень 2020 року.

Листом від 22.07.2020 Н. повідомлено про те, що оскільки пенсія була вже призначена з 26.07.2011, а з 14.02.2020, зі заявою переведено з одного виду пенсію на інший, тому підстав для зарахування стажу за січень 2020 року немає.

2 грудня 2020 року Н. (позивач) звернулася до суду з позовом, в якому просила визнати неправомірною відмову у перерахунку її пенсії за віком з моменту її призначення (з 14.02.2020 року) враховуючи сплачені страхові внески за січень 2020 року.

Відповідач зазначив, що згідно з даними персоніфікованого обліку станом на 14.02.2020 наявні дані про страховий стаж позивача по 31.12.2019. Оскільки позивачу пенсія була вже призначена з 26.07.2011, а з 14.02.2020, за заявою переведено з одного виду пенсію на інший, тому підстав для зарахування стажу за січень 2020 року немає. Визначте: 1) чи правомірна відмова органу Пенсійного фонду у перерахунку пенсії?; 2) яке рішення має винести суд у даній справі? Відповідь аргументуйте.

Нормативні акти

1. Деякі питання підвищення пенсійних виплат і надання соціальної підтримки окремим категоріям населення у 2020 році: Постанова Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2020 р. № 251// База даних «Законодавство України». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-pidvishchennya-pensijnih-viplat-i-nadannya-socialnoyi-pidtrimki-okremim-kategoriyam-naselennya-u-2020-roci-i010420-251> (дата звернення: 19.11.2020).
2. Деякі питання підвищення пенсійних виплат для окремих категорій осіб у 2021 році та в подальшому: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 849 // База даних «Законодавство України». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-pidvishchennya-pensijnih-viplat-dlya-okremih-kategorij-osib-u-2021-roci-ta-v-podalshomu-i160920-849> (дата звернення: 20.11.2020).
3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 13.06.2021).
4. Про затвердження Інструкції про порядок переказування пенсій громадянам, які виїхали за кордон, та виплати

- пенсій пенсіонерам іноземних держав, які проживають в Україні: Постанова правління Пенсійного фонду України від 23 квітня 1999 р. № 4-5 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0413-99> (дата звернення: 12.06.2021).
5. Про затвердження Порядку виплати пенсії та надання соціальних послуг громадянам України, які проживають на території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 234 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/234-2014-п> (дата звернення: 16.06.2021).
 6. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05 листопада 1991 р. № 1788-12. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1788-12> (дата звернення: 04.10.2020).
 7. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09 липня 2003 р. № 1058-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 14.11.2020).

Література

1. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч. посіб. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 536 с. ISBN 978-617-511-316-5
2. Право соціального забезпечення : підручник / [О. М. Ярошенко, А. М. Слюсар, І. А. Ветухова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. – Харків : Право, 2019. – 376 с. ISBN 978-966-937-550-6
3. Соціальне страхування: підручник / Кириленко О.П., Толуб'як В.С., Сидорчук А.А., Стоян В.І. та ін. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2016. – 516 с.
4. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення : навчальний посібник загальна частина. – Чернігів : ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. – 692 с.
5. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. / В. В. Утвенко. Київ :

- ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. – 248 с.
6. Боднарук М.І., Бурка А.В. Запобігання та протидія дискримінації в пенсійній системі України. Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union: Collective monograph. Part 1.(Law Faculty of the University of Miskolc, Hungary). Riga: Baltija Publishing, 2020. – P. 426-441.
 7. Герасименко В. Гендерні невідповідності пенсійної системи в Україні: проблеми та перспективи. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11787/08Gerasumenko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 14.02.2020).
 8. Линдюк О. Гендерні підходи у сфері пенсійного забезпечення державних службовців. С. 125-132. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej19/PDF/16.pdf> (дата звернення: 23.02.2020).
 9. Пенсійне забезпечення у солідарному рівні загальнообов’язкового державного пенсійного страхування / В. М. Андрії, О. Л. Кучма, Л. М. Сіньова; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Маслаков, 2018. – 474 с.

Тема 2.3. Пенсійні виплати за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування та у системі недержавного пенсійного забезпечення

Питання

1. Накопичувальна система пенсійного страхування: суть, особливості та перспективи запровадження в Україні.
2. Договори страхування довічної пенсії у накопичувальній системі пенсійного страхування.
3. Види пенсійних виплат з коштів накопичувальної системи пенсійного страхування.
4. Система недержавного пенсійного забезпечення: поняття, принципи та суб’єкти.

5. Недержавні пенсійні фонди: поняття, види, органи управління.

6. Пенсійний контракт і пенсійна схема.

7. Пенсійні виплати у системі недержавного пенсійного забезпечення.

Завдання

Завдання 1

Ознайомтеся з статистичними даними щодо кількості недержавних пенсійних фондів, які існують в Україні на поточний час, і здійсніть порівняльно-правовий аналіз умов, на яких може буде укладено контракт із недержавними пенсійними фондами (не менше ніж три недержавні пенсійні фонди).

Завдання 2

Надайте власну оцінку діям Уряду щодо впровадження другого рівня пенсійної системи в Україні. Визначте переваги та недоліки накопичувальної системи пенсійного страхування.

Нормативні акти

1. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09 липня 2003 р. № 1057-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (дата звернення: 14.11.2020).
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09 липня 2003 р. № 1058-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 14.11.2020).

Література

1. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч.

- посіб. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 536 с. ISBN 978-617-511-316-5
2. Право соціального забезпечення : підручник / [О. М. Ярошенко, А. М. Слюсар, І. А. Ветухова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. – Харків : Право, 2019. – 376 с. ISBN 978-966-937-550-6
 3. Соціальне страхування: підручник / Кириленко О.П., Толуб'як В.С., Сидорчук А.А., Стоян В.І. та ін. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2016. – 516 с.
 4. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення : навчальний посібник загальна частина. – Чернігів : ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. – 692 с.
 5. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. / В. В. Утвенко. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. – 248 с.
 6. Шалієвська Л. І. Пенсійне забезпечення: зарубіжний досвід та уроки для України. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 4. С. 96–100.

Тема 2.4. Правове регулювання пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб

Питання

1. Пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб
2. Пенсії особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
3. Пенсії за особливі заслуги перед Україною.

Завдання

Завдання 1

Проаналізуйте порядок призначення пенсій за особливі заслуги перед Україною: категорії осіб, умови її призначення та особливість призначення такого виду пенсії.

Задачі

Задача 1

Сидор проходив військову службу у Збройних Силах України. Наказом командира військової частини А4324 (по строковій частині) за № 115 від 23.05.2020 рік, старшого солдата Сидора, діловода штабу військової частини А4604, звільнено наказом командира військової частини А4324 (по особовому складу) від 16.05.2020 року за № 30-РС у відставку відповідно до частини 6 статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» за пунктом «в» (за віком). Вислуга років у Збройних Силах становить: 25 років 2 місяці.

Під час проходження військової служби Сидор отримував з травня 2017 року до квітня 2020 року у складі грошового забезпечення щомісячну додаткову грошову винагороду, що підтверджується довідкою.

06.05.2021 року Сидор звернувся із заявою до Військової частини А4604 про здійснення перерахунку розміру одноразової грошової допомоги при звільненні в розмірі 50% місячного грошового забезпечення за кожний повних календарних рік служби з урахуванням щомісячної додаткової грошової винагороди та індексації грошового забезпечення, на що отримав відмову.

Відмову вмотивовано тим, що грошова допомога при звільненні з військової служби в розмірі 50% місячного грошового забезпечення розраховувалась, виходячи із посадового окладу, окладу за військовим званням, надбавки за вислугу років, премії та надбавки за виконання особливо важливих завдань. Визначте, чи відмова правомірна.

Проаналізуйте положення Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», постанови Кабінету Міністрів України «Питання грошового забезпечення окремих категорій військовослужбовців Збройних Сил, Державної прикордонної служби, внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ та осіб начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту Державної служби з надзвичайних ситуацій» № 889 від 22.09.2010.

Задача 2

Костюк є особою, яка постійно проживала на території зони

поширеного радіоекологічного контролю в с. Русів Снятинського р-ну Івано-Франківської обл., має статус особи, постраждалої внаслідок Чорнобильської катастрофи 4-ї категорії, що підтверджується посвідченням. Згідно з експертним висновком Львівської регіональної міжвідомчої експертної комісії № 22517 від 23.11.2020 року, він має захворювання, пов'язане із впливом аварії на Чорнобильській АЕС. 05.12.2020 позивачу встановлено 3-тю групу інвалідності, захворювання пов'язане з наслідками Чорнобильської катастрофи, безтерміново, що підтверджується довідкою до акта огляду медико-соціальною експертною комісією, серія 12 ААБ № 166506.

За результатом розгляду звернення Костюка до Департаменту соціальної політики Івано-Франківської обласної державної адміністрації із заявою про оформлення та присвоєння йому статусу постраждалого внаслідок Чорнобильської катастрофи 1-ї категорії та видачі відповідного посвідчення, листом №П-789/12-19 від 25.02.2021 року відмовлено у задоволенні заяви. Визначте чи правомірною була відмова. Вирішіть спір.

Нормативні акти

1. Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються зі служби у зв'язку з реформуванням Збройних сил України, та членів їх сімей : Закон України від 15 червня 2004 р. № 1763-IV. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1763-15> (дата звернення: 11.06.2021).
2. Про пенсії за особливі заслуги перед Україною: Закон України від 01 червня 2000 р. № 1767-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-14.27> (дата звернення: 10.06.2021).
3. Про пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб: Закон України від 09 квітня 1992 р. № 2262-XII. Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12> (дата звернення: 10.06.2021).
4. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28

- лютого 1991 р. № 796-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12> (дата звернення: 10.06.2021).
5. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> (дата звернення: 10.06.2021).
 6. Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист: Закон України від 24 березня 1998 р. № 203/98-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.06.2021).

Література

1. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч. посіб. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 536 с. ISBN 978-617-511-316-5
2. Право соціального забезпечення : підручник / [О. М. Ярошенко, А. М. Слюсар, І. А. Ветухова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. – Харків : Право, 2019. – 376 с. ISBN 978-966-937-550-6
3. Соціальне страхування: підручник / Кириленко О.П., Толуб'як В.С., Сидорчук А.А., Стоян В.І. та ін. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2016. – 516 с.
4. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення : навчальний посібник загальна частина. – Чернігів : ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. – 692 с.
5. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. / В. В. Утвенко. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. – 248 с.

Тема 2.5. Страхів соціальні допомоги

Питання

1. Правовий статус Фонду соціального страхування України.
2. Права, обов'язки та відповідальність роботодавця як страхувальника і застрахованих осіб.
3. Матеріальне забезпечення та соціальні послуги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності:
 - 1) допомога по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною);
 - 2) допомога по вагітності та пологах;
 - 3) допомога на поховання (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві);
 - 4) оплата лікування та/або реабілітаційної допомоги у відділеннях санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм.
4. Матеріальне забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності:
 - 1) страхові виплати втраченого заробітку (щомісячна страхова виплата);
 - 2) страхові виплати в установлених випадках одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого);
 - 3) страхові виплати дитині, яка народилася з інвалідністю внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності;
 - 4) страхові витрати на медичну та соціальну допомогу.
5. Матеріальне забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття:
 - 1) допомога по безробіттю, у тому числі одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності;
 - 2) допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні;
 - 3) соціальні послуги у випадку безробіття.

Завдання

Завдання 1

Визначте порядок та особливості соціального забезпечення осіб, які захворіли на COVID-19. Окрему увагу зверніть на соціальне забезпечення медичних працівників. Чи належить COVID-19 до переліку професійних захворювань?

Завдання 2

Визначте, в яких випадках можливе тимчасове переведення працівника, який постраждав від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, на легшу, нижчеоплачувану роботу. Що робити у тому випадку, якщо роботодавець не забезпечує потерпілого відповідною роботою?

Задачі

Задача 1

Прокопенко Р. захворіла на запалення легень, а тому протягом 20 днів перебувала на стаціонарному лікуванні. Страховий стаж у Прокопенко Р. становить 7 років і 4 місяці, а середня заробітна плата – 10 200 гривень. Визначте чи має право Прокопенко на допомогу по тимчасовій непрацездатності. Якщо так, то у якому розмірі? Куди їй потрібно звертатися, які документи подавати та хто буде виплачувати даний вид допомоги.

Задача 2

Савкіна працює кухарем у їдальні. У травні 2021 року вона дізналася, що вагітна. Савкіну цікавить, коли вона може піти у відпустку з зв'язку із вагітністю та пологами. Які документи їй потрібно буде подавати. Чи буде їй ця відпустка оплачуватися, у якому розмірі та чи за рахунок Фонду соціального страхування, чи за рахунок роботодавця. Чи залежить розмір оплати від тривалості страхового стажу?

Задача 3

Опанасенку С. 28 років. Протягом трьох останніх років він

працював на шахті, проте наприкінці 2020 року внаслідок нещасного випадку на виробництві отримав трудове каліцтво. МСЕК встановлено 34 відсотки втрати працездатності та заборонено працювати за попереднім місцем роботи, виходячи з стану здоров'я. Тому в Опанасенка виникла необхідність пройти професійне навчання, щоб опанувати нову професію. Визначте: 1) чи будуть Опанасенку виплачуватися страхові виплати під час професійної реабілітації; 2) за чий рахунок будуть здійснюватися страхові виплати; 3) максимальний період професійного навчання.

Задача 4

Під час виконання трудових обов'язків Брень отримала пошкодження ока. Встановлено, що відновити зір повністю не вдасться, а за висновком МСЕК підтверджено стійку втрату працездатності – 15 відсотків. Брень виплачено одноразову страхову виплату. Після встановлення факту стійкої працездатності Брень продовжила працювати на тому самому підприємстві та на тій самій посаді, проте через 6 місяців помітила, що її зір щоразу погіршується. Після медичного огляду встановлено, що її зір впав ще на 20 відсотків. Брень звернулася із заявою до територіального відділення Фонду соціального страхування про виплату чергової допомоги при стійкій втраті працездатності. Але отримала відмову. Визначте, чи правомірна була відмова. Який порядок отримання одноразової страхової допомоги при стійкій втраті працездатності? Як визначається її розмір? Чи змінилася б ситуація якщо після першого нещасного випадку Брень постраждала би від іншого нещасного випадку?

Задача 5

Володимир у результаті набутого професійного захворювання підтверджено стійку втрату працездатності – 38 відсотків і протягом 4 останніх років він отримує щомісячні страхові виплати у розмірі 4 569 гривень. У листопаді 2020 року Володимир помер. Встановлено, що причиною смерті стало захворювання легень, яке він отримав під час виконання своїх трудових обов'язків. У Володимира залишилася дружина та двоє дітей. Визначте, на які види страхових виплат останні

можуть розраховувати. Який порядок їх отримання?

Задача 6

Колосюка, який пропрацював 11 років на підприємстві, було звільнено. Тому він вирішив звернутися у центр зайнятості, щоб стати на облік та отримувати допомогу по безробіттю. Окрім цього його цікавлять такі питання: 1) як буде визначатися розмір такої допомоги? 2) протягом якого періоду вона буде виплачуватися? 3) який максимальний розмір такої допомоги? 4) чи може Колосюк отримати допомогу для організації підприємницької діяльності? Якщо так, то який порядок її отримання та в яких розмірах?

Також здійсніть розрахунок розміру допомоги по безробіттю (за кожен місяць), якщо середня заробітна плата становить 8650 гривень, а тривалість перебування на обліку в центрі зайнятості - 6 місяців.

Чи зміниться ваше рішення, якщо страховий стаж Колосюка буде 5 місяців?

Нормативні акти

1. Деякі питання організації ведення Електронного реєстру листків непрацездатності та надання інформації з нього: постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 328. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/328-2019-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
2. Деякі питання надання страхових виплат у разі захворювання або смерті медичних працівників у зв'язку з інфікуванням гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2020 р. № 498 // База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.11.2020).
3. Питання медико-соціальної експертизи: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 грудня 2009 р. № 1317 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1317-2009-%D0%BF>

- (дата звернення: 09.09.2020).
4. Про внесення зміни до переліку професійних захворювань: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 травня 2020 р. № 394 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/394-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.11.2020).
 5. Про внесення зміни до Переліку особливо небезпечних, небезпечних інфекційних та паразитарних хвороб людини і носійства збудників цих хвороб: Наказ Міністерства Охорони Здоров'я України від 25 листопада 2020 р. № 521// База даних «Законодавство України». URL: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-25022020--521-pro-vnesennja-zmini-do-pereliku-osobливо-nebezpechnih-nebezpechnih-infekcijnih-ta-parazitarnih-hvorob-ljudini-i-nosijstva-zbudnikov-cih-hvorob> (дата звернення: 25.11.2020).
 6. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02 березня 2000 р. № 1533-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
 7. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02 березня 2000 р. № 1533-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
 8. Про затвердження Порядку оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, за рахунок коштів роботодавця: постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2015 р. № 440. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2015-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
 9. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV в редакції від 27 грудня 2019 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14> (дата звернення:

- 14.11.2020).
10. Про затвердження Інструкції про встановлення причинного зв'язку смерті з професійним захворюванням (отруєнням) або трудовим каліцтвом: Наказ Міністерства охорони здоров'я від 15 листопада 2005 р. № 606 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1455-05> (дата звернення 18.06.2021).
 11. Про мінімальний розмір допомоги по безробіттю на період карантину: Постанова Правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття від 08 квітня 2020 р. № 217// База даних «Фонд соціального страхування України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0344-20#Text> (дата звернення: 20.11.2020).

Література

1. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч. посіб. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 536 с. ISBN 978-617-511-316-5
2. Право соціального забезпечення : підручник / [О. М. Ярошенко, А. М. Слюсар, І. А. Ветухова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. – Харків : Право, 2019. – 376 с. ISBN 978-966-937-550-6
3. Соціальне страхування: підручник / Кириленко О.П., Толуб'як В.С., Сидорчук А.А., Стоян В.І. та ін. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2016. – 516 с.
4. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення : навчальний посібник загальна частина. – Чернігів : ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. – 692 с.
5. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. / В. В. Утвенко. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. – 248 с.
6. Боднарук М.І, Бурка А.В. Трансформація системи соціального забезпечення України під впливом COVID-19. Challenges of legal science and education: an experience of EU countries and introduction in Ukraine : Collective

- monograph. Frankfurt (Oder) : Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2020. С. 42-55.
7. Бурка А. В. Розвиток законодавства у сфері соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, у незалежній Україні // Приватне та публічне право. 2017. Вип. 4. С. 63-68.
 8. Бурка А. В. Санаторно-курортне лікування осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання. Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 7 березня 2019 р.) Одеса, 2019. С. 43-46.
 9. Мельник В. П. Соціальний захист осіб з інвалідністю: теоретико-правові проблеми : автореф. ... д-ра юрид. наук, спец.: 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2020. 35 с.
 10. Старосельцева О. В. Інституційна природа загальнообов'язкового державного соціального страхування. Форум права, 2017. № 5. С. 375–381.

Тема 2.6. Державні соціальні допомоги

Питання

1. Поняття та види державних соціальних допомог.
2. Державні допомоги сім'ям з дітьми:
 - а) допомога у зв'язку з вагітністю та пологами;
 - б) допомога при народженні дитини;
 - в) допомога при усиновленні дитини;
 - г) допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування;
 - д) допомога на дітей одиницям матерям;
 - е) порядок призначення та виплати державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми.
3. Державна допомога особам з інвалідністю з дитинства та

дітям з інвалідністю:

а) умови надання державної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю, її розміри;

б) порядок надання допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю.

4. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям: умови призначення, розмір, порядок виплати.

5. Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю:

а) умови призначення та розмір державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю;

б) умови призначення та розмір державної соціальної допомоги на догляд.

Завдання

Завдання 1

Проаналізуйте порядок і розміри допомоги при народженні дитини, що існував до 30 червня 2014 року, та порядок і розміри допомоги, що існує станом на сьогодні. Окрім цього, ознайомтеся із Рішенням Конституційного Суду від 7 листопада 2018 року N 9-р/2018 (Справа N 1-3/2018(2717/14) та висловте свою позицію, чи підтримуєте ви аргументи, наведені у вищезазначеному рішенні, чи ні. Проаналізуйте, чи варто щорічно переглядати розмір допомоги при народженні дитини, чи ні. Відповідь аргументуйте.

Завдання 2

Визначте (проведіть розрахунки), яким має бути дохід сім'ї, щоб вона належала до категорії малозабезпечених сімей та отримувала державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям. Який розмір такої допомоги та період її отримання?

Завдання 3

Випадок 1

У квітні 2020 року у сім'ї Виноградових народилася дитина. Мати Виноградова Д. звернулася із заявою про отримання

допомоги при народженні дитини у серпні 2021 року. Визначте, чи отримає вона таку допомогу?

Випадок 2

У травні 2021 року Сурміна народила двох дітей. Проте по спливу двох місяців одна дитина померла, оскільки народилася із вадами здоров'я, несумісними із життям. Визначте порядок виплати допомоги при народженні дитини у даній ситуації.

Задачі

Задача 1

Олексію 16 років. Він належить до категорії дітей з інвалідністю з дитинства – II група інвалідності. Визначте, який розмір державної соціальної допомоги він отримує. Чи припиниться її виплата по досягненні ним 18 років? Чи отримує він надбавку на догляд.

Нормативні акти

1. Деякі питання виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною», оплати послуг із здійснення патронату над дитиною та виплати соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя, підтримки малих групових будинків: постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2019 р. № 552. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-2019-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
2. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю: Закон України від 16 листопада 2000 р. № 2109-III. Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2109-14> (дата звернення 01.06.2021).

3. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21 листопада 1992 року № 2811-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12> (дата звернення: 15.03.2020).
4. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю: Закон України від 18 травня 2004 р. № 1727-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
5. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01 червня 2000 р. № 1768-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
6. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям: постанова КМУ від 24 лютого 2003 р. № 250. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-2003-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
7. Про затвердження Порядку надання державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю: наказ Міністерства фінансів України, Міністерства охорони здоров'я України від 30 квітня 2002 р. № 226/293/169. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0466-02#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
8. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми: постанова КМУ від 27 грудня 2001 р. № 1751. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1751-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.06.2021).

Література

1. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч. посіб. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 536 с. ISBN 978-617-511-316-5

2. Право соціального забезпечення : підручник / [О. М. Ярошенко, А. М. Слюсар, І. А. Ветухова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. – Харків : Право, 2019. – 376 с. ISBN 978-966-937-550-6
3. Соціальне страхування: підручник / Кириленко О.П., Толуб'як В.С., Сидорчук А.А., Стоян В.І. та ін. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2016. – 516 с.
4. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення : навчальний посібник загальна частина. – Чернігів : ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. – 692 с.
5. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. / В. В. Утвенко. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. – 248 с.
6. Бориченко К. В. Соціальний захист сімей з дітьми за законодавством України : автореферат... канд. юридичних наук, спец.:12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. Одеса : Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», 2015. 20 с.
7. Бурка А.В. Державна допомога при народженні дитини: проблемні аспекти // Підприємництво, господарство і право. 2020 (290). № 4. С. 116-120.
8. Великсар Т. І. Державна соціальна допомога як елемент системи соціального захисту населення: реалії та перспективи удосконалення // Економіка та держава. 2015. № 12. С. 100-103.
9. Сокол М. В. Сім'я як суб'єкт соціально-забезпечувальних правовідносин у сфері державних соціальних допомог // Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 2(31), 2020. С. 60-64.

Тема 2.7. Соціальні послуги. Правове регулювання волонтерської діяльності

Питання

1. Поняття та види соціальних послуг в Україні.
2. Порядок надання і отримання соціальних послуг:
 - а) надавачі соціальних послуг;
 - б) отримувачі соціальних послуг;
 - в) реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг;
 - г) ведення випадку як основний метод роботи з отримувачами соціальних послуг;
 - д) звернення про надання соціальних послуг;
 - е) прийняття рішення про надання чи відмову у наданні соціальних послуг.
3. Договір про надання соціальних послуг.
4. Фінансування соціальних послуг.
3. Надання соціальних послуг бездомним особам і безпритульним дітям.
4. Реабілітаційні послуги особам з інвалідністю:
 - а) основні форми реабілітаційних заходів;
 - б) індивідуальна програма реабілітації особи з інвалідністю.
5. Правове регулювання волонтерської діяльності.

Завдання

Завдання 1

Дайте власну оцінку процесу реформування системи соціальних послуг, що розпочався в Україні з 01 січня 2020 року.

Завдання 2

Проаналізуйте сферу правового регулювання волонтерської діяльності в Україні. Визначте місце та значення волонтерства в Україні, виділіть основні проблеми та можливі шляхи їх подолання.

Завдання 3

Порівняйте волонтерську та благодійну діяльність, визначте їх спільні/відмінні риси.

Задачі

Задача 1

Шевко В., не маючи статусу підприємця, надає соціальні послуги з догляду шести особам на професійній основі. Визначте, чи має вона право на компенсацію за догляд. Якщо так, то у якому розмірі, якщо на кожного підопічного вона витрачає по 1 годині щодня, за винятком вихідних.

Чи зміниться ваше рішення, якщо Шевко надає послуги на непрофесійній основі?

Нормативні акти

1. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення: 23.03.2020).
2. Деякі питання надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення: постанова КМУ від 1 червня 2020 року № 450. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.03.2021).
3. Порядок подання та оформлення документів, призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі: постанова КМУ від 23 вересня 2020 року № 859. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/859-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.03.2021).
4. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 р. № 3236-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
5. Про затвердження Типового договору про надання соціальних послуг: наказ Мінсоцполітики від 23 грудня 2020 року № 847. Верховна Рада України. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-21#Text> (дата звернення: 15.03.2021).
6. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг: наказ Мінсоцполітики від 23 червня 2020 року № 429. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> (дата звернення: 22.03.2021).
 7. Про затвердження Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг: постанова КМУ від 1 червня 2020 року № 449. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.04.2021).
 8. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей: Закон України від 02 червня 2005 р. № 2623-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15> (дата звернення: 11.06.2021).
 9. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю: Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-XII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/875-12> (дата звернення: 02.07.2018).
 10. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21 червня 2001 р. № 2558-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14> (дата звернення: 10.06.2021).

Література

1. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч. посіб. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 536 с. ISBN 978-617-

511-316-5

2. Право соціального забезпечення : підручник / [О. М. Ярошенко, А. М. Слюсар, І. А. Ветухова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. – Харків : Право, 2019. – 376 с. ISBN 978-966-937-550-6
3. Соціальне страхування: підручник / Кириленко О.П., Толуб'як В.С., Сидорчук А.А., Стоян В.І. та ін. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2016. – 516 с.
4. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення : навчальний посібник загальна частина. – Чернігів : ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. – 692 с.
5. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. / В. В. Утвенко. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. – 248 с.
6. Ковальчук Л. В. Соціальні послуги окремим категоріям споживачів: проблеми інституційної взаємодії // Молодий вчений. 2016. № 10 (37). С. 381-384.
7. Кравченко О. О. Соціальне обслуговування і соціальне забезпечення як основні форми надання соціальних послуг // Проблеми соціальної роботи: психологія, філософія, соціологія. 2018. № 1 (11). С. 67-72.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1.1. Поняття й організаційно-правові форми права соціального захисту

При вивченні даної теми необхідно чітко усвідомити, що сукупність чинників, які створили умови для виникнення права соціального захисту як самостійної галузі права, значно впливають

на розуміння її соціального призначення. Потрібно проаналізувати основні історичні передумови, які зумовили генезис соціального забезпечення. Для цього треба здійснити стислий історичний аналіз формування ідеї про соціальний захист осіб, які опинилися у несприятливих життєвих обставинах, прослідкувати розвиток вчення про соціальні права людини загалом і права на соціальний захист, зокрема. Потрібно виходити з того, що право на соціальний захист належить до невід'ємних природних прав людини, його генеза нерозривно пов'язана з становленням учення про природні права людини, які не залежать від волі державної влади щодо їх нормативного закріплення.

Велику увагу треба приділити дослідженню суті соціального забезпечення як категорії, що має загальнолюдську цінність. Варто наголосити, що право на соціальне забезпечення посідає особливе місце серед соціально-економічних прав людини. Загалом соціальні права можна визначити як комплекс прав і свобод, що визнаються суспільством і державою та закріплені у нормативних актах. Соціальними правами повинна володіти кожна людина, оскільки вони необхідні для забезпечення нормального існування та розвитку.

Під час вивчення цієї теми необхідно звернути увагу, що термін «соціальне забезпечення» вживається у різних розуміннях: 1) як особлива форма розподільчих відносин, 2) як функція держави, 3) як правова категорія, яка може виступати у значенні суб'єктивного права громадян, 4) як державна система і форма матеріального забезпечення громадян у старості, при втраті годувальника, працездатності тощо, 5) як галузь права.

За своєю правовою природою соціальне забезпечення є системою створюваних державою правових, економічних і організаційних заходів, спрямованих на компенсацію чи мінімізацію наслідків змін матеріального чи соціального стану громадян, а у випадках, передбачених законодавством України, інших категорій фізичних осіб, унаслідок настання обставин, що визнаються державою соціально-значимими. Юридичний аспект цього права виражається у конституційному обов'язку держави надати кожній людині засоби до існування в обсязі, необхідному для гідного життя.

Потрібно розрізнити терміни «соціальне забезпечення» та «соціальний захист». Зверніть увагу на те, що соціальний захист поняття ширше і містить елементи, які не входять до поняття «соціальне забезпечення». З огляду на це доцільно відносити термін «соціальний захист» до функції держави, яка турбується про матеріальне забезпечення непрацездатних громадян. У широкому розумінні соціальний захист - це діяльність держави, спрямована на забезпечення соціальних, економічних, політичних та інших прав і гарантій людини незалежно від її статі, раси, віку, національності, місця проживання. Отже, соціальному захисту підлягають усі конституційні права і свободи людини. У вузькому розумінні соціальний захист – це сукупність економічних і правових гарантій, які забезпечують додержання найважливіших соціальних прав особи та досягнення соціально прийнятного рівня життя.

Право соціального захисту традиційно розглядають у кількох аспектах: як науку, як навчальну дисципліну і як галузь права. У процесі вивчення теми, необхідно розрізнити ці поняття. Важливу роль при розкритті даної теми відіграє питання про функції соціального забезпечення, такі як: економічна, виробнича, соціально-реабілітаційна, політична, демографічна, профілактична.

Потрібно розрізнити організаційно-правові форми та види соціального забезпечення та розуміти, що ці поняття не є тотожними. Так, організаційно-правові форми соціального забезпечення – це способи його фінансування і здійснення. В Україні можна виділити такі організаційно-правові форми соціального забезпечення: 1) загальнообов'язкове державне соціальне страхування; 2) асигнування за рахунок бюджетних коштів різних рівнів; 3) змішане соціальне забезпечення окремих категорій громадян; 4) інші форми соціального забезпечення.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування належить до базових організаційно-правових форм. Суть його полягає в тому, що матеріальне забезпечення, соціальні послуги надаються застрахованим особам за рахунок страхових коштів, а останні акумулюються за рахунок страхових внесків, зокрема

ЄСВ. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування передбачає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості.

Якщо вести мову про види соціального страхування, то в Україні законодавчо визначені такі: 1) пенсійне страхування; 2) страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності; 3) медичне страхування; 4) страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; 5) страхування на випадок безробіття.

Наступна організаційно-правова форма соціального забезпечення – державне соціальне забезпечення – передбачає надання соціальних виплат і послуг окремим громадянам за рахунок коштів Державного бюджету України. Найчастіше в межах цієї організаційно-правової форми надаються соціальні допомоги, наприклад, на виховання дітей; при народженні дитини; по догляду за дитиною до досягнення нею 3 років; на дітей одиноким матерям; по догляду за дитиною з інвалідністю тощо.

Видами соціального забезпечення є матеріальні чи інші блага, що надаються особам у рамках певної організаційно-правової форми. В Україні основними видами соціального забезпечення є: 1) грошові виплати, (левова частку тут займають пенсії та допомоги різних видів); 2) натуральні види допомоги (протезування, надання засобів пересування, забезпечення продуктами харчування, ліками тощо); 3) соціальні послуги.

Велику увагу при вивченні даної теми необхідно приділити дослідженню предмета права соціального захисту. Також треба чітко розуміти, що предметом права соціального захисту є суспільні зв'язки, які утворюються у сфері соціального забезпечення держави. Характерними рисами суспільних відносин у сфері соціального захисту є: специфічні способи акумулювання, розподілу та використання коштів на соціальне забезпечення; загальна економічна природа відносин, оскільки вони мають розподільчий характер; специфічне коло суб'єктів цих відносин; особливості об'єкта відносин; специфіка соціальних фактів, що можуть вести до виникнення, зміни чи припинення соціально-

забезпечувальних правовідносин, жорстке нормативне регулювання цих відносин; спрямованість відносин на відновлення матеріального стану особи, полегшення її існування або надання можливості для самореалізації, реабілітації тощо.

Загалом до предмета права соціального захисту входять такі суспільні відносини:

1. Із загальнообов'язкового державного соціального страхування: відносини з соціального страхування у зв'язку з втратою працездатності; соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; медичного страхування; соціального страхування від безробіття.

2. Пенсійні відносини: а) щодо пенсійного забезпечення за віком; б) пенсійного забезпечення по інвалідності; в) пенсійного забезпечення в разі втрати годувальника; г) пенсійного забезпечення за рахунок коштів недержавних пенсійних фондів.

3. Відносини щодо забезпечення допомогою. Такі суспільні відносини виникають у зв'язку необхідністю матеріального забезпеченням непрацездатних осіб, осіб, які несуть додаткові витрати, а також осіб, які опинились у скрутному матеріальному становищі, сімей з дітьми, осіб з інвалідністю тощо. Допомоги поділяються на соціально-страхові та державні соціальні допомоги (залежно від того, за рахунок яких коштів відбувається їх фінансування). Окрім цього, зауважимо, що вищезазначена група відносин може носити як одноразовий характер, так і періодичний (протягом установленого строку).

4. Відносини щодо надання громадянам соціальних послуг, медичної допомоги та лікування. До них належать: 1) стаціонарне обслуговування громадян похилого віку та осіб з інвалідністю у будинках-інтернатах та інших стаціонарних установах; 2) надання соціальних послуг за місцем проживання; 3) забезпечення населення технічними засобами реабілітації; 4) забезпечення осіб з інвалідністю автомобілями; 5) медична, професійна та соціальна реабілітація осіб з інвалідністю; 6) забезпечення непрацюючих пенсіонерів санаторно-курортними путівками; 7) надання тимчасового притулку безпритульним тощо.

5. Відносини по встановленню юридичних фактів, що в подальшому є підставою для виникнення, реалізації та захисту права (у випадку порушення) на певний вид соціального забезпечення.

6. Процесуальні відносини, останні виникають у процесі захисту особою свого права на соціальне забезпечення (чи на конкретний його вид).

Отже, предмет права соціального забезпечення – це групи суспільних відносин, об'єднані цільовим призначенням, які виникають у зв'язку з акумулюванням і розподілом коштів із соціальних фондів через систему соціального забезпечення.

Окрему увагу при вивченні даної теми потрібно приділити методу права соціального захисту. У теорії права соціального захисту метод правового регулювання здебільшого розуміють як способи впливу за допомогою певних прийомів на поведінку людей у сфері соціального забезпечення.

Як і у інших галузях права, у праві соціального захисту використовуються два основні методи правового регулювання: диспозитивний та імперативний. Під диспозитивним розуміють децентралізований спосіб впливу на суспільні відносини, за якого правове регулювання здійснюється на засадах автономії, координації юридичної рівності суб'єктів, невідповідності їх між собою. Імперативний метод – це централізований спосіб впливу на суспільні відносини, що базується на відносинах субординації (підпорядкування) між учасниками цих відносин.

За допомогою диспозитивного методу в більшості випадків регламентується поведінка громадян, а імперативного – компетенція органів соціального захисту. Правове регулювання суспільних відносин у сфері соціального забезпечення здійснюється за допомогою таких прийомів, як дозвіл, припис, заборона, їхня комбінація складає той чи інший метод права соціального забезпечення.

До характерних рис методів права соціального захисту належать такі: чітка регламентація прав і обов'язків учасників соціально-забезпечувальних правовідносин; особливий характер юридичних фактів, що виступають як підстави виникнення, зміни чи припинення соціально-забезпечувальних

правовідносин; наявність заходів примусу в праві соціального забезпечення; соціальне забезпечення здійснюється за рахунок Державного та місцевого бюджетів, фондів соціального страхування тощо.

Визнаючи право соціального захисту за всіма юридичними ознаками самостійною галуззю права, необхідно вміти відмежовувати її від суміжних галузей, передусім від трудового, адміністративного та фінансового. Для цього варто враховувати, що основними критеріями розмежування галузей у системі права слугують предмет і метод правового регулювання.

Право соціального захисту має також обґрунтовану систему, тобто науково обґрунтований, об'єктивно існуючий зв'язок інститутів і норм, які складають у цілому єдину самостійну галузь права. Норми права соціального захисту поділяються на загальну й особливу частини. До загальної частини належать норми, які містять вказівки на сферу впливу і предмет регулювання, принципи права соціального захисту. Особливу частину складають норми, що визначають умови надання окремих видів забезпечення.

Контрольні запитання та завдання

1. Розкрийте суть права людини на соціальний захист.
2. Дайте визначення поняття права соціального захисту як галузі права.
3. Назвіть організаційно-правові форми соціального захисту.
4. Які групи суспільних відносин входять до предмета права соціального захисту?
5. У чому полягають особливості методу права соціального захисту?
6. Розкрийте місце права соціального захисту у системі права України.
7. Якою є система права соціального захисту?

Тема 1.2. Джерела права соціального захисту

Джерела права соціального захисту – це витoki формування цієї галузі права, система факторів, які визначають зміст і форми вираження правових норм у сфері соціального забезпечення населення. В Україні створено єдину державну систему соціального забезпечення, яка передбачає централізоване правове регулювання, що гарантує на всій території країни однакові умови та норми, рівні можливості здійснення громадянами свого одного з найважливіших конституційних прав – права на соціальне забезпечення.

Залежно від цілеспрямованості нормативно-правового акта, що є джерелами права соціального забезпечення, можна класифікувати: за органами правотворчості, за формою акта, за сферою дії, за юридичною силою акта, за колом регульованих правовідносин, за дією нормативного акта у часі і в просторі, за колом осіб, за характером нормативних положень тощо.

Зверніть увагу, що джерелами права соціального захисту є нормативно-правові акти, акти договірної характеру, які ухвалюються компетентними державним чи іншими уповноваженими органами з метою врегулювання соціально-забезпечувальних відносин.

Студенту потрібно вміти характеризувати основні джерела права соціального захисту. Надзвичайно важливим питанням у контексті даної теми є правовий аналіз міжнародних актів і договорів як джерел права соціального захисту. Особливу увагу зверніть на існуючі міжнародні стандарти у сфері соціального захисту, а саме: на положення Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року; Міжнародного пакту про економічні, культурні та соціальні права від 16 грудня 1966 року; Женевської декларації прав дитини від 1924 року та Декларації захисту прав дитини від 20 грудня 1959 року; Декларації соціального прогресу і розвитку, проголошеної резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 11 грудня 1969 року; Декларації про права інвалідів від 9 грудня 1975 року тощо.

Серед актів Міжнародної організації праці (МОП) як джерел права соціального захисту можна виділити: Конвенцію №102 «Про мінімальні норми соціального забезпечення» від 28 червня 1952 року; Конвенцію №117 «Про основні цілі і норми соціальної

політики» 22 червня 1962 року; Конвенцію №118 «Про рівноправність громадян держави та іноземців і осіб без громадянства в галузі соціального забезпечення» від 28 червня 1962 року; Конвенцію № 157 «Про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення» від 21 червня 1982 року.

До основних регіональних актів як міжнародних стандартів у сфері соціального забезпечення належать: Європейська соціальна хартія, ухвалена 18 жовтня 1961 року (переглянута 1996 року); Європейський кодекс соціального забезпечення від 16 квітня 1964 року. Окремі питання пенсійного забезпечення регулюються двосторонніми угодами, укладеними між Україною та рядом інших держав.

Основним джерелом права соціального забезпечення України, як і будь-якої іншої галузі права, є Конституція України, зокрема статтею 46 Конституції «гарантовано право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття із незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом». Серед інших конституційних положень, що є базовими для соціального захисту, варто відзначити положення статей 48, 49, 50, 52, 55, 92, 124 тощо.

Так, у статті 92 Конституції України встановлено, що «основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення визначаються виключно законами України». Так, варто пам'ятати, що за юридичною силою і призначенням закони поділяються на конституційні та звичайні; за змістом розрізняють закони загальні та спеціальні; за терміном дії закони класифікуються на постійні і строкові. Зауважимо, що у праві соціального захисту на сьогодні прийнято надзвичайно багато законодавчих актів, які врегульовують соціально-забезпечувальні відносини. Досить часто велика кількість нормативних актів спричиняє труднощі у процесі їх застосування.

До підзаконних актів як джерел права соціального захисту

належать постанови Верховної Ради України, Укази Президента України, акти Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти, видані центральними органами виконавчої влади, насамперед Міністерством соціальної політики України, акти Пенсійного фонду, акти Фонду соціального страхування, акти місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

На сучасному етапі розвитку України важливого значення набувають локальні нормативні акти як джерела права соціального забезпечення. Головна їх мета – підвищення рівня соціального захисту громадян на відповідних рівнях, а також на рівні конкретного підприємства. Вони передбачають додаткові, більш підвищені заходи соціального захисту громадян порівняно з державними. Тому до джерел права соціального захисту можна віднести і деякі акти соціального партнерства, зокрема соціально-партнерські угоди та колективні договори.

Стосовно ідеї віднесення до системи джерел права соціального захисту актів судової влади триває широка дискусія. Рішення вищих судових установ хоча поки і не є джерелами права у формальному розумінні, проте виступають джерелами правотворчості. Особливе значення для удосконалення законодавства мають рішення Конституційного суду України з питань відповідності Конституції законів та інших актів, про розподіл компетенції між державними органами, по скаргах на порушення конституційних прав свобод громадян.

Окрему увагу під час розгляду цієї теми приділіть рішенням Європейського суду з прав людини (у сфері соціального забезпечення), а саме, наголосіть на їх значенні у процесі реалізації та захисту особами свого права на соціальне забезпечення.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення поняття джерел права соціального захисту.

2. За якими підставами можна скласифікувати джерела права соціального захисту?

3. Назвіть основні міжнародні стандарти у сфері права соціального захисту.

4. Розкрийте роль Конституції України як основного джерела права соціального захисту.

5. Які Ви знаєте закони, що належать до джерел права соціального захисту?

6. Яка роль локальних джерел у сфері права соціального захисту?

7. Чи належать до системи джерел права соціального захисту акти судової влади? Обґрунтуйте свою позицію.

Тема 1.3. Принципи права соціального захисту

При вивченні даної теми зверніть увагу на значення та роль принципів правового регулювання соціального забезпечення, з'ясуйте їх правову природу. Принципи права соціального захисту відображають об'єктивно сформовані закономірності розвитку суспільства, стан економіки, впливають зі змісту соціальної політики держави у сфері матеріального забезпечення незабезпечених громадян, дають узагальнену характеристику галузі. Слід зауважити, що вони не статичні, а взаємозалежні з змінами соціально-забезпечувальних відносин і з часом можуть наповнитися новим змістом.

Під принципами права соціального захисту належить розуміти основні ідеї, керівні начала, що, з одного боку, характеризують внутрішню єдність даної галузі права, а другого – вказують основні тенденції її розвитку.

Основними ознаками принципів права соціального захисту є те, що це: 1) є найбільш загальні, вихідні положення, які мають фундаментальне значення в урегулюванні соціально-

забезпечувальних відносин; 2) вони визначають спрямованість, зміст інститутів права соціального захисту; 3) принципи права виражають правові ідеї, які складають завдання інституту соціального забезпечення; 4) вони поширюються на всі правовідносини, які складають предмет даної галузі права; 5) принцип прямо або опосередковано відображені у нормах права соціального захисту; 6) існує взаємозв'язок і обумовленість принципів; 7) основою для формування основних положень права соціального захисту служать соціальні ризики.

Під час розгляду питання про види принципів зверніть увагу, що за сферою дії принципи прийнято класифікувати так: загальноправові – властиві всім галузям права; міжгалузеві – відображають загальні риси декількох галузей права; галузеві – характеризують специфіку конкретної галузі; внутрішньогалузеві – стосуються окремих інститутів галузі.

Загальні (основні) принципи: верховенства права; визнання людини, її прав і свобод вищою цінністю; визнання і гарантованість прав і свобод людини та громадянина згідно загальноновизнаним принципам і нормам міжнародного права; приналежність основних прав і свобод людини кожному від народження та їх невідчужуваність; права та свободи людини і громадянина є безпосередньо діючими, визначають зміст і спрямованість законів, діяльність законодавчої та виконавчої влади, місцевого самоврядування і забезпечуються правосуддям; рівність усіх перед законом; рівність прав і свобод чоловіка та жінки і рівні можливості для їх реалізації; право кожного на життя; гарантованість кожному судовий захист прав і свобод; право кожного на відшкодування державою шкоди, нанесеної незаконними діями (чи бездіяльністю) органів державної влади чи їх посадових осіб. До загальних принципів права відносять також принципи соціальної справедливості; гуманізму; законності та юридичної гарантованості прав і свобод особи; єдності юридичних прав і обов'язків; демократизму.

До міжгалузевих принципів належать: право на соціальне страхування; право на захист від безробіття; право на охорону здоров'я; державна підтримка сім'ї, материнства і дитинства;

право на захист від бідності. Вказані принципи являються загальними для галузей права, що регулюють суспільні відносини, в яких громадяни реалізують надані їм соціально-економічні права. До числа таких галузей відносяться насамперед трудове право, право соціального захисту житлове право тощо.

Галузеві принципи відображають суть і пронизують зміст норм конкретної галузі права. На їх основі створюються і реалізуються норми, які в сукупності формують і таку галузь, як право соціального захисту. До галузевих принципів права соціального захисту належать: принцип гарантування людині гідного рівня життя; принцип гарантування права на соціальне страхування та страхові соціальні виплати; принцип законодавчого визначення умов і порядку здійснення соціального захисту; принцип врахування вимог норм міжнародних договорів України у сфері соціального захисту; принцип суспільної доцільності соціального захисту відповідно до соціальних ризиків; принцип заборони звуження змісту й обсягу соціальних виплат і послуг при прийнятті нових законів або внесення змін у чинні; принцип всезагальності права на соціальний захист; принцип універсальності, багатоманітності форм і видів соціального забезпечення; принцип диференціації підстав і норм соціального забезпечення; принцип забезпечення пенсіями та допомогами на рівні, не нижчому за прожитковий мінімум; принцип фінансування соціального забезпечення за рахунок обов'язкових страхових внесків і недержавних фондів, а також державного та місцевих бюджетів та з інших джерел; принцип договірної визначення умов соціального забезпечення у випадках, передбачених законом; регулювання соціально-забезпечувальних відносин принцип соціально-трудова реабілітації громадян, які частково втратили працездатність та стимулювання їх трудової діяльності; принцип охорони та захисту права особи на соціальний захист.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення поняття принципу права соціального

захисту, розкрийте його значення.

2. Розкрийте суть конституційних (основних) принципів права соціального забезпечення.

3. У чому полягає зміст принципів правового регулювання соціального забезпечення?

4. У чому полягає зміст принципу загальності права на соціальне забезпечення?

5. Як реалізується у нормах права соціального захисту принцип диференціації соціального забезпечення?

Тема 1.4. Правовідносини у сфері соціального захисту

Розглядаючи питання даної теми, потрібно мати на увазі, що правовідносини у сфері соціального захисту є одним з видів суспільних відносин і особливою формою здійснення права на соціальне забезпечення. Велику увагу приділіть дослідженню поняття даних правовідносин, з'ясуйте їх правову природу.

Загалом правовідносини у сфері соціального захисту можна визначити як урегульовані нормами права соціального забезпечення соціально-забезпечувальні відносини громадян (сім'ї) з органами соціального забезпечення, соціального захисту з питань призначення і виплати пенсій, допомог, соціальних компенсацій і надання соціальних послуг у натуральному вигляді. Це своєрідні правові зв'язки суб'єктів права соціального захисту, в яких один суб'єкт – громадянин (сім'я) - реалізує свої права на певний вид соціального забезпечення, а другий суб'єкт – компетентний орган у сфері соціального забезпечення - зобов'язаний забезпечити цю реалізацію.

Зверніть увагу, що правовідносини у сфері соціального захисту можна класифікувати за різними критеріями. Зазначимо основні із них: 1) за характером правовідносин, обумовлених їх метою; 2) за видами соціального забезпечення (конкретні види пенсій, допомог, соціальних компенсацій і соціальних послуг, що є об'єктом правовідносин); 3) за строками правовідносин (ті, що тривають постійно; до встановленого терміну (тобто періодичні) і разові; 4) за формами соціального забезпечення.

Виходячи з характеру і цілей, правовідносини по соціальному забезпеченню поділяються на три види: 1) основні матеріальні правовідносини по виплаті вже призначених пенсій, допомог, соціальних компенсацій і наданні соціальних послуг; 2) ті, які передують основним, до них, як правило, належать процедурні правовідносини по встановленню юридичних фактів, їхніх складів; 3) процесуальні правовідносини, які виникають під час вирішення спорів у сфері соціального захисту.

Варто наголосити, що матеріальні (основні/базові) правовідносини є ядром усієї системи правовідносин по соціальному забезпеченню. Основні матеріальні правовідносини можна класифікувати за видами забезпечення в такий спосіб: 1) пенсійні; 2) по виплаті допомог; 3) по наданню соціальних послуг. Окрім цього і кожний із зазначених трьох видів правовідносин можна класифікувати ще по конкретних видах соціального забезпечення. Так, існують пенсійні правовідносини по виплаті призначеної пенсії: 1) у солідарній системі пенсійного страхування: а) за віком; б) по інвалідності внаслідок загального захворювання; г) у разі втрати годувальника; 2) у накопичувальній системі пенсійного забезпечення по виплаті довічних пенсій і одноразової виплати; 3) у системі недержавного пенсійного забезпечення.

Правовідносини по виплаті допомог можна класифікувати так: 1) за джерелом фінансування виплат: страхові допомоги та державні соціальні допомоги; 2) за видами допомог і компенсацій і строками їх виплати: одноразового характеру за виплатою: а) допомога при народженні дитини; б) допомога на поховання; періодичні за виплатою: 1) допомога по вагітності і пологам; 2) допомога по тимчасовій непрацездатності; щомісячні виплати: а) допомога малозабезпеченим сім'ям; б) допомога по безробіттю».

Зверніть увагу, що процесуальні правовідносини можуть бути двох підвидів залежно від того, який орган розглядає спір: а) правовідносини громадянина (сім'ї) з вищестоящим органом соціального захисту, в якому оскаржуються дії органу нижчестоящого; б) правовідносини громадянина (сім'ї) із судом по розгляду спору.

Велику увагу при вивченні даної теми потрібно приділити структурним елементам правовідносин у сфері соціального захисту, зокрема їх суб'єктам, об'єктам, підставам виникнення, зміни та припинення, а також змісту.

За загальним правилом суб'єктом правовідносин у сфері соціального захисту є його учасник, який володіє суб'єктивними правами й обов'язками та здатен їх реалізувати. Щоб стати суб'єктом правовідносин по соціальному забезпеченню, громадянин повинен володіти правосуб'єктністю, що складається з правоздатності (здатності мати права й обов'язки у сфері соціального захисту), дієздатності (здатності здійснювати вказані права, обов'язки) і деліктоздатності (здатності нести відповідальність за правопорушення у сфері соціального захисту).

Об'єктом правовідносини по соціальному забезпеченню є конкретне соціальне благо (вид забезпечення), з приводу якого встановлений юридичний зв'язок суб'єктів. У процедурних правовідносинах по призначенню пенсій, допомог, компенсацій послуг об'єктом є встановлення права на даний вид забезпечення і призначення його або встановлення певного юридичного факту (МСЕК встановлює факт інвалідності). В основних матеріальних правовідносинах об'єктом буде реалізація права на даний вид забезпечення, тобто одержання його грошима або в натуральному вигляді. У процесуальних правовідносинах об'єктом є право, що оспорується.

Будь-які правовідносини не виникають самі по собі, для того, щоб вони виникли повинна бути якась підстава. Загальновідомо, що підставами виникнення, зміни та припинення правовідносин по соціальному забезпеченню (як і в інших галузях права) є передбачені законом юридичні факти і їхні склади (тобто їхній комплекс, фактичний склад).

Зверніть увагу, що юридичні факти в соціальному забезпеченні – це конкретні життєві обставини, закріплені в законодавстві про соціальне забезпечення, із настанням яких власне і виникають, змінюються чи припиняються

правовідносини у сфері соціального забезпечення.

Змістом основних матеріальних правовідносин є суб'єктивне право громадянина (сім'ї) вимагати надання йому у визначеному розмірі пенсії, допомоги, компенсації чи послуги, а обов'язок другого суб'єкта – відповідного органу – надати передбачений вид забезпечення у встановленому розмірі.

Змістом процедурних правовідносин є суб'єктивне право громадянина (сім'ї) на процедуру перевірки юридичних фактів і встановлення його права на відповідний вид соціального забезпечення та винесення рішення про його призначення й обов'язок другого суб'єкта – відповідного органу – провести цю процедуру і призначити пенсію чи інший вид забезпечення.

Змістом процесуальних правовідносин є процесуальні дії суб'єктів по розгляду спору про соціальне забезпечення та винесення рішення про відновлення порушеного права громадянина на соціальне забезпечення або відмови у ньому, якщо немає правопорушення.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення поняття правовідносин у сфері соціального захисту.

2. Проведіть класифікацію правовідносин у сфері соціального захисту.

3. Розкрийте специфіку об'єктів і суб'єктів правовідносин у сфері соціального захисту.

4. У чому полягає загальна і спеціальна правосуб'єктність сторін правовідносин у сфері соціального захисту?

5. Розкрийте зміст правовідносин у сфері соціального захисту.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2

Механізм реалізації права особи на окремі види соціального забезпечення

Тема 2.1. Страховий стаж та єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування

Розглядаючи питання страхового стажу, необхідно зосередити увагу на тому, він є юридичним фактом у складному юридичному складі, що породжує виникнення або зміну правовідносин у зв'язку з призначенням і виплатою практично всіх видів соціального забезпечення. Відповідно до ч.1 статті 24 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «страховий стаж - це період (строк), протягом якого особа підлягає загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню та сплачуються внески (нею, роботодавцем) на страхування, якщо інше не передбачено законодавством».

Зверніть увагу, що страховий стаж має кількісну та якісну характеристику. Тривалість у роках відображає кількісний показник, а якісний – виражається в особливостях виробничих умов (шкідливі умови праці), кліматичних зон і територій, в яких здійснювалася трудова діяльність. З урахуванням цих характеристик розрізняють загальний і спеціальний (професійний) страховий стаж.

Загальний страховий стаж можна визначити як загальну сумарну тривалість трудової або іншої діяльності, при виконанні якої сплачувалися страхові внески. Цей вид стажу має юридичне значення при визначенні права на пенсію, допомог по тимчасовій непрацездатності, по вагітності і пологах. Тому важливо пам'ятати, що періоди трудової діяльності та інші періоди, що враховувалися до стажу роботи для призначення пенсії до набрання чинності Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року, зараховуються до страхового стажу в порядку і на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше.

Спеціальний (професійний) страховий стаж – це сумарна

тривалість періодів трудової діяльності зі сплатою страхових внесків на робочих місцях з важкими, шкідливими й іншими особливими умовами праці, в особливих природно-кліматичних зонах або територіях з особливим статусом. Мова йде, зокрема, про пенсійне забезпечення застрахованих осіб, які працювали або працюють на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці за списком №1 та на інших роботах з шкідливими і важкими умовами праці за списком № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджених Кабінетом Міністрів України, та за результатами атестації робочих місць, на посадах, що дають право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах або за вислугу років, які відповідно до законодавства, що діяло раніше, мали право на пенсію на пільгових умовах або за вислугу років.

Варто наголосити, що до запровадження пенсійного забезпечення через професійні та корпоративні фонди пенсійне забезпечення вищезазначеної категорії осіб здійснюється за нормами Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 1991 року.

Особливим видом професійного стажу є вислуга років. Вона слугує юридичним фактом, що дає право на пенсію незалежно від віку або по досягненні встановленого законом віку. До кола суб'єктів, які користуються таким правом входять військовослужбовці, поліцейські, працівники цивільної авіації тощо. Як правило, пенсія за вислугу років призначається після припинення професійної діяльності, у зв'язку з якою вона призначена.

Важливо звернути увагу і на порядок розрахунку страхового стажу. У частині 2 статті 46 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» встановлено, що «страховий стаж обчислюється територіальними органами Пенсійного фонду за даними, що містяться в системі персоналізованого обліку, а за періоди до впровадження системи персоналізованого обліку – на підставі документів та в порядку, визначеному законодавством, що діяло до набрання чинності Законом «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Страховий стаж розраховується за спеціальною

формулою з урахуванням коефіцієнта страхового стажу (стаття 25 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»).

Потрібно також звернути увагу на порядок підтвердження страхового стажу. Основними доказами страхового стажу визнаються документи та покази свідків. До документів прирівнюються і дані індивідуального (персоніфікованого) обліку у системі соціального страхування.

Як окреме питання варто розглянути порядок обчислення страхового стажу. У законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (стаття 24) передбачено, що «страховий стаж обчислюється за даними, що містяться в системі персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, а за періоди до запровадження системи персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб – у порядку та на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше».

Зверніть увагу, що на кожну застраховану особу відкривається персональна облікова картка, в якій використовується постійний ідентифікаційний номер Державного реєстру фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів. Вона зберігається в Пенсійному фонді протягом усього життя особи, а після її смерті – протягом 75 років на паперових носіях і в електронному вигляді за наявності засобів, що гарантують ідентичність паперової та електронної форми документа.

Необхідно також знати про порядок підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній. У такому випадку «основним документом, що підтверджує стаж роботи, є трудова книжка, а за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній трудовий стаж устанавлюється на підставі інших документів, виданих за місцем роботи, служби, навчання, а також архівними установами. У разі коли документи про трудовий стаж не збереглися, підтвердження трудового стажу здійснюється

органами Пенсійного фонду на підставі показань свідків. За відсутності трудової книжки, а також у тих випадках, коли у трудовій книжці відсутні необхідні записи або містяться неправильні чи неточні записи про періоди роботи, для підтвердження трудового стажу приймаються довідки, витяги з наказів, особові рахунки і відомості на видачу заробітної плати, посвідчення, характеристики, письмові трудові договори і угоди з позначками про їх виконання та інші документи, які містять відомості про періоди роботи» (постанова КМУ від 12 серпня 1993 р. № 637 «Про затвердження Порядку підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній»). Особливу увагу приділіть порядку встановлення тривалості трудового стажу за показами свідків.

При вивченні даної теми добре з'ясуйте правову природу єдиного соціального внеску як консолідованого платежу, його юридичне значення, роль у системі соціального страхування. «Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування» (стаття 1 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»).

Зверніть увагу, що збір і ведення обліку єдиного внеску здійснюються за принципами, закріпленими у статті 3 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Необхідно знати основні категорії платників єдиного внеску на соціальне страхування, їх права й обов'язки. Зокрема, платниками єдиного внеску є: роботодавці; фізичні особи - підприємці, в тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування; особи, які провадять незалежну професійну

діяльність; члени фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах; особи, які беруть добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері зовнішніх зносин, уповноважений орган центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період, - за непрацюючого іншого з подружжя працівника дипломатичної служби, який перебуває за кордоном за місцем довготермінового відрядження такого працівника (стаття 4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»).

Ознайомтеся з основними положеннями порядку нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску, а саме:

- 1) єдиний внесок нараховується для платників на суму нарахованої кожній застрахованій особі заробітної плати за видами виплат, які включають основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі, та суму винагороди фізичним особам за виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими договорами;
- 2) для платників фізичних осіб-підприємців (крім фізичних осіб-підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування) внесок нараховується на суму доходу (прибутку, отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи фізичних осіб);
- 3) сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску за місяць, у якому отримано дохід (прибуток);
- 4) нарахування єдиного внеску здійснюється в межах максимальної величини бази нарахування єдиного внеску (під час вивчення цієї теми з'ясуйте, яка максимальна величина бази нарахування єдиного внеску);
- 5) обчислення єдиного внеску здійснюється на підставі бухгалтерських та інших документів, відповідно до яких провадиться нарахування (обчислення) або які підтверджують нарахування (обчислення) виплат (доходу), на які нараховується

єдиний внесок (розділ III Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»)

У статті 8 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» передбачено, «що розмір єдиного внеску для кожної категорії платників та пропорції його розподілу за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування встановлюються з урахуванням того, що вони повинні забезпечувати застрахованим особам страхові виплати і соціальні послуги, передбачені законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування; фінансування заходів, спрямованих на профілактику страхових випадків; створення резерву коштів для забезпечення страхових виплат та надання соціальних послуг застрахованим особам; покриття адміністративних витрат із забезпечення функціонування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування».

Під час вивчення цього питання додатково потрібно ознайомитися з положеннями постанови КМУ від 26 листопада 2014 року № 6751 «Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Зверніть увагу, що станом на 2021 рік єдиний внесок для платників устанавлюється у розмірі 22 відсотки від визначеної бази нарахування єдиного внеску. Сплата єдиного внеску здійснюється винятково у національній валюті.

Проаналізуйте також строки сплати єдиного соціального внеску. Так, юридичні особи-платники єдиного внеску зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний місяць, не пізніше 20 числа наступного місяця, крім гірничих підприємств, які зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний місяць, не пізніше 28 числа наступного місяця. Платники єдиного внеску фізичні особи-підприємці, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний квартал, до 20 числа місяця, що настає за кварталом,

за який сплачується єдиний внесок (положення Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»)

Потрібно також знати механізм адміністрування єдиного внеску, компетенцію органів Пенсійного фонду та податкових органів у питаннях ведення обліку надходжень від сплати єдиного внеску та здійснення контролю за його сплатою.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення поняття страхового стажу та розкрийте його юридичне значення.
2. Які Ви знаєте види страхового стажу?
3. Які види суспільно-корисної діяльності зараховуються до тривалості страхового стажу?
4. З'ясуйте правила і порядок підтвердження страхового стажу.
5. Сформулюйте визначення поняття єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
6. Розкрийте принципи ведення збору та ведення обліку єдиного внеску на соціальне страхування.
7. Назвіть категорії платників єдиного внеску на соціальне страхування.
8. Визначте порядок нарахування, обчислення і сплати єдиного внеску.
9. Які органи здійснюють адміністрування єдиного внеску на соціальне страхування?

Тема 2.2. Пенсійне страхування в Україні. Пенсії у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

При вивченні даної теми важливо охарактеризувати структуру пенсійної системи України, знати особливості кожного з її трьох рівнів. У статті 2 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» зазначено, що: «перший рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності й субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду. Другий рівень - накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат. Третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат».

Зверніть увагу, що перший та другий рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, при цьому другий рівень станом на 2021 рік так і ще не впроваджений в Україні.

Другий та третій рівні системи пенсійного забезпечення становлять систему накопичувального пенсійного забезпечення.

При вивченні теми необхідно з'ясувати правову природу та соціальне призначення пенсії на сучасному етапі, навчитися визначати її ознаки й особливості. «Пенсійні виплати – грошові виплати в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що здійснюються у вигляді пенсії, довічної пенсії або одноразової виплати. Пенсія – щомісячна пенсійна виплата в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого законом пенсійного віку чи визнання її особою з інвалідністю, або отримують члени її сім'ї у випадках, визначених законом» (стаття 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне

страхування». Важливо пам'ятати, що відповідно до Конституції України, «пенсії, інші види соціальних виплат і допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом». Варто проаналізувати розмір пенсій, що існують в Україні, зіставити їх із положенням Конституції України та зробити висновок: чи справді дотримується цей принцип на практиці.

За рахунок коштів Пенсійного фонду в солідарній системі призначаються такі пенсійні виплати: 1) пенсія за віком; 2) пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства); 3) пенсія у зв'язку з втратою годувальника. На противагу цьому, за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування мають здійснюватися такі пенсійні виплати, як довічні пенсії й одноразова виплата.

Особливу увагу зверніть на особливості правового статусу суб'єктів солідарної системи, тобто застрахованих осіб, страхувальників і страховика.

Основним видом пенсійної виплати у солідарній системі є пенсія за віком – довічна щомісячна виплата, що є основним джерелом засобів існування для осіб, що досягли пенсійного віку і мають необхідний страховий стаж.

Підкреслимо такі ознаки пенсії за віком: регулярність, систематичність, періодичність, диференційованість розміру залежно від страхового стажу та розміру середнього заробітку, законодавче обмеження мінімального та максимального розміру пенсії, можливість призначення пенсії на загальних та пільгових умовах тощо.

Відповідно до статті 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення віку 60 років за наявності страхового стажу не менше 15 років по 31 грудня 2017 року».

Необхідно наголосити, що законодавчими новаціями було змінено вимоги мінімальної тривалості страхового стажу, який дає право на призначення пенсії за віком. Щоб їх проаналізувати ознайомтеся з змістом статті 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Передбачено два способи розрахунку розміру пенсії за віком. Це дає особі можливість самій обрати спосіб, який забезпечує найбільший розмір пенсії (стаття 27 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»).

Зверніть увагу, що на законодавчому рівні встановлені мінімальний та максимальний розміри пенсійних виплат за віком. У статті 27 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачено, що: «максимальний розмір пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність».

А «мінімальний розмір пенсії за віком за наявності у чоловіків 35 років, а у жінок 30 років страхового стажу встановлюється в розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність» (стаття 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»)

Під пільговим пенсійним забезпеченням потрібно розуміти можливість вийти на пенсію за віком або в більш ранньому віці при загальній незмінній тривалості трудового стажу, або при зниженні вимог до віку і до тривалості страхового стажу.

Важливо охарактеризувати умови пільгового пенсійного забезпечення за віком осіб, зайнятих на роботах з особливо шкідливими й особливо важкими умовами праці, - за Списком № 1 і за Списком № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджених Кабінетом Міністрів України. Студенти повинні знати умови пенсійного забезпечення даних категорій осіб, для його їм необхідно ознайомитися з положеннями статті 13 Закону України «Про пенсійне забезпечення».

Окремими видом пенсійного забезпечення у солідарній системі є пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання.

Пенсії по інвалідності можна визначити як щомісячні грошові виплати непрацездатним з Пенсійного фонду, що

призначаються у випадку встановлення медичним органом однієї з трьох груп інвалідності, що призвела до повної чи часткової втрати працездатності.

Пенсії по інвалідності притаманні спільні риси, характерні для інших видів пенсії. Вона призначається на тривалий час або безстроково особам, що втратили працездатність, виплачується щомісяця в грошовій формі, залежить від заробітку й зумовлена трудовою діяльністю людини. За основу пенсії по інвалідності, на відміну від пенсії за віком, узята чітко виражена непрацездатність громадянина. Це означає, що пенсія по інвалідності призначається тільки в результаті перевірки й оцінки медичним органом стану здоров'я та індивідуальної працездатності людини. Зі встановленням інвалідності зв'язане виникнення права на пенсію.

Зверніть увагу на медичні, соціальні та правові критерії інвалідності. Інвалідність у юридичній літературі визначається як засвідчений медичним органом стан здоров'я, при якому громадянин унаслідок хронічного чи захворювання анатомічних дефектів, що викликають стійке, незважаючи на лікування, порушення функцій організму, змушений припинити професійну працю або може трудитися при значній зміні звичайних умов праці. Підставою для встановлення інвалідності є стійке порушення функцій організму, що приводить хворого до необхідності припинити професійну працю чи значно змінити умови праці. До значних змін у роботі відносяться ті, котрі приводять до втрати, зниження кваліфікації або різкого скорочення обсягу трудової діяльності. Тобто поняттям «інвалідність» охоплюються медичні, правові та соціальні критерії, що характеризують утрату працездатності.

Під працездатністю розуміється здатність організму людини до праці, залежна від стану її здоров'я. Про інвалідність мова йде тоді, коли розлад функцій організму під впливом хвороби чи внаслідок анатомічного дефекту спричиняють соціальні наслідки – припинення професійної роботи у звичайних чи умовах зміну її, призначення різних видів соціальної допомоги, встановлення пільг.

Інвалідність як категорія непрацездатності має своє законодавчо визначене поняття. Відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» особою з інвалідністю є: «особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист».

Установлення інвалідності проводиться медико-соціальною експертною комісією (МСЕК). При визнанні хворого особою з інвалідністю інвалідність встановлюється з дня надходження в МСЕК документів, на підставі яких приймається відповідне рішення. У рішенні вказується група і причина інвалідності. Інвалідність класифікується на три групи: перша, друга і третя. Диференціація інвалідності по групах є одним зі способів підходу до цього питання як в Україні, так і в деяких зарубіжних країнах, де встановлюється тільки відсоток втрати працездатності. Установлення групи інвалідності залежить від ступеня втрати працездатності і має значення для визначення розміру пенсії по інвалідності.

Особливу увагу при вивченні даної теми зосередьте на дослідженні видів і розмірів пенсії по інвалідності, а також на умовах її призначення. Пенсія по інвалідності призначається з дня встановлення інвалідності, якщо звернення за нею відбулося не пізніше 3 місяців із дня встановлення інвалідності.

Особи, яким встановлено інвалідність, «мають право на пенсію по інвалідності, залежно від групи інвалідності, за наявності страхового стажу на час настання інвалідності або на день звернення за пенсією» (стаття 32 Закону України «Про загальнообов'язкове пенсійне страхування»).

Потрібно знати тривалість такого страхового стажу на день досягнення особою відповідного віку. Наприклад, «для осіб з інвалідністю I групи: до досягнення особою 25 років включно - 1 рік; від 26 років до досягнення особою 28 років включно - 2 роки і т.д.; для осіб з інвалідністю II та III груп: до досягнення особою 23 років включно - 1 рік; від 24 років до досягнення особою 26 років включно - 2 роки і т.д.» (стаття 32 Закону України «Про

загальнообов'язкове пенсійне страхування»).

Окрему увагу зверніть на положення частини 2 статті 32 Закону України «Про загальнообов'язкове пенсійне страхування», оскільки в ній перелічені випадки, коли пенсія по інвалідності призначається особі незалежно від наявності страхового стажу.

Відповідно до статті 33 Закону України «Про загальнообов'язкове пенсійне страхування», «пенсія по інвалідності залежно від групи інвалідності «призначається в таких розмірах: особам з інвалідністю I групи – 100 відсотків пенсії за віком; особам з інвалідністю II групи - 90 відсотків пенсії за віком; особам з інвалідністю III групи - 50 відсотків пенсії за віком».

Окрему увагу приділіть питанню строків та порядку виплати пенсії по інвалідності в разі зміни групи інвалідності або відновлення працездатності.

Під пенсією при втраті годувальника розуміються щомісячні виплати з Пенсійного фонду, що призначаються в зв'язку з втратою годувальника непрацездатним членам сім'ї, що знаходились на утриманні померлого годувальника. Головна особливість пенсії при втраті годувальника полягає в тому, що пенсійне забезпечення членів сім'ї носить похідний характер від права на пенсію іншої особи, що була годувальником. Право на пенсію при втраті годувальника мають всі сім'ї, чий годувальники належали до категорій осіб, що підлягали загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника «призначається непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні, за наявності в годувальника на день смерті страхового стажу, який був би необхідний йому для призначення пенсії по III групі інвалідності, а в разі смерті пенсіонера або осіб, проходили строкову військову службу, незалежно від тривалості страхового стажу. При цьому дітям пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника» (стаття 36 Закону України «Про загальнообов'язкове пенсійне страхування»).

Потрібно знати умови пенсійного забезпечення у разі втрати годувальника: 1) втрата годувальника, засвідчена у

встановленому законом порядку; 2) належність до непрацевдатних членів сім'ї; 3) перебування на утриманні у померлого годувальника; 4) наявність у годувальника на день смерті страхового стажу, який був би необхідний йому для призначення пенсії по III групі інвалідності.

Під терміном «втрата годувальника» розуміється смерть, безвісна відсутність, засвідчені в установленому порядку.

У частині 2 статті 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» зазначено наступне: «непрацевдатними членами сім'ї вважаються: 1) чоловік (дружина), батько, мати, якщо вони є інвалідами або досягли пенсійного віку, передбаченого статтею 26 цього Закону; 2) діти (у тому числі діти, які народилися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника) померлого годувальника, які не досягли 18 років або старші цього віку, якщо вони стали інвалідами до досягнення 18 років. Діти, які навчаються на денній формі навчання у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації та професійно-технічних навчальних закладах, до закінчення такими дітьми навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, та діти-сироти – до досягнення ними 23 років незалежно від того, навчаються вони чи ні; 3) чоловік (дружина), а в разі їх відсутності – один із батьків або брат чи сестра, дідусь чи бабуся померлого годувальника незалежно від віку і працевдатності, якщо він (вона) не працюють і зайняті доглядом за дитиною (дітьми) померлого годувальника до досягнення нею (ними) 8 років».

А до членів сім'ї, «які вважаються такими, що були на утриманні померлого годувальника, відносять непрацевдатних членів сім'ї, якщо вони: 1) були на повному утриманні померлого годувальника; 2) одержували від померлого годувальника допомогу, що була для них постійним і основним джерелом засобів до існування» (частина 3 статті 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»).

Під час вивчення цієї теми також проаналізуйте Рішення Конституційного Суду України від 03 червня 1999 року.

Зверніть увагу, що усиновлені діти мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника нарівні з рідними дітьми. Пасинок і падчерка мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника

нарівні з рідними дітьми, якщо вони не одержували аліментів від батьків. Неповнолітні діти, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, зберігають це право і в разі їх усиновлення.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається в розмірі: «на одного непрацездатного члена сім'ї – 50 % пенсії за віком померлого годувальника; на двох та більше непрацездатних членів сім'ї – 100 % пенсії за віком померлого годувальника, що розподіляється між ними рівними частками. Дітям-сиротам пенсія призначається в розмірах, визначених виходячи з розміру пенсії за віком кожного з батьків» (стаття 37 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»).

Згідно з статтею 38 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається на весь період, протягом якого член сім'ї померлого годувальника вважається непрацездатним, а членам сім'ї, які досягли пенсійного віку, - довічно. На всіх членів сім'ї, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, призначається одна спільна пенсія. На вимогу члена сім'ї із загальної суми пенсії виділяється його частка, яка виплачується окремо».

Зверніть увагу і на механізм обчислення заробітної плати для призначення пенсії (статті 40, 41 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»).

Відповідно до статті 43 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» усі види пенсій у солідарній системі підлягають перерахунку, який проводиться щороку, шляхом збільшення показника середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, та який враховується для обчислення пенсії.

Зауважте, що пенсіонерам, які працюють (провадять діяльність, пов'язану з отриманням доходу, після звільнення з роботи або припинення такої діяльності), пенсія перераховується з урахуванням прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність/мінімальної заробітної плати, визначених законом на дату звільнення з роботи або припинення такої діяльності.

Особливу увагу зверніть на порядок звернення за

призначенням пенсії, строків її призначення та механізму виплати. Вивчіть механізм подання документів та оформлення пенсії, строки розгляду документів. Заява про призначення (перерахунок) пенсії та необхідні документи подаються до територіального органу Пенсійного фонду або до уповноваженого ним органу чи уповноваженій особі особисто або через представника, який діє на підставі виданої йому довіреності, посвідченої нотаріально.

Днем звернення за призначенням пенсії вважається день прийняття органом, що призначає пенсію, відповідної заяви. Заява про призначення пенсії за віком «може бути подана застрахованою особою не раніше ніж за місяць до досягнення пенсійного віку. Пенсія призначається з дня звернення за пенсією, крім таких випадків, коли пенсія призначається з більш раннього строку: пенсія за віком призначається з дня, що настає за днем досягнення пенсійного віку, якщо звернення за пенсією відбулося не пізніше трьох місяців з дня досягнення особою пенсійного віку; пенсія по інвалідності призначається з дня встановлення інвалідності, якщо звернення за пенсією відбулося не пізніше трьох місяців з дня встановлення інвалідності; пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається з дня, що настає за днем смерті годувальника, якщо звернення про призначення такого виду пенсії надійшло протягом 12 місяців з дня смерті годувальника. Пенсія призначається довічно або на період, протягом якого пенсіонер має право на виплату пенсії (стаття 45 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»).

Порядок подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсії визначається постановою Правління Пенсійного фонду України від 25.11.2005 № 22-1 «Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»».

Потрібно знати також установлені законом строки виплати пенсії. У статті 47 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» визначено, що: «пенсія виплачується щомісяця організаціями, що здійснюють виплату і

доставку пенсій, у строк не пізніше 25 числа місяця, за який виплачується пенсія, винятково у грошовій формі за зазначеним у заяві місцем фактичного проживання пенсіонера в межах України або перераховується на визначений цією особою банківський рахунок у порядку, передбаченому законодавством».

Необхідно знати підстави припинення виплати пенсії. Виплата пенсії за рішенням територіальних органів Пенсійного фонду або за рішенням суду припиняється, «якщо пенсія призначена на підставі документів, що містять недостовірні відомості; на весь час проживання пенсіонера за кордоном, якщо інше не передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України; у разі смерті пенсіонера; у разі неотримання призначеної пенсії протягом 6 місяців підряд. Поновлення виплати пенсії здійснюється за рішенням територіального органу Пенсійного фонду протягом 10 днів після з'ясування обставин та наявності умов для відновлення її виплати» (стаття 49 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»).

Відрахування з пенсії провадяться в установленому законом порядку на підставі судових рішень, ухвал, постанов і вироків (щодо майнових стягнень), виконавчих написів нотаріусів та інших рішень і постанов, виконання яких відповідно до закону провадиться в порядку, встановленому для виконання судових рішень. З пенсії може бути відраховано не більш як 50 відсотків її розміру: на утримання членів сім'ї (аліменти), на відшкодування збитків від розкрадання майна підприємств і організацій, на відшкодування пенсіонером шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також у зв'язку зі смертю потерпілого, на повернення переплачених сум заробітної плати в передбачених законом випадках. З усіх інших видів стягнень може бути відраховано не більш як 20 відсотків пенсії.

Контрольні питання та завдання

1. Дайте визначення поняття пенсії за віком.
2. Які умови виникнення права на пенсію за віком?

3. Який порядок обчислення розмірів пенсії за віком?
4. Розкрийте порядок призначення і виплати пенсії за віком.
5. Який порядок перерахунку пенсії за віком?
6. Які Ви знаєте особливості пільгового пенсійного забезпечення за віком окремих категорій працівників?
7. Дайте тлумачення пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання.
8. Які умови призначення пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання Вам відомі?
9. Які розміри пенсії по інвалідності?
10. Розкрийте юридичне значення терміна “втрата годувальника”.
11. Назвіть коло осіб, які мають право на пенсію у разі втрати годувальника.
12. Які умови призначення пенсії на випадок втрати годувальника Вам відомі?
13. У якому розмірі виплачується пенсія у разі втрати годувальника?
14. Розкрийте механізм визначення заробітної плати для обчислення пенсії у солідарній системі.
15. Які строки звернення за призначенням пенсії у солідарній системі?
16. Наведіть перелік документів, необхідних для призначення пенсії за віком.

Тема 2.3. Пенсійні виплати у накопичувальній системі пенсійного страхування та у системі недержавного пенсійного забезпечення

Вивчення даної теми передбачає аналіз суті накопичувальної системи пенсійного страхування як окремого самостійного рівня пенсійної системи України. На даний час питання запровадження другого рівня пенсійної системи України невирішене, дата такого запровадження постійно відкладається. За Законом України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» «учасниками накопичувальної системи пенсійного страхування є особи, які станом на 1 січня 2019 року підлягають загальнообов’язковому

пенсійному страхуванню. Застраховані особи, яким на 1 січня 2019 року залишилося менше 10 років до досягнення пенсійного віку мають право прийняти рішення не сплачувати страхові внески до накопичувальної системи пенсійного страхування. Особи, які досягли пенсійного віку, не можуть бути платниками страхових внесків до Накопичувального фонду».

Натомість Законом України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року передбачено, що «страхові внески до Накопичувального пенсійного фонду є складовою частиною єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, сплаченого учасниками накопичувальної системи пенсійного страхування, і підлягають спрямуванню до Накопичувального пенсійного фонду в таких розмірах: у рік запровадження перерахування - 2 відсотки бази нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, встановленого для таких учасників, кожного наступного року - у розмірі, збільшеному на 1 відсоток, до досягнення 7 відсотків і подальшої сплати у зазначеному розмірі».

Зверніть увагу, що учасниками накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування закон визначає осіб, «які підлягають пенсійному страхуванню, яким на дату запровадження перерахування страхових внесків до Накопичувального пенсійного фонду виповнилося не більш як 35 років та які сплачують внески/за яких сплачуються внески до накопичувальної системи пенсійного страхування».

Іншим суб'єктом накопичувальної системи є Накопичувальний фонд – «цільовий позабюджетний фонд, який акумулює страхові внески застрахованих осіб, що обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках та інвестуються з метою отримання інвестиційного доходу на користь застрахованих осіб, пенсійні активи якого використовуються для оплати договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам, членам їхніх сімей чи спадкоємцям та на інші цілі, передбачені Законом» (стаття 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»).

Важливо наголосити на тому, що кошти накопичувальної системи пенсійного страхування є власністю учасників

накопичувальної системи пенсійного страхування, а не самого Фонду, в сумі, що обліковується на їх накопичувальних пенсійних рахунках або на індивідуальних пенсійних рахунках у відповідних недержавних пенсійних фондах – суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення.

Особливої уваги заслуговує і питання укладення договорів страхування довічних пенсій. Передбачається (у статті 55 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»), що: «договір страхування довічної пенсії укладається між учасником накопичувальної системи пенсійного страхування та страховою організацією відповідно до законодавства про страхову діяльність, після досягнення учасником накопичувальної системи пенсійного страхування віку». Проаналізуйте більш детально процедуру звернення та подання документів для отримання пенсійних виплат.

Потрібно знати види пенсійних виплат, які особа отримуватиме за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування. Зокрема, застрахована особа, яка відповідно до закону є учасником накопичувальної системи пенсійного страхування, матиме право на отримання довічної пенсії або одноразової виплати за рахунок власних накопичених коштів, за умови досягнення пенсійного віку».

Проте, якщо сума належних учаснику накопичувальної системи пенсійного страхування на момент набуття права на пенсію пенсійних коштів не досягне мінімальної суми коштів, необхідної для оплати договору страхування довічної пенсії, визначеної національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, то ця особа (а в разі її смерті – члени її сім'ї чи спадкоємці) матиме право на отримання одноразової виплати.

Під час вивчення цього питання також потрібно розглянути й інші випадки, коли можлива одноразова виплата, а коли ні, та порядок її отримання.

Передбачається, що страхова організація, яка здійснює виплати довічних пенсій, зобов'язана пропонувати учаснику накопичувальної системи пенсійного страхування такі види довічних пенсій: довічна пенсія з установленим періодом,

довічна обумовлена пенсія, довічна пенсія подружжя.

Необхідно розкрити зміст кожного виду довічних пенсій та розрізнити їх між собою.

Так, довічна пенсія з установленим періодом - щомісячна виплата, яка здійснюється протягом життя пенсіонера, але не менше ніж протягом десяти років з дня її призначення. На противагу цьому, довічна обумовлена пенсія – це щомісячна виплата, яка здійснюється протягом життя пенсіонера. Довічна пенсія подружжя – щомісячна виплата, яка здійснюється протягом життя пенсіонера, а після його смерті - його чоловіку (дружині), який (яка) досягли пенсійного віку, протягом їх життя. Учасник накопичувальної системи пенсійного страхування має право вільного вибору одного з видів довічних пенсій. Вид довічної пенсії, обраний учасником накопичувальної системи пенсійного страхування, зазначається в договорі страхування довічної пенсії.

Окремої уваги потребує вивчення суті системи недержавного пенсійного забезпечення. «Система недержавного пенсійного забезпечення - це складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб, крім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат» (стаття 2 Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення»).

Станом на сьогодні в Україні недержавне пенсійне забезпечення здійснюється пенсійними фондами шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів ; страховими організаціями шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії з учасниками фонду, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду; банківськими установами шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень.

Тому потрібно знати, хто є основними суб'єктами недержавного пенсійного забезпечення. Вичерпний перелік

останніх закріплений у частині 2 статті 2 Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення»: «недержавні пенсійні фонди; страхові організації, вкладники та учасники пенсійних фондів, учасники накопичувальної системи пенсійного страхування; вкладники пенсійних депозитних рахунків; засновники пенсійних фондів; органи державного нагляду і контролю у сфері недержавного пенсійного забезпечення; адміністратори пенсійних фондів компанії з управління активами аудитори; особи, які надають консультаційні та агентські послуги».

Потрібно знати особливості правового статусу недержавних пенсійних фондів, їх види та порядок створення. Зверніть увагу, що недержавний пенсійний фонд - юридична особа, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду. Недержавне пенсійне забезпечення є для пенсійних фондів виключним видом діяльності.

Розглядаючи питання про види недержавних пенсійних фондів, варто зазначити, що останні можуть бути відкриті, корпоративні та професійні пенсійні фонди. Студенти мають знати особливості створення кожного з цих видів пенсійних фондів, їх засновників та учасників, а також процедуру реєстрації.

При вивченні теми зверніть увагу на правову природу й роль пенсійного контракту та пенсійної схеми у системі недержавного пенсійного забезпечення, а також різницю між цими двома термінами. Для цього детально ознайомтеся з Розділом VIII Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення».

Зверніть увагу, що пенсійний контракт є договором між пенсійним фондом та його вкладником, який укладається від імені пенсійного фонду його адміністратором та згідно з яким здійснюється недержавне пенсійне забезпечення учасника або декількох учасників фонду за рахунок пенсійних внесків такого вкладника.

Істотними умовами пенсійного контракту є: дані паспорта громадянина України або паспортних документів іноземця вкладника фонду та реєстраційний номер його облікової картки платника податків; посилання на обрану вкладником фонду пенсійну схему; строк дії пенсійного контракту, умови його зміни та розірвання; порядок розрахунків між пенсійним фондом та учасником фонду у разі дострокового розірвання пенсійного контракту або ліквідації пенсійного фонду; права, обов'язки, відповідальність сторін та порядок розв'язання спорів; розмір пенсійних внесків та умови його зміни.

Пенсійна схема – документ, який визначає умови та порядок недержавного пенсійного забезпечення учасників фонду, умови та порядок недержавного пенсійного забезпечення, що здійснюється пенсійними фондами, визначаються пенсійними схемами, які розробляються з дотриманням вимог Закону про пенсійне страхування та інших нормативно-правових актів з питань недержавного пенсійного забезпечення. Пенсійні схеми та зміни до них підлягають реєстрації в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. Пенсійна схема повинна відображати: опис всіх видів та умов здійснення пенсійних виплат; порядок визначення розміру пенсійних виплат; порядок та строки сплати пенсійних внесків, у тому числі можливість їх зміни за умовами пенсійного контракту; умови та порядок участі у пенсійній схемі; права та обов'язки вкладника, учасника фонду за даною пенсійною схемою.

Окремої уваги заслуговує питання щодо видів пенсійних виплат у системі недержавного пенсійного забезпечення. Пенсійна виплата – це грошова виплата учасникові недержавного пенсійного забезпечення або його спадкоємцям, що здійснюється за рахунок накопичених у недержавному пенсійному фонді й облікованих на індивідуальному пенсійному рахунку грошових коштів.

Варто наголосити на тому, що, кошти акумульовані на індивідуальному рахунку, не можуть бути зняті за бажанням його власника у будь-який момент. Як і в солідарній системі пенсійного забезпечення, існує ряд юридичних фактів, наявність яких дозволяє отримати пенсійні виплати.

Основними підставами для здійснення пенсійних виплат пенсійними фондами є: 1) досягнення учасником фонду пенсійного віку, визначеного відповідно до Закону; 2) визнання учасника фонду особою з інвалідністю; 3) медично підтверджений критичний стан здоров'я (онкозахворювання, інсульт тощо) учасника фонду; 4) виїзд учасника фонду на постійне проживання за межі України; 5) смерть учасника фонду.

Пенсійний вік, що визначається учасником фонду, може бути меншим від пенсійного віку, який дає право на пенсію за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням у солідарній системі, але не більшим ніж на 10 років, якщо інше не визначено законом.

Пенсійні фонди відповідно до Закону можуть здійснювати такі види пенсійних виплат: 1) пенсія на визначений строк; 2) одноразова пенсійна виплата.

Пенсія на визначений строк – це пенсійні виплати, що здійснюються періодично протягом визначеного строку у порядку та у випадках, визначених законом. Виплата пенсії на визначений строк здійснюється адміністратором пенсійного фонду: 1) за бажанням учасника фонду, який має право на отримання пенсійних виплат відповідно до його заяви; 2) на вимогу учасника фонду (з дня виникнення у нього права згідно з умовами пенсійного контракту на страхування довічної пенсії, якщо придбання довічного ануїтету може негативно вплинути на розмір пенсійних виплат).

Пенсійна виплата може здійснюватися адміністратором одноразово на вимогу учасника фонду в разі: медично підтвердженого критичного стану здоров'я (онкозахворювання, інсульт тощо) або настання інвалідності учасника фонду; коли сума належних учаснику фонду пенсійних коштів на дату настання пенсійного віку учасника фонду не досягає мінімального розміру суми пенсійних накопичень, встановленого Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України; виїзду учасника фонду на постійне проживання за межі України. Пенсійна виплата також здійснюється одноразово спадкоємцям учасника фонду.

Контрольні запитання та завдання

1. У чому суть накопичувальної системи пенсійного страхування?
2. Хто є суб'єктами накопичувальної системи пенсійного страхування?
3. Які види виплат особа зможе отримувати у накопичувальній системі пенсійного страхування?
4. Який порядок укладення договору страхування довічної пенсії?
5. Розкрийте суть і принципи системи недержавного пенсійного забезпечення.
6. Які суб'єкти системи недержавного пенсійного забезпечення Вам відомі?
7. Які види недержавних пенсійних фондів Вам відомі?
8. Які види пенсійних виплат передбачені у системі недержавного пенсійного забезпечення?
9. Розкрийте зміст пенсійного контракту та пенсійної схеми.

Тема 2.4. Пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб

Питання про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, має надзвичайно актуальне значення. Чинність Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року поширюється на громадян України із числа осіб, які перебували на військовій службі, службі в органах внутрішніх справ, Національній поліції, Службі судової охорони, державній пожежній охороні, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, органах і підрозділах цивільного захисту, податковій міліції чи Державній кримінально-виконавчій службі України, та деяких інших осіб. Указані громадяни за наявності встановленої вислуги мають право на довічну пенсію за вислугу років.

Військовослужбовці, які стали особами з інвалідністю, набувають право на пенсію по інвалідності. Члени сімей

військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію, які загинули чи померли або пропали безвісти, мають право на пенсію в разі втрати годувальника.

Військовослужбовцям пенсії призначаються і виплачуються після звільнення їх зі служби. Зверніть увагу на таке: «пенсіонерам з числа військовослужбовців, у разі призову їх на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийняття на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, до Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, органів та підрозділів цивільного захисту під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення виплата пенсій не припиняється (стаття 2 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»).

Вивчіть умови призначення пенсії за вислугу років, що закріплені у статті 12 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Порядок призначення пенсії по інвалідності військовослужбовцям також відрізняється від загального порядку, що встановлений у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та здійснюються лише в тих випадках, «якщо інвалідність настала в період проходження ними служби або не пізніше трьох місяців після звільнення зі служби, або якщо інвалідність настала пізніше тримісячного терміну після звільнення зі служби, але внаслідок захворювання (травми, поранення, контузії, каліцтва тощо), яке виникло в період проходження військової служби чи під час перебування в полоні або заручником, якщо полонення чи захоплення заручником не було добровільним і особа, яка має право на пенсію, перебуваючи в полоні або заручником, не вчинила злочину проти миру і людства» (стаття 18 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»).

Відповідно до статей 20,21 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких

інших осіб», залежно від причини інвалідності особи з інвалідністю з числа військовослужбовців поділяються на такі категорії: «1) особи з інвалідністю внаслідок війни – розмір пенсії становить а) особам з інвалідністю війни I групи – 100 процентів, II групи – 80 процентів, III групи – 60 процентів відповідних сум грошового забезпечення (заробітку); 2) інші особи з інвалідністю з числа військовослужбовців – I групи – 70 процентів, II групи – 60 процентів, III групи – 40 процентів відповідних сум грошового забезпечення (заробітку)».

Дещо особливий порядок і призначення пенсії в разі втрати годувальника, тому студентам потрібно розрізняти загальні умови здійснення такого виду пенсії, що існують у солідарній системі, та спеціальні – передбачені виключно для військовослужбовців.

Так, сім'ям військовослужбовців пенсії призначаються, якщо годувальник помер у період проходження служби або не пізніше 3 місяців після звільнення зі служби чи пізніше цього строку, але внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних у період проходження служби, а сім'ям пенсіонерів з числа цих військовослужбовців – якщо годувальник помер у період одержання пенсії або не пізніше 5 років після припинення її виплати.

Розміри пенсії в разі втрати годувальника встановлені у статті 36 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Потрібно розуміти, що зберігається право на пенсію за вислугу років для осіб, які були звільнені зі служби до набрання чинності Законом України від 8 липня 2011 року № 3668-VI «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» та мають вислугу 20 років, у разі їх призову на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період або військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період та подальшим їх фактичним звільненням з такої служби або прийняття на військову службу за контрактом у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці України, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення воєнного стану на строк

до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію.

Особливу увагу зверніть на пенсійне забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Пенсійне забезпечення осіб, які були учасниками ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС або є потерпілими від Чорнобильської катастрофи здійснюється відповідно до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Пенсії таким особам устанавлюються у вигляді: державної пенсії (з зниженням загальноновстановленого пенсійного віку); додаткової пенсії за шкоду, заподіяну здоров'ю, яка призначається після виникнення права на державну пенсію, або щомісячної доплати до державної пенсії.

Право на пенсію мають: учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС; потерпілі від Чорнобильської катастрофи. Встановлення пільг і компенсацій здійснюється відповідно до визначених категорій осіб (1,2,3,4), які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Особам, віднесеним до категорії 1, призначається щомісячна додаткова пенсія за шкоду, заподіяну здоров'ю, у розмірах: особам з інвалідністю I групи – 30 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність; особам з інвалідністю II групи – 20 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність; особам з інвалідністю III групи, дітям з інвалідністю, а також хворим унаслідок Чорнобильської катастрофи на променеву хворобу – 15 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

При вивченні цієї теми зосередьтеся на умовах пенсійного забезпечення за особливі заслуги перед Україною: категорії громадян України, які мають право на даний вид пенсії; види пенсійного забезпечення; механізм їх призначення та виплати. Зверніть увагу, що пенсія за особливі заслуги встановлюється як надбавка до розміру пенсії, на яку має право особа, у певних розмірах прожиткового мінімуму, визначеного для осіб, які втратили працездатність.

Конкретний розмір таких надбавок, перелік осіб, які можуть їх

отримати та власне порядок отримання регламентується Законом України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною».

Контрольні запитання та завдання

1. На які категорії осіб поширюються норми Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»?
2. Які види пенсійного забезпечення передбачені для осіб, звільнених з військової служби?
3. Розкрийте умови пенсійного забезпечення по інвалідності осіб, звільнених з військової служби.
4. Які умови пенсійного забезпечення членів сімей військовослужбовців у разі втрати годувальника?
5. Які види пенсійного забезпечення встановлені для осіб, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС?
6. Перелічіть категорії громадян, які мають право на пенсію за особливі заслуги перед Україною?

Тема 2.5. Страхові соціальні допомоги

При вивченні даної теми потрібно зосередитися на умовах і видах матеріального забезпечення, які надаються у системі різних видів соціального страхування. Потрібно знати особливості правового статусу Фонду соціального страхування як органу, що здійснює керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням провадить акумуляцію страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечує фінансування виплат за цими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Зверніть увагу на завдання Фонду, його права, обов'язки та відповідальність. Потрібно також знати права, обов'язки та відповідальність роботодавця як страхувальника, та застрахованих осіб.

Страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності передбачає надання таких видів матеріального забезпечення та

соціальних послуг: допомоги по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною); допомоги по вагітності та пологах; допомоги на поховання; оплати лікування в реабілітаційних відділеннях санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм.

Проаналізуйте зміст кожного із вищезазначених видів соціального забезпечення, знати підстави та порядок їх надання.

Відповідно до статті 22 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», допомога по тимчасовій непрацездатності надається застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке повністю або частково компенсує втрату заробітної плати (доходу), у разі настання в неї одного з таких страхових випадків: «1) тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві; 2) необхідності догляду за хворою дитиною; 3) необхідності догляду за хворим членом сім'ї; 4) догляду за дитиною віком до трьох років або дитиною з інвалідністю віком до 18 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за цією дитиною; 5) карантину, накладеного органами санітарно-епідеміологічної служби; 5-1) на період перебування у закладах охорони здоров'я, а також на самоізоляції під медичним наглядом у зв'язку з проведенням заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), а також локалізацію та ліквідацію її спалахів та епідемій; 6) тимчасового переведення застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу, нижчеоплачувану роботу; 7) протезування з поміщенням у стаціонар протезно-ортопедичного підприємства; 8) перебування в реабілітаційних відділеннях санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм».

Допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується Фондом застрахованим особам, починаючи з шостого дня непрацездатності за весь період до відновлення працездатності або до встановлення медико-соціальною експертною комісією інвалідності, незалежно від звільнення, припинення підприємницької або іншої діяльності застрахованої особи в період втрати працездатності. Оплата перших п'яти днів тимчасової

непрацевдатності здійснюється за рахунок коштів роботодавця.

У статті 24 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» детально врегульоване питання щодо розміру допомоги по тимчасовій непрацевдатності. Зверніть увагу на розміри допомоги по тимчасовій непрацевдатності, який залежить від середньої заробітної плати застрахованої особи та тривалості страхового стажу. Тобто чим триваліший в особи страховий стаж, тим більший буде розмір її допомоги.

А ось унаслідок COVID-19, виникла необхідність надавати допомогу по тимчасовій непрацевдатності особам, які перебувають у закладах охорони здоров'я, а також на самоізоляції під медичним наглядом у зв'язку з проведенням заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби.

Під час розгляду питання про допомогу по вагітності та пологах студентам потрібно знати наступне: 1) кому допомога надається; протягом якого строку та у якому розмірі та чи залежить від тривалості страхового стажу; які є винятки у загальному порядку надання цього виду допомоги.

Допомога на поховання надається у разі смерті застрахованої особи, а також членів сім'ї, які перебували на її утриманні у розмірі, що встановлюється правлінням Фонду соціального страхування України, але не менше розміру прожиткового мінімуму, встановленого законом.

У системі соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що спричинили втрату працевдатності страховими виплатами є грошові суми, які Фонд соціального страхування України виплачує застрахованому чи особам, які мають на це право, у разі настання страхового випадку.

Страховим випадком є нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання, що спричинили застрахованій особі професійно зумовлену фізичну чи психічну травму за обставин, зазначених у законі, з настанням яких виникає право застрахованої особи на отримання матеріального забезпечення та/або соціальних послуг.

Страхові виплати охоплюють: щомісячну страхову виплату;

одноразову допомогу потерпілому або членам його сім'ї та особам, які перебували на його утриманні, у випадку смерті потерпілого; страхову виплату дитині, яка народилася особою з інвалідністю внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності; страхову виплату під час професійної реабілітації; страхові витрати на медичну та соціальну допомогу тощо.

Ступінь утрати працездатності потерпілим установлюється МСЕК за участю Фонду соціального страхування і визначається у відсотках професійної працездатності, яку мав потерпілий до uszkodження здоров'я. А сума щомісячної страхової виплати встановлюється відповідно до ступеня втрати професійної працездатності та середньомісячного заробітку, що потерпілий мав до uszkodження здоров'я. Окрім цього, соціальне забезпечення постраждалих осіб залежить і від виду втрати працездатності – тимчасової чи стійкої.

Допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується в розмірі 100 відсотків середнього заробітку (оподаткованого доходу). При цьому перші п'ять днів тимчасової непрацездатності оплачуються власником або уповноваженим ним органом за рахунок коштів підприємства, установи, організації.

У разі стійкої втрати професійної працездатності, встановленої МСЕК, Фонд проводить одноразову страхову виплату потерпілому, розмір якої визначається відповідно до ступеня втрати професійної працездатності, виходячи з 17 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права потерпілого на страхову виплату. Проте зверніть увагу: у разі, якщо при подальших обстеженнях МСЕК потерпілому буде встановлено інший, вищий ступінь утрати стійкої професійної працездатності з урахуванням іншої професійної хвороби або іншого каліцтва, пов'язаного з виконанням трудових обов'язків, йому провадиться одноразова виплата, розмір якої визначається відповідно до відсотка, на який збільшено ступінь утрати працездатності, щодо попереднього обстеження МСЕК, виходячи з розрахунку 17 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права потерпілого на

страхову виплату.

У разі смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку на виробництві виплачується одноразова допомога його сім'ї у сумі, що дорівнює 100 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права на страхову виплату, та одноразова допомога кожній особі, яка перебувала на його утриманні, а також на його дитину, яка народилася протягом не більше як десятимісячного строку після смерті потерпілого, у сумі, що дорівнює 20 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права на страхову виплату.

Крім того, Фонд фінансує витрати на медичну та соціальну допомогу, у тому числі на додаткове харчування, придбання ліків, спеціальний медичний, постійний сторонній догляд, побутове обслуговування, протезування, реабілітацію у сфері охорони здоров'я, санаторно-курортне лікування, придбання спеціальних засобів пересування тощо, якщо потребу в них визначено висновками МСЕК та індивідуальною програмою реабілітації особи з інвалідністю (у разі її складення).

Контрольні питання та завдання

1. Розкрийте правовий статус Фонду соціального страхування.

2. Які види матеріального забезпечення передбачено за соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності?

3. Назвіть страхові випадки, які є підставою для надання допомоги по тимчасовій непрацездатності.

4. Який розмір допомоги по тимчасовій непрацездатності?

5. Які умови призначення допомоги по вагітності та пологах?

6. Які страхові виплати передбачені за соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності?

Тема 2.6. Державні соціальні допомоги

Вивчаючи дану тему, треба мати на увазі, що державні соціальні допомоги фінансуються винятково за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів. Вони надаються з метою матеріальної підтримки осіб, доходи яких нижчі від прожиткового рівня або частково компенсують витрати, яких зазнала особа у зв'язку з настанням соціального ризику.

Зверніть увагу, що державні допомоги мають такі ознаки: джерелом виплати є кошти Державного бюджету чи місцевих бюджетів; законодавче визначення суб'єктів, які мають право на допомоги, нормативне визначення умов та порядку надання; метою надання є матеріальна підтримка або компенсація витрат, пов'язаних з настанням соціального ризику; розмір допомог, як правило, співвідноситься з величиною прожиткового мінімуму або гарантованим забезпеченням такого мінімуму; адресний характер.

Детально зосередьтеся на видах державних соціальних допомог: державні соціальні допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю; допомога малозабезпеченим сім'ям; допомоги дітям з інвалідністю та особам з інвалідністю з дитинства; допомога на догляд за особами з інвалідністю внаслідок психічного захворювання; державні допомоги сім'ям з дітьми; субсидії на оплату житлово-комунальних послуг; державна допомога на поховання. Кожен із вище зазначених видів допомог має свою специфіку щодо порядку надання та визначення їх розміру.

Відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16 листопада 2000 року: «право на державну соціальну допомогу мають особи з інвалідністю з дитинства і діти з інвалідністю віком до 18 років». Державна соціальна допомога призначається у таких розмірах: особи з інвалідністю з дитинства I групи – 100 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність; особи з інвалідністю II групи – 80 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність; особи з інвалідністю III групи – 60 відсотків

прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність; на дітей з інвалідністю віком до 18 років – 70 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Державна соціальна допомога особам з інвалідністю з дитинства призначається на весь час інвалідності, встановленої органами медико-соціальної експертизи.

Заява про призначення державної соціальної допомоги подається особою з інвалідністю з дитинства до управління праці та соціального захисту населення за місцем проживання.

Окремим видом державної допомоги цього виду є допомога малозабезпеченій особі, що призначається особі, яка: 1) визнана особою з інвалідністю в установленому порядку; 2) є особою з інвалідністю I групи, середньомісячний сукупний дохід якої не перевищує 115 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Розмір державної соціальної допомоги особам з інвалідністю встановлюється виходячи з розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність: особам з інвалідністю I групи – 100 відсотків; особам з інвалідністю II групи – 80 відсотків; особам з інвалідністю III групи – 60 відсотків.

Державна соціальна допомога на догляд призначається: особам з інвалідністю війни з числа військовослужбовців; особам, які належать до осіб з інвалідністю війни відповідно до статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; особам, яким призначено пенсії за вислугу років відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб»; одиноким малозабезпеченим особам; малозабезпеченим особам з інвалідністю I групи.

Приділіть увагу умовам призначення допомоги малозабезпеченим сім'ям. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям – це щомісячна допомога, яка надається малозабезпеченим сім'ям у грошовій формі в розмірі, що залежить від величини середньомісячного сукупного доходу сім'ї. Малозабезпеченою є сім'я, яка з поважних або не залежних від неї причин має середньомісячний сукупний дохід, нижчий від

прожиткового мінімуму для сім'ї. Прожитковий мінімум для сім'ї - це визначена для кожної сім'ї залежно від її складу сума прожиткових мінімумів, розрахованих та затверджених відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум» для осіб, які відносяться до основних соціальних і демографічних груп населення.

Заява про надання державної соціальної допомоги подається уповноваженим представником сім'ї до місцевої державної адміністрації або до виконавчого комітету сільської, селищної ради.

Розмір допомоги визначається як різниця між прожитковим мінімумом для сім'ї та її середньомісячним сукупним доходом, але цей розмір не може бути більшим ніж 75 відсотків прожиткового мінімуму для сім'ї. Державна соціальна допомога призначається на шість місяців.

Окрему увагу приділить наданню державної допомоги сім'ям з дітьми: допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами; допомоги при народженні дитини; допомоги при усиновленні дитини; допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку; допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування; допомога на дітей одиницями матерям.

Право на державну допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами мають всі жінки (у тому числі неповнолітні), які не застраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Підставою для призначення жінкам допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами є видана в установленому порядку довідка лікувального закладу встановленого зразка. Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами призначається, якщо звернення за нею надійшло не пізніше шести місяців з дня закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, і виплачується жінкам за весь період відпустки, тривалість якої становить 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі ускладнених пологів або народження двох чи більше дітей – 70) календарних днів після пологів.

Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами надається у розмірі 100 відсотків середньомісячного доходу (стипендії, грошового забезпечення, допомоги по безробіттю тощо) жінки,

але не менше 25 відсотків від розміру встановленого законом прожиткового мінімуму для працездатної особи із розрахунку на місяць.

Допомога при народженні дитини надається одному з батьків дитини (опікуну), який постійно проживає разом з дитиною. Допомога батькам при народженні дитини призначається на підставі свідоцтва про народження дитини. Допомога при народженні дитини призначається у розмірі 41280 гривень. Виплата допомоги здійснюється одноразово у сумі 10320 гривень, решта суми допомоги виплачується протягом наступних 36 місяців рівними частинами у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Право на допомогу при усиновленні дитини має особа, яка є громадянином України, постійно проживає на її території та усиновила дитину з числа дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування (якщо усиновлювачами є подружжя – один з них на їх розсуд). Допомога призначається на підставі рішення про усиновлення дитини у розмірі, встановленому для виплати допомоги при народженні дитини.

Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, призначається особам, призначеним в установленому законом порядку опікунами чи піклувальниками дітей, які позбавлені батьківського піклування. Така допомога вважається власністю дитини і призначається на підставі рішення про встановлення опіки чи піклування. Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, надається у розмірі, що становить два прожиткових мінімуми для дитини відповідного віку.

Право на допомогу на дітей самотні матері мають самотні матері (які не перебувають у шлюбі), самотні усиновлювачі, якщо у свідоцтві про народження дитини відсутній запис про батька (матір) або запис про батька (матір) проведено в установленому порядку органом державної реєстрації актів цивільного стану за вказівкою матері (батька, усиновлювача) дитини. Допомога на дітей самотні матері, самотні усиновлювачам, матері (батьку) у разі смерті одного з батьків, які мають дітей віком до 18 років (якщо діти навчаються

за денною формою навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних, а також вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації, - до закінчення такими дітьми навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років), надається у розмірі, що дорівнює різниці між 50 відсотками прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, але не менше 30 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Зверніть увагу на порядок призначення і виплати допомоги державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю, а також надання державної соціальної допомоги на догляд.

Особою, яка не має права на пенсію, вважається особа, яка досягла віку 63 років та не має права на пенсію відповідно до чинного законодавства. Законом передбачено такі види державної соціальної допомоги: державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю; державна соціальна допомога на догляд.

Державна соціальна допомога призначається особі, яка: досягла встановленого віку та не має права на пенсію відповідно до чинного законодавства або визнана особою з інвалідністю в установленому порядку; 2) не одержує пенсію або соціальні виплати, що призначаються для відшкодування шкоди, заподіяної ушкодженням здоров'я на виробництві, передбачені Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»; є малозабезпеченою особою; є особою з інвалідністю I групи, середньомісячний сукупний дохід якої не перевищує 115 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Розмір допомоги особам встановлюється, виходячи з розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Контрольні запитання та завдання

1. Які види державних соціальних допомог Вам відомі?

2. Які особи мають право на державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю і який її розмір?
3. Яким категоріям осіб передбачено надання допомоги на догляд?
4. Дайте визначення поняття малозабезпеченої сім'ї.
5. Які види державної допомоги передбачені сім'ям з дітьми?
6. Розкрийте порядок призначення та розмір допомоги при народженні дитини.
7. Які умови надання допомоги на дітей одиницями матерям?
8. Розкрийте зміст поняття «особа, яка не має права на пенсію».

Тема 2.7. Соціальні послуги. Правове регулювання волонтерської діяльності.

Вивчаючи дану тему, насамперед з'ясуйте поняття соціальних послуг, їх види та форми надання. Базовим законом під час вивчення цієї теми є Закон України «Про соціальні послуги». Соціальні послуги – дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. Особи/сім'ї можуть надаватися одна або одночасно декілька соціальних послуг.

Потрібно з'ясувати і цілі надання соціальних послуг: профілактика складних життєвих обставин; подолання складних життєвих обставин; мінімізація негативних наслідків складних життєвих обставин.

Зверніть увагу на категорії надавачів соціальних послуг, насамперед те, що належати вони можуть до державного, комунального або недержавного секторів. До надавачів державного та комунального секторів належать установи/заклади надання

соціальних послуг (стаціонарні, реабілітаційні, тимчасового перебування); інші установи/заклади соціальної підтримки (обслуговування), у тому числі спеціалізовані служби підтримки осіб, постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Надавачами соціальних послуг недержавного сектору є підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, благодійні, релігійні організації, фізичні особи-підприємці та фізичні особи, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності. Передбачається, що надавачі соціальних послуг із трьох секторів будуть функціонувати на паритетній основі, проте станом на 2021 рік переважають все ж таки представники державного та комунального секторів.

Класифікувати соціальні послуги потрібно за такими критеріями: 1) за спрямуванням на: на соціальну профілактику; соціальну підтримку; соціальне обслуговування; 2) за типами: прості соціальні послуги; комплексні соціальні послуги; комплексні спеціалізовані соціальні послуги; допоміжні соціальні послуги; 3) залежно від місця надання: за місцем проживання/перебування отримувача соціальних послуг (вдома); у приміщенні надавача соціальних послуг; за місцем перебування отримувача соціальних послуг поза межами місця проживання та приміщення надавача соціальних послуг, у тому числі на вулиці; 4) залежно від строку надання - послуги, що надаються: екстрено (кризово); постійно; тимчасово; одноразово.

Зверніть увагу на те, що перелік базових соціальних послуг вичерпний: догляд вдома, денний догляд; підтримане проживання; соціальна адаптація; соціальна інтеграція та реінтеграція; надання притулку; екстрене (кризове) втручання; консультування; соціальний супровід; представництво інтересів; посередництво (медіація); соціальна профілактика; натуральна допомога; фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, порушення зору; переклад жестовою мовою; догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних; супровід під час інклюзивного навчання; інформування.

Зверніть увагу на введення випадку для надання соціальних

послуг як нового провідного методу роботи з отримувачами соціальних послуг; з'ясуйте процедуру звернення за наданням соціальних послуг, зокрема порядок укладення відповідного договору, а також знати підстави для відмови у наданні та припиненні соціальних послуг .

Велике значення має фінансова основа надання соціальних послуг, зокрема механізм соціального замовлення, порядок оплати соціальних послуг.

Зосередьтеся на правовому регулюванні волонтерської діяльності в Україні. Це надзвичайно важлива ланка у системі сучасної підтримки Збройних Сил України, військовослужбовців, які беруть участь в ООС та інших категорій населення. Волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності і ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості.

Волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтери надають волонтерську допомогу на базі організації чи установи, яка залучає до своєї діяльності волонтерів, на підставі договору про провадження волонтерської діяльності, укладеного з такою організацією чи установою, або без такого договору. Волонтери можуть надавати волонтерську допомогу індивідуально, при цьому вони зобов'язані повідомляти отримувачів волонтерської допомоги про те, що вони не співпрацюють з організаціями та установами, які залучають до своєї діяльності волонтерів. Отримувачами волонтерської допомоги є фізичні та юридичні особи, – неприбуткові організації, які отримують таку допомогу.

При вивченні системи соціальних послуг зверніть увагу на особливості соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей. Бездомна особа – особа, яка перебуває у соціальному становищі бездомності. До бездомних осіб належать безпритульні особи та особи, які мають притулок. Безпритульна особа - повнолітня особа, яка проживає на вулиці, в парках,

підвалах, під'їздах будинків, на горищах, об'єктах незавершеного будівництва, в інших місцях, непризначених та непридатних для проживання, у тому числі жилих приміщеннях, що перебувають в аварійному стані.

Безпритульні діти – діти, які були покинуті батьками, самі залишили сім'ю або дитячі заклади, де вони виховувалися, і не мають певного місця проживання.

Суб'єктами, які забезпечують реінтеграцію бездомних осіб, можуть надаватися такі послуги: тимчасовий притулок, соціальні, медичні, юридичні, освітні, реабілітаційні.

Окремої уваги заслуговує питання реабілітаційних послуг особам з інвалідністю. Реабілітація осіб з інвалідністю – система медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових, фізкультурно-спортивних, соціально-побутових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму для досягнення і підтримання соціальної та матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство, а також забезпечення інвалідів технічними та іншими засобами реабілітації і виробами медичного призначення. Реабілітаційними є послуги, спрямовані на відновлення оптимального фізичного, інтелектуального, психічного і соціального рівня життєдіяльності особи з метою сприяння її інтеграції в суспільство.

Потрібно знати види реабілітаційних заходів щодо осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю: медичні, фізичні; психологічні; професійні; трудові; психолого-педагогічні; фізкультурно-спортивні; Основними формами реабілітаційних заходів є: надання реабілітаційних послуг; забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення; матеріальне забезпечення.

Індивідуальна програма реабілітації особи з інвалідністю розробляється відповідно до Державної типової програми реабілітації осіб з інвалідністю для повнолітніх осіб з інвалідністю – медико-соціальною експертною комісією, для дітей з інвалідністю – лікарсько-консультативними комісіями лікувально-профілактичних закладів.

Індивідуальна програма реабілітації особи з інвалідністю обов'язкова для виконання органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, реабілітаційними установами, підприємствами, установами, організаціями, в яких працює або перебуває особа з інвалідністю, дитина з інвалідністю, незалежно від їх відомчої підпорядкованості, типу і форми власності. Для отримання реабілітаційних послуг, визначених індивідуальною програмою реабілітації особи з інвалідністю, в реабілітаційній установі державної або комунальної форми власності особа з інвалідністю, законний представник дитини з інвалідністю повинен звернутися з письмовою заявою до місцевої державної адміністрації за місцем проживання.

Фінансування заходів з реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю, витрати на утримання реабілітаційних установ здійснюються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, цільових страхових фондів, засновників реабілітаційних установ, добровільних пожертвувань та інших джерел.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення поняття «соціальні послуги».
2. Які види соціальних послуг Вам відомі?
3. Розкрийте правові основи здійснення волонтерської діяльності в Україні.
4. Які форми реінтеграції бездомних осіб і безпритульних дітей Ви знаєте?
5. Назвіть заклади соціального захисту для бездомних осіб і безпритульних дітей.
6. Розкрийте види реабілітаційних послуг особам з інвалідністю.

ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ І РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти

1. Деякі питання протезування та ортезування виробами підвищеної функціональності за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, окремих категорій громадян, які брали участь в антитерористичній операції та/або забезпеченні її проведення і втратили функціональні можливості кінцівки або кінцівок: Постанова Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 р. № 518 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/518-2014-%D0%BF> (дата звернення: 29.07.2020).
2. Деякі питання соціального захисту застрахованих осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 145 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/145-2017-%D0%BF> (дата звернення: 07.07.2020).
3. Кваліфікаційні вимоги до санаторно-курортних закладів для надання послуг з лікування застрахованих осіб та членів їх сімей після перенесених захворювань і травм у реабілітаційних відділеннях: Наказ виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України від 26 жовтня 2017 р. № 198-ос // База даних «Фонд соціального страхування України». URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/doccatalog/document?id=950714> (дата звернення: 05.06.2020).
4. Деякі питання встановлення лікарсько-консультативними комісіями інвалідності дітям: постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 р. № 917. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/917-2013-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
5. Деякі питання санаторно-курортного лікування та

- відпочинку громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2016 р. № 854. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/854-2016-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
6. Деякі питання діяльності центрів надання соціальних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2020 р. № 177. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/177-2020-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
 7. Деякі питання організації ведення Електронного реєстру листків непрацездатності та надання інформації з нього: постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 328. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/328-2019-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
 8. Деякі питання виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною», оплати послуг із здійснення патронату над дитиною та виплати соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя, підтримки малих групових будинків: постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2019 р. № 552. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-2019-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
 9. Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України: постанова КМУ від 26 серпня 2020 р. № 783. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.03.2021).
 10. Деякі питання надання соціальних послуг шляхом

- соціального замовлення: постанова КМУ від 1 червня 2020 року № 450. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.03.2021).
11. Деякі питання підвищення пенсійних виплат і надання соціальної підтримки окремим категоріям населення у 2020 році: Постанова Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2020 р. № 251// База даних «Законодавство України». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-pidvishchennya-pensijnih-viplat-i-nadannya-socialnoyi-pidtrimki-okremim-kategoriyam-naselennya-u-2020-roci-i010420-251> (дата звернення: 19.11.2020).
 12. Деякі питання підвищення пенсійних виплат для окремих категорій осіб у 2021 році та в подальшому: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 849 // База даних «Законодавство України». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-pidvishchennya-pensijnih-viplat-dlya-okremih-kategorij-osib-u-2021-roci-ta-v-podalshomu-i160920-849> (дата звернення: 20.11.2020).
 13. Деякі питання надання страхових виплат у разі захворювання або смерті медичних працівників у зв'язку з інфікуванням гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2020 р. № 498 // База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.11.2020).
 14. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 26.06.2020).
 15. Конституція України від 28 червня 1996 р. Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 01.11.2017).
 16. Методика обчислення середньомісячного сукупного

- доходу сім'ї: наказ Міністерства соціальної політики України від 16 червня 2020 року № 419. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0611-20#Text> (дата звернення: 18.03.2021).
17. Перелік санаторно-курортних закладів у розрізі профілів медичної реабілітації для відшкодування витрат за надані застрахованим особам послуги із реабілітаційного лікування: Наказ виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України від 30 листопада 2017 р. № 274-ос // База даних «Законодавство України». URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/952253> (дата звернення: 08.07.2020).
 18. Питання медико-соціальної експертизи: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 грудня 2009 р. № 1317 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1317-2009-%D0%BF> (дата звернення: 09.09.2020).
 19. Порядок підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній: постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1993 р. № 637. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-93-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
 20. Порядок подання та оформлення документів, призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі: постанова КМУ від 23 вересня 2020 року № 859. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/859-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.03.2021).
 21. Порядок формування, ведення та доступу до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг затверджено постановою КМУ від 27 січня 2021 року № 99. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99-2021-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 23.03.2021).
 22. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або

- тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 р. № 3671-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17> (дата звернення: 10.06.2021).
23. Про витрати на поховання та пов'язані з цим ритуальні послуги у разі смерті потерпілого від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання: Постанова Правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 03 жовтня 2008 р. № 45 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1040-08> (дата звернення: 26. 06.2020).
24. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України від 06 грудня 2016 р. № 1774-VIII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1774-19> (дата звернення: 25.06.2020).
25. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій: Закон України від 03 жовтня 2017 р. № 2148-VIII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2148-19/page> (дата звернення: 25. 07. 2020).
26. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці: Закон України від 28 грудня 2014 р. № 77-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19> (дата звернення: 18. 12.2019).
27. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення: 01.02.2020).
28. Про внесення змін до Закону України «Про

- загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»: Закон України від 23 лютого 2007 р. № 717. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/717-16> (дата звернення: 14.06.2021).
29. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Законом України від 17 березня 2020 р. № 533-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-20#Text> (дата звернення: 18.11.2020).
30. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо додаткової підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 13 травня 2020 р. №591-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-20#Text> (дата звернення: 18.11.2020).
31. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо додаткової підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби (COVID-19): проект Закону від 09 липня 2020 р. № 3824. Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69423 (дата звернення: 19.11.2020).
32. Про внесення змін до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»: Закон України від 13 травня 2020 р. № 592-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/592-20#Text> (дата звернення: 19.11.2020).
33. Про внесення змін до деяких законодавчих актів,

- спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019): Закон України від 30 березня 2020 р. № 540-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text> (дата звернення: 24.11.2020).
34. Про особливості надання житлових субсидій: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2020 р. № 247. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/247-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.11.2020).
35. Про внесення зміни до переліку професійних захворювань: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 травня 2020 р. № 394 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/394-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.11.2020).
36. Про внесення зміни до Переліку особливо небезпечних, небезпечних інфекційних та паразитарних хвороб людини і носійства збудників цих хвороб: Наказ Міністерства Охорони Здоров'я України від 25 листопада 2020 р. № 521// База даних «Законодавство України». URL: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-25022020--521-pro-vnesennja-zmini-do-pereliku-osobливо-nebezpechnih-nebezpechnih-infekcijnih-ta-parazitarnih-hvorob-ljudini-i-nosijstva-zbudnikov-cih-hvorob> (дата звернення: 25.11.2020).
37. Про внесення змін до статті 39 Закону України "Про захист населення від інфекційних хвороб" щодо додаткових гарантій прав медичних та інших працівників, зайнятих у сфері захисту населення від інфекційних хвороб, та членів їх сімей: Закон України від 07 травня 2020 року № 588-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-20#Text> (дата звернення: 20.11.2020).
38. Про виплату одноразової винагороди жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня», та одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали

- від торгівлі людьми: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2011 р. № 268. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2011-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
39. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 р. № 3236-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
40. Про державний бюджет України на 2021 рік: Закон України від 15 грудня 2020 року № 1082-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text> (дата звернення: 10.01.2021).
41. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю: Закон України від 16 листопада 2000 р. № 2109-III. Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2109-14> (дата звернення 01.06.2018).
42. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 13.06.2018).
43. Про державні нагороди України: Закон України від 16 березня 2000 р. № 1549-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14> (дата звернення: 10.06.2021).
44. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05 жовтня 2000 р. № 2017-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14.10> (дата звернення: 10.06.2021).
45. Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються зі служби у зв'язку з реформуванням Збройних сил України, та членів їх сімей : Закон України від 15 червня 2004 р. № 1763-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1763-15> (дата звернення: 11.06.2021).
46. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України

- від 21 листопада 1992 року № 2811-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12> (дата звернення: 15.03.2020).
47. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю: Закон України від 18 травня 2004 р. № 1727-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
48. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01 червня 2000 р. № 1768-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
49. Про Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги: постанова Кабінету Міністрів України від 29 січня 2003 р. № 117. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2003-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
50. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1875-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19> (дата звернення: 11.06.2021).
51. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02 березня 2000 р. № 1533-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
52. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13 січня 2005 р. № 2342-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15> (дата звернення: 10.06.2021).
53. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18> (дата звернення: 11.06.2021).

54. Про затвердження Порядку надання статусу особи, на яку поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», деяким категоріям осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 740. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/740-2015-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
55. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06 вересня 2012 р. № 5207-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17> (дата звернення: 29.01.2020).
56. Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 р. : постанова КМУ від 11 квітня 2018 р. № 273. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273-2018-p> (дата звернення: 24.02.2020).
57. Про затвердження Порядку підготовки та перепідготовки фізичних осіб, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності: постанова КМУ від 1 червня 2020 р. № 430. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2020-%D0%BF#n8> (дата звернення: 20.03.2021).
58. Про затвердження Порядку регулювання тарифів на соціальні послуги: постанова КМУ від 1 червня 2020 року № 428. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/428-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.03.2021).
59. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям: постанова КМУ від 24 лютого 2003 р. № 250. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-2003-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
60. Про затвердження Порядку надання державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю: наказ Міністерства фінансів України,

- Міністерства охорони здоров'я України від 30 квітня 2002 р. № 226/293/169. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0466-02#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
61. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми: постанова КМУ від 27 грудня 2001 р. № 1751. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1751-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.06.2021).
 63. Про затвердження Типового договору про надання соціальних послуг: наказ Мінсоцполітики від 23 грудня 2020 року № 847. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-21#Text> (дата звернення: 15.03.2021).
 64. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг: наказ Мінсоцполітики від 23 червня 2020 року № 429. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> (дата звернення: 22.03.2021).
 65. Про затвердження Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг: постанова КМУ від 1 червня 2020 року № 449. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.04.2021).
 66. Про запровадження експериментального проекту з реалізації функціоналів першої черги Єдиної інформаційної системи соціальної сфери»: постанова КМУ від 11 листопада 2020 року № 1278. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1278-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.03.2021).
 67. Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб): постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 р. № 896. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-2013-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
 68. Про затвердження списків виробництв, робіт, професій,

- посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 461. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/461-2016-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
69. Про затвердження Порядку оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, за рахунок коштів роботодавця: постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2015 р. № 440. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2015-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
70. Про затвердження Положення про індивідуальну програму реабілітації особи з інвалідністю: постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 757. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-2007-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
71. Про затвердження критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2020 р. № 185. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-2020-%D0%BF#n6> (дата звернення: 11.06.2021).
72. Про затвердження переліку тяжких захворювань, розладів, травм, станів, що дають право на одержання державної допомоги на дитину, якій не встановлено інвалідність, надання такій дитині соціальних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1161. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1161-2018-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
73. Про затвердження Порядку професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації зареєстрованих безробітних: наказ Міністерства

- соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2013 р. № 318/655. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1029-13> (дата звернення: 11.06.2021).
74. Про зайнятість населення: Закон України від 01 березня 1991 р. № 5067-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17.21> (дата звернення: 10.06.2021).
75. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV в редакції від 27 грудня 2019 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14> (дата звернення: 14.11.2020).
76. Про затвердження Граничних розмірів витрат для відшкодування вартості одного ліжко-дня санаторно-курортного лікування потерпілого та перебування супроводжуючої особи санаторно-курортним закладам за вибором потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання на 2020 рік: Постанова Правління Фонду соціального страхування України від 26 грудня 2019 р. № 10 // База даних «Фонд соціального страхування України». URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/967277> (дата звернення: 15.01.2020).
77. Про затвердження Інструкції про встановлення причинного зв'язку смерті з професійним захворюванням (отруєнням) або трудовим каліцтвом: Наказ Міністерства охорони здоров'я від 15 листопада 2005 р. № 606 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1455-05> (дата звернення 18.06.2021).
78. Про затвердження Інструкції про порядок переказування пенсій громадянам, які виїхали за кордон, та виплати пенсій пенсіонерам іноземних держав, які проживають в Україні: Постанова правління Пенсійного фонду України від 23 квітня 1999 р. № 4-5 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0413-99>

- (дата звернення: 12.06.2021).
79. Про затвердження Переліку медичних показань на право одержання інвалідами автомобілів з ручним керуванням: Наказ Міністерства Охорони Здоров'я України від 23 січня 1995 р. № 13 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0034-95> (дата звернення: 14.06.2021).
 80. Про затвердження переліку професійних захворювань: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2000 р. № 1662 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1662-2000-%D0%BF> (дата звернення: 05.10.2020).
 81. Про затвердження Положення про забезпечення додатковим харчуванням потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання: Постанова Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 03 листопада 2001 р. № 42 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0031-12> (дата звернення: 30.06.2021).
 82. Про затвердження Положення про забезпечення потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання слуховими апаратами, зубопротезуванням, очним протезуванням, окулярами, контактними лінзами, постільною та натільною білизною, постільними речами, гігієнічними виробами, перуками: Постанова Правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 30 листопада 2010 р. № 35 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0186-11> (дата звернення: 30.06.2021).
 83. Про затвердження Положення про забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації потерпілих унаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання: Постанова Правління Фонду соціального

- страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 25 березня 2008 р. № 23 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0545-08> (дата звернення: 24.07.2021).
84. Про затвердження Положення про організацію, забезпечення та фінансування необхідних видів догляду за потерпілими внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання: Постанова Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 03 листопада 2011 р. № 41 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0030-12> (дата звернення: 29.06.2021).
85. Про затвердження Положення про організацію лікування, медичної реабілітації та забезпечення потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання лікарськими засобами та виробами медичного призначення: Постанова Правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 09 червня 2010 р. № 18 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0489-10> (дата звернення: 13.11.2020).
86. Про затвердження Положення про організацію професійної реабілітації (професійного навчання), перекваліфікації інвалідів внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання: Постанова Правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань від 12 червня 2014 р. № 3 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0780-14> (дата звернення 09.07.2020).
87. Про затвердження Положення про спеціальну комісію Фонду соціального страхування України з питань вирішення спорів: Постановою Правління Фонду соціального страхування України від 12 вересня 2017 р. № 45 // База даних «Фонд

- соціального страхування України». URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/949813.jsessionid=413D549EBA54A5BFD5F780C33024E3E3> (дата звернення: 12.10.2020).
88. Про затвердження Порядку виплати деяким категоріям осіб з інвалідністю грошової компенсації замість санаторно-курортної путівки та вартості самостійного санаторно-курортного лікування: Постанова Кабінету Міністрів України № 150 від 07 лютого 2007 р. // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/150-2007-%D0%BF> (дата звернення: 12.07.2020).
89. Про затвердження Порядку виплати пенсії та надання соціальних послуг громадянам України, які проживають на території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 234 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/234-2014-p> (дата звернення: 16.06.2020).
90. Про затвердження Порядку відшкодування витрат за надані послуги санаторно-курортним закладам за вибором потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання: Постанова Правління Фонду соціального страхування України від 24 травня 2017 р. № 33 // База даних «Фонд соціального страхування України». URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/doccatalog/document?id=948241> (дата звернення: 06.07.2020).
91. Про затвердження Порядку відшкодування витрат за надані послуги санаторно-курортним закладам за вибором потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання: Додаток 2 до Постанови Правління Фонду від 24 травня 2017 р. № 33 // База даних «Фонд соціального страхування України». URL: www.fssu.gov.ua/fse/doccatalog/document?id=948241 (дата звернення: 14.12.2020).
92. Про затвердження Порядку відшкодування Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України

- Пенсійному фонду України витрат, пов'язаних з виплатою пенсій по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання та пенсій у зв'язку із втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання: Постанова Правління Пенсійного фонду України Правління фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 04 березня 2003 р. № 5-4/4 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0376-03> (дата звернення: 11.06.2020).
93. Про затвердження Порядку забезпечення осіб з інвалідністю автомобілями: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 липня 2006 р. № 999 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/999-2006-%D0%BF> (дата звернення: 04.06.2020).
94. Про затвердження Порядку забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації інвалідів, дітей-інвалідів та інших категорій населення, переліку таких засобів: Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2012 р. № 321 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/321-2012-%D0%BF> (дата звернення: 25.07.2020).
95. Про затвердження Порядку призначення, перерахування та проведення страхових виплат: Постанова Правління Фонду соціального страхування України від 19 липня 2018 р. № 11 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011890-18> (дата звернення: 25.01.2019).
96. Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 р. № 1078 // База

- даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1078-2003-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
97. Про затвердження Порядку проведення витрат на поховання у разі смерті потерпілого від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2001 р. № 826 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/826-2001-%D0%BF> (дата звернення: 25.06.2020).
98. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF?find=1&text=%E0%EA%F2+%CD-5> (дата звернення: 23.07.2019).
99. Про затвердження Порядку та Критеріїв встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 05 червня 2012 р. № 420 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1387-12> (дата звернення: 23.07. 2020).
100. Про затвердження Правил відшкодування власником підприємства, установи і організації або уповноваженим органом шкоди, заподіяної працівникові ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ним трудових обов'язків: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 червня 1993 р. № 472 в редакції від 23 червня 1993 р. // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/472-93-%D0%BF/ed19930623> (дата звернення: 03.02.2020).
101. Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Постанова КМУ від 26 листопада 2014 року № 675 // База

- даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-2014-%D0%BF> (Дата звернення: 15.08.2019).
102. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08 липня 2010 р. № 2464-VI. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/page> (дата звернення: 04.01.2021).
103. Про індексацію грошових доходів населення: Закон України від 3 липня 1991 р. № 1282-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1282-12> (дата звернення: 10.06.2021).
104. Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати: Закон України від 19 жовтня 2000 р. № 2050-III. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2050-14> (дата звернення: 18.06.2021).
105. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. Верховна Рада України. URL: <zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 01.11.2020).
106. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09 липня 2003 р. № 1057-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (дата звернення: 10.06.2021).
107. Про Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг: постанова КМУ від 27 січня 2021 року № 99. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.04.2021).
108. Про організацію надання соціальних послуг: постанова КМУ від 1 червня 2020 року № 587. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.04.2021).
109. Про мінімальний розмір допомоги по безробіттю на період карантину: Постанова Правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування

- України на випадок безробіття від 08 квітня 2020 р. № 217// База даних «Фонд соціального страхування України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0344-20#Text> (дата звернення: 20.11.2020).
110. Про виділення коштів для надання фінансової допомоги Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2020 р. № 308 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/308-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.11.2020).
111. Про виділення коштів для надання фінансової допомоги Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття для здійснення виплат допомоги по безробіттю та допомоги по частковому безробіттю на період карантину: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1040 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1040-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.11.2020).
112. Про обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 р. № 1266 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1266-2001-%D0%BF> (дата звернення: 17.06.2021).
113. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. № 108/95-ВР. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 22.06.2021).
114. Про обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням: постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 р.

- № 1266. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1266-2001-%D0%BF> (дата звернення: 11.06.2021).
115. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей: Закон України від 02 червня 2005 р. № 2623-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15> (дата звернення: 11.06.2021).
116. Про організацію забезпечення окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації: Наказ Міністерства соціальної політики від 29 січня 2016 р. № 59 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0257-16> (дата звернення: 31.07.2020).
117. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю: Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-XII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/875-12> (дата звернення: 02.07.2018).
118. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. № 2694-XII в редакції від 14 жовтня 1992 р. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2694-12/ed19921014> (дата звернення: 02.02.2020).
119. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05 листопада 1991 р. № 1788-12. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1788-12> (дата звернення: 04.10.2020).
120. Про перерахування розміру страхових виплат потерпілим від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, та членам їх сімей: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1053 // База даних «Законодавство України». URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/propererahuvannya-rozmiru-strahovih-viplat-poterpilim-vid-neshasnogo-vipadku-na-virobnictvi-ta-profesijnogo-z> (дата звернення: 27.06.2020).
121. Про порядок виплати та розміри грошових компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та на транспортне обслуговування: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2007 р. № 228 // База даних

- «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/228-2007-%D0%BF> (дата звернення: 04.06.2020).
122. Про припинення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Виконавчої дирекції Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, їх робочих органів: Постанова Правління Фонду соціального страхування України від 14 грудня 2017 р. № 60 // База даних «Фонд соціального страхування України». URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/doccatalog/list?currDir=947828> (дата звернення 15.07.2018).
123. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15 липня 1999 р. № 966-XIV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14.11> (дата звернення: 10.06.2021).
124. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17> (дата звернення: 10.06.2021).
125. Про пенсії за особливі заслуги перед Україною: Закон України від 01 червня 2000 р. № 1767-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-14.27> (дата звернення: 10.06.2021).
126. Про пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб: Закон України від 09 квітня 1992 р. № 2262-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12> (дата звернення: 10.06.2021).
127. Про реабілітацію осіб з інвалідністю: Закон України від 06 жовтня 2005 р. № 2961-IV. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2961-15> (дата звернення: 03.07.2018).

128. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення: 23.03.2020).
129. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28 лютого 1991 р. № 796-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12> (дата звернення: 10.06.2021).
130. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> (дата звернення: 10.06.2021).
131. Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист: Закон України від 24 березня 1998 р. № 203/98-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.06.2021).
132. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21 червня 2001 р. № 2558-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14> (дата звернення: 10.06.2021).
133. Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг: розпорядження КМУ від 8 серпня 2012 року № 556-р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2012-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.04.2021).

Міжнародно-правові акти

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення:

- 01.11.2020).
2. Декларація прав дитини: прийнята резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_384 (дата звернення: 01.12.2020).
 3. Декларація соціального прогресу і розвитку: прийнята резолюцією 2542 (XXIV) Генеральної Асамблеї від 11 грудня 1969 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_116 (дата звернення: 04.11.2020).
 4. Європейський кодекс соціального забезпечення від 16 квітня 1964 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_329 (дата звернення: 01.11.2020).
 5. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів від 24 листопада 1977 р. // База даних «Законодавство України». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_307 (дата звернення: 05.11.2020).
 6. Європейська конвенція про соціальне забезпечення від 14 грудня 1972 р. // База даних «Законодавство України». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_581 (дата звернення: 06.11.2020).
 7. Європейська соціальна хартія від 3 травня 1996 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення: 08.11.2020).
 8. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголош. резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 09.11.2020).
 9. Конвенція про відшкодування працівникам під час професійних захворювань № 18 від 10 червня 1925 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_112 (дата звернення:

- 16.11.2020).
10. Конвенція про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення N 157 від 21 червня 1982 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_012 (дата звернення: 21.11.2020).
 11. Конвенція про допомоги у випадках виробничого травматизму № 121 від 08 липня 1964 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_306 (дата звернення: 01.11.2020).
 12. Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення від 28 червня 1952 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_011 (дата звернення: 10.11.2020).
 13. Конвенція про основні цілі та норми соціальної політики № 117 від 22 червня 1962 р. // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_016 (дата звернення: 12.11.2020).
 14. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_02 (дата звернення: 01.11.2020).
 15. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13 грудня 2006 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 15.11.2020).
 16. Конвенція про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів № 159 від 20 червня 1983 р. // База даних «Законодавство України». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_065 (дата звернення: 13.11.2020).
 17. Конвенція про рівноправність громадян країни та іноземців і осіб без громадянства у галузі соціального забезпечення № 118 від 28 червня 1962 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_017

- (дата звернення: 11.11.2020).
18. Конвенція Співдружності Незалежних Держав про права та основні свободи людини від 26 травня 1995 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_070 (дата звернення: 14.11.2020).
 19. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (дата звернення: 31.01.2020).
 20. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 27.01.2020).
 21. Конвенція про обов'язкове страхування по старості працівників промислових і торговельних підприємств, осіб вільних професій, а також надомників і домашніх служників від 29 червня 1933 р. № 35. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_198#Text (дата звернення: 12.06.2021).
 22. Конвенція про допомоги по інвалідності, по старості і у зв'язку з втратою годувальника від 29 черв. 1967 р. № 128. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_326#Text (дата звернення: 15.05.2021).
 23. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21 грудня 1965 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105 (дата звернення: 01.02.2020).
 24. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 01.11.2020).
 25. Про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище: Конвенція МОП № 155 від 22 червня 1981 р. // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_050 (дата звернення:

- 21.01.2019).
26. Рамкова конвенція про захист прав національних меншин від 01 лютого 1995 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055 (дата звернення: 30.01.2020).
 27. Хартія Співтовариства про основні соціальні права працівників від 09 грудня 1989 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_044 (дата звернення: 01.11.2020).

Рішення Конституційного Суду України

1. Рішення Конституційного Суду України від 03 червня 1999 р. 5-рп/99 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-99> (дата звернення: 23.01.2019).
2. Рішення Конституційного Суду України від 08 жовтня 2008 р. // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-08> (дата звернення: 03.07.2020).
3. Рішення Конституційного Суду України від 27 січня 2004 р. № 1-рп/2004 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-04> (дата звернення: 06.07.2020).
4. Рішення Конституційного суду від 8 червня 2016 року № 3-рп/2016 у справі №1-2/2016 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-16> (дата звернення: 11.03.2020).
5. Рішення Конституційного Суду від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05> (дата звернення: 23.03.2020)
6. Рішення Конституційного Суду України від 7 жовтня 2009 р. у справі No 1-32/2009. База даних «Законодавство України». (дата звернення: 12.02.2020).
7. Рішення Конституційного Суду України від 26 грудня 2011 р.

- у справі № 1-42/2011. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-11#Text> (дата звернення: 12.02.2021).
8. Рішення Конституційного Суду України від 25 січня 2012 р. № 3-рп/2012 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12#Text> (дата звернення: 12.02.2021).
9. Рішення Конституційного суду України від 3 червня 2013 р. № 3-рп/2013 у справі № 1-2/2013 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-13> (дата звернення: 12.02.2021).

Практика Європейського суду з прав людини

1. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Суханов та Ільченко проти України» від 26 червня 2014 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a16#Text (дата звернення: 18.05.2021).
2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Щокін проти України» від 14 жовтня 2010 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_858#Text (дата звернення: 18.05.2021).
3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Півень проти України» від 29 червня 2004 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_222 (дата звернення: 18.05.2021).
4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Вілліс проти Сполученого Королівства» від 11 червня 2002 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_170 (дата звернення:

- 31.01.2020).
5. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Пічкур проти України» Справа «Пічкур проти України» від 07 листопада 2013 р. заява No 10441/06. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_984 (дата звернення: 29.01.2020).
 6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Тлімменос проти Греції» (Thlimmenos v. Greece) від 06 квітня 2000 р. База даних «Законодавство України». URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=199> (дата звернення: 28.01.2020).
 7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олександр Булінко проти України» від 21 червня 2005 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_436#Text (дата звернення: 18.05.2021).
 8. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Войтенко проти України» від 29 червня 2004 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_223#Text (дата звернення: 18.05.2021).

Література

Основна

1. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення : навч.

- посіб. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 536 с. ISBN 978-617-511-316-5
2. Право соціального забезпечення: підручник / [О. М. Ярошенко, А. М. Слюсар, І. А. Встухова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. – Харків : Право, 2019. – 376 с. ISBN 978-966-937-550-6
 3. Право соціального забезпечення України: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. /П.Д. Пилипенко, В.Я. Буряк, С.М. Синчук та ін.; за ред. П.Д.Пилипенка. – 4-те вид., переробл. та доповн. К.: Ін Юре, 2014. – 480 с.
 4. Соціальне страхування: підручник / Кириленко О.П., Толуб'як В.С., Сидорчук А.А., Стоян В.І. та ін. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2016. – 516 с.
 5. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення : навчальний посібник загальна частина. Чернігів : ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. – 692 с.
 6. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. / В. В. Утвенко. Київ: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 248 с. ISBN 978-617-02-0247-5

Додаткова

1. Аналіз регулювання дотримання рівності та недискримінації у доступі до праці, послуг та соціального забезпечення: оцінка стану впровадження Україною антидискримінаційних Директив ЄС: аналітичний звіт за результатами дослідження. Київ, 2019. 51 с. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Analiz-regulyvannya-dotrymannya-rivnosti-ta-nedyskryminatsiyi-u-dostupi-do-pratsi-poslug-ta-sotsialnogo-zabezpechennya.pdf> (дата звернення: 18.02.2020).
2. Бадида А. Ю. Соціальні права у практиці Європейського суду з прав людини. Право України. 2019. № 9. С. 141-153.
3. Боднарук М.І, Бурка А.В. Трансформація системи

- соціального забезпечення України під впливом COVID-19. Challenges of legal science and education: an experience of EU countries and introduction in Ukraine : Collective monograph. Frankfurt (Oder) : Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2020. С. 42-55.
4. Боднарук М.І., Бурка А.В. Запобігання та протидія дискримінації в пенсійній системі України. Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union: Collective monograph. Part 1.(Law Faculty of the University of Miskolc, Hungary). Riga: Baltija Publishing, 2020. P. 426-441.
 5. Бойко М.Д. Право соціального забезпечення України: навчальний посібник, 5-те видання перероблене та доповнене. Київ. «Центр учбової літератури», 2016. – 448 с.
 6. Бориченко К.В. Співвідношення права на соціальний захист і права на соціальне забезпечення // Юридичний науковий електронний журнал. № 1.2019. С. 101-104.
 7. Бориченко К. В. Механізм правового регулювання відносин у праві соціального забезпечення. Правові горизонти. 2019. № 14. С. 34–39.
 8. Бориченко К. В. Соціальний захист сімей з дітьми за законодавством України : автореферат... канд. юридичних наук, спец.:12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. Одеса : Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», 2015. 20 с.
 9. Бородкін М. В. Юридичні факти як підстави виникнення соціально-забезпечувальних правовідносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2018. 20 с.
 10. Бурка А.В. Державна допомога при народженні дитини:

- проблемні аспекти // Підприємництво, господарство і право. 2020 (290). № 4. С. 116-120.
11. Бурка А. В. Багатосторонні міжнародні договори як гарантія реалізації права потерпілим працівником на належне соціальне забезпечення у разі трудового каліцтва чи професійного захворювання // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Т. 1. Вип. 49. С. 199-203.
 12. Бурка А. В. Відшкодування моральної шкоди особам, що постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання: критерії визначення розміру відшкодування // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2018. Том 29 (69) № 6. С. 62-67.
 13. Бурка А. В. Місце та роль міждержавних договорів, угод при врегулюванні відносин щодо соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок трудового каліцтва чи професійного захворювання. Травневі наукові читання: VII Міжнародна науково - практична інтернет-конференція (Дніпро, 31 травня 2018 р.). Дніпро, 2018. С. 65-70.
 14. Бурка А. В. Правовий аналіз двосторонніх міждержавних договорів, міжурядових та міжвідомчих угод України у сфері соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання // Право і суспільство. 2018. Вип. 2/3. С. 56-61.
 15. Бурка А. В. Проблемні аспекти реалізації внутрішньо переміщеними особами, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, права на соціальне забезпечення. Реформування законодавства України та розвиток

- суспільних відносин в Україні: питання взаємодії: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (21-22 квітня 2017 р.). Ужгород, 2017. С.88-91.
16. Бурка А. В. Розвиток законодавства у сфері соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, у незалежній Україні // Приватне та публічне право. 2017. Вип. 4. С. 63-68.
 17. Бурка А. В. Санаторно-курортне лікування осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання. Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 7 березня 2019 р.) Одеса, 2019. С. 43-46.
 18. Бурка А. В. Соціальне забезпечення внутрішньо переміщених осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання // Держава і право. 2016. Вип. 74. С. 337-349.
 19. Бурка А. В. Соціальне забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання в країнах Європи: Німеччині, Австрії, Швейцарії // Право та державне управління. 2019. № 1. С. 25-30.
 20. Бурка А. В. Соціальне забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання у незалежній Україні: основні етапи розвитку законодавства. Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 9-10 березня 2018 р.). Одеса, 2018. С.40-45.
 21. Бурка А. В. Страховые выплаты в случае смерти

- застрахованного лица вследствие несчастного случая на производстве или профессионального заболевания // *Legea si Viata*. 2019. С. 31-35.
22. Великсар Т. І. Державна соціальна допомога як елемент системи соціального захисту населення: реалії та перспективи удосконалення // *Економіка та держава*. 2015. № 12. С. 100-103.
23. Віжунов О. В. Правове регулювання соціального забезпечення осіб з інвалідністю в Україні та країнах Європейського Союзу : авто реф. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.05 К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2020. 20 с.
24. Вишновецька С.В., Туз А.О. Структура науки права соціального забезпечення // *Право і суспільство*. № 1/2020. С. 201-206.
25. Герасименко В. Гендерні невідповідності пенсійної системи в Україні: проблеми та перспективи. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11787/08Gerasumenko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 14.02.2020).
26. Глущенко С. А. Адміністративно-правові засади пенсійного забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 18 с.
27. Гнатенко К. В. Принципи соціального забезпечення – основа галузі права соціального забезпечення // *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 2(31), 2020. С.52-55.
28. Гнатенко К.В. Щодо питання принципів соціального забезпечення // *Право і суспільство*. № 6/ частина 2. 2018. С. 44-49.

29. Герасимів Тарас. Право соціального забезпечення як галузь національного права. 2018. С. 23-29. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18359/6.pdf> (дата звернення: 12.06.2021).
30. Дутчак А. В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку // Молодий вчений № 5 (45). 2017 С. 568-572.
31. Жук О. Б. До питання дискусії: соціальний захист, соціальне страхування чи соціальне забезпечення. С. 1-3. URL: http://financial.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/05/%D0%96%D1%83%D0%BA_%D0%9E.%D0%91._%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf (дата звернення: 12.05.2018).
32. Клименко А. Л. Стандарти і гарантії соціального забезпечення: міжнародно-правовий і вітчизняний контекст: монографія / А. Л. Клименко. – Харків: Юрайт, 2019. 176 с. ISBN 978-617-7450-01-5
33. Ковальчук Л. В. Соціальні послуги окремим категоріям споживачів: проблеми інституційної взаємодії // Молодий вчений. 2016. № 10 (37). С. 381-384.
34. Костюк В. Проблеми гармонізації законодавства України щодо прав осіб з інвалідністю з відповідними стандартами Європейського Союзу. Право України. 2016. № 8. С. 47–54.
35. Котикова А. І., Бабич М. М., Циноборенко А. С. Проблеми реалізації регіональної політики соціального захисту в умовах Євроінтеграції: пенсійне забезпечення. Ефективна економіка. 2018. № 1.
36. Копачовець Н. Правові аспекти рівності жінок і чоловіків у сфері соціального забезпечення. URL: https://minjust.gov.ua/rn/str_48 (дата звернення:

23.02.2020).

37. Кравченко О. О. Соціальне обслуговування і соціальне забезпечення як основні форми надання соціальних послуг // Проблеми соціальної роботи: психологія, філософія, соціологія. 2018. № 1 (11). С. 67-72.
38. Кравченко О. О. Соціальне обслуговування і соціальне забезпечення як основні форми надання соціальних послуг // Проблеми соціальної роботи: психологія, філософія, соціологія. 2018. № 1 (11). С. 67-72.
39. Краснов Є. В. Ратифікація Конвенції Міжнародної організації праці № 102 як вектор вдосконалення системи соціального забезпечення України на шляху до євроінтеграції. Прикарпатський юридичний вісник. 2016. Вип. 2 (11). С. 140-144.
40. Кропивницький М. О. Про поняття джерел фінансування соціального забезпечення. 2016. С. 39-47. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/37235/1/8_39-47.pdf (дата звернення: 11.05.2018).
41. Ласько І. М. Система джерел права соціального забезпечення України : автореф. ... канд. юридичних наук, спец.: 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2015. 16 с.
42. Лесько Н. В. Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей від насильства та інших протиправних дій : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 Львів, 2019. 36 с.
43. Линдюк О. Гендерні підходи у сфері пенсійного забезпечення державних службовців. С. 125-132. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej19/PDF/16.pdf> (дата звернення:

23.02.2020).

44. Мальований М. І., Бечко П. К., Бечко В. П. Соціальне страхування: навчальний посібник. Київ: Центр уч. л-ри, 2012. 496 с.
45. Малюга Л. Ю. Адаптація соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу: автореф. ... д-ра юрид. наук, спец.: 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2020. 40 с.
46. Медвідь А. О. Характеристика права людини на соціальне забезпечення: зміст, обсяг і межі // Держава та регіони. Серія: Право. 2016. № 3 (53) С. 39-42.
47. Мельник В. П. Поняття та ознаки міжнародно-правового регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2020. No2(22). С. 1-15.
48. Мельник В. П. Соціальний захист осіб з інвалідністю: теоретико-правові проблеми : автореф. ... д-ра юрид. наук, спец.: 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2020. 35 с.
49. Мельник О. Я. Міжнародні договори у системі джерел права соціального забезпечення України : автореф. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2020. 20 с.
50. Мокрицька Н. П. Проблеми права соціального захисту : навч. посіб. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 428 с.
51. Нариси з міжнародного та зарубіжного трудового права і права соціального забезпечення : монографія / В. М. Бесчастний, М. М. Клемпарський, О. В. Назимко; за

- заг. ред. В. М. Бесчастного. Харків : Право, 2017. 176 с.
52. Пенсійне забезпечення у солідарному рівні загальнообов'язкового державного пенсійного страхування / В. М. Андрії, О. Л. Кучма, Л. М. Сіньова; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Маслаков, 2018. 474 с.
 53. Правовідносини соціального забезпечення: суб'єкти, зміст, об'єкти: монографія / С. М. Синчук; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 421 с.
 54. Проблеми застосування трудового та пенсійного законодавства : монографія [Н. М. Хуторян та ін.; наук. ред.: Н. М. Хуторян, М. М. Шумило; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ : Ніка-Центр, 2015. 315 с.
 55. Правові проблеми трудового та пенсійного законодавства України в контексті євроінтеграції : монографія / Н. М. Хуторян та ін.; відп. ред. Н. М. Хуторян; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Харків : Право, 2018. 255 с.
 56. Сирота І. М. Право соціального забезпечення та гарантії здійснення соціального захисту. Юридичний вісник. 2017. № 2. С. 73–78.
 57. Старосельцева О. В. Інституційна природа загальнообов'язкового державного соціального страхування. Форум права, 2017. № 5. С. 375–381.
 58. Сокол М. В. Сім'я як суб'єкт соціально-забезпечувальних правовідносин у сфері державних соціальних допомог // Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 2(31), 2020. С. 60-64.
 59. Соловйов О.В. Поняття й ознаки нещасного випадку на виробництві як страхового випадку в соціальному страхуванні // Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 5.

- С. 172 -176.
60. Сирота М.І., Гудзь А.О. Принципи права соціального забезпечення в сучасних умовах // Держава та регіони. Серія: Право, 2019 р., № 4 (66). С. 62-66.
 61. Сохань М. Ю. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування як форма соціального захисту осіб із сімейними обов'язками // Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 2(31), 2020. С. 65-68.
 62. Стинська В. Соціальна підтримка материнства й дитинства в Бельгії. Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка». 2016. Випуск 2/34. С. 228-235.
 63. Тимофіїв Р. М. Роботодавець як суб'єкт соціального захисту працівників : автореферат... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення Львів : Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2019. 20 с.
 64. 105. Третьяков О. В., Нестеренко С.В., Горстка К.В. Система страхування від нещасних випадків – дієвий важіль управління безпекою праці в країні // Строительство. Материаловедение. Машиностроение. Серія: Безопасность жизнедеятельности. 2016. Вып. 93. С. 37-44.
 65. Шалієвська Л. І. Пенсійне забезпечення: зарубіжний досвід та уроки для України. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 4. С. 96–100.
 66. Шумило М. М. Рішення Європейського Суду з прав людини у сфері соціального захисту та їх наслідки для України. Правова держава. Вип. 28. 2017. С. 212–219.
 67. Шумило М. М. Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2016. 680 с.
 68. Чижов Д. А. Правовий механізм забезпечення

- соціального захисту людини в умовах військових конфліктів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2018. 20 с.
69. Яковлева Г. О. До визначення поняття та природи соціальних ризиків у праві соціального забезпечення. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 49–53
 70. Яковлева Г.О. Роль та місце права соціального забезпечення в системі права України //Юридичний бюлетень. Випуск 7. ч.1. 2018. С. 274-280.
 71. Burka A. Insurance payments to victims of accidents at work or occupational diseases at a stable disability // *Recht der Osteuropäischen Staaten*. 04/2018. S. 36-39.
 72. Burka A. Manifestations of discrimination in the process of exercising one's right to social security // *Visegrad journal on human rights*. 2020. № 1(volume 3). P. 17-22.
 73. Burka A. Social security of people having been harmed as a result of an accident at work and occupational disease in the United Kingdom, Norway, Sweden, Denmark, Finland // *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6 (volume 3). P. 14-18.
 74. Ihre Rechte der sozialen Sicherheit in Dänemark. *Beschäftigung, Soziales und Integration*. Europäische Union. 2018. 63 s.
 75. Ihre Rechte der sozialen Sicherheit in Luxemburg. *Beschäftigung, Soziales und Integration*. Europäische Union. Juli 2018. 55 s. URL: https://www.cnap.lu/fileadmin/file/cnap/publications/Commission_europeenne/Ihre_Rechte_der_sozialen_Sicherheit_in_Luxemburg.pdf
 76. Ihre Rechte der sozialen Sicherheit in Schweden. *Beschäftigung, Soziales und Integration*. Europäische Union. 2013. 39 s. URL:

- http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Sweden_de.pdf (дата звернення: 12.01.2019).
77. Mykola I. Bodnaruk. The Formation of the Basics of Social Insurance During the 17th – 19th Centuries // the Journal of Eastern European Law / Журнал східноєвропейського права. 2017. № 45. С.6-11.
 78. Mykola Bodnaruk. The development of social insurance in Ukraine during the Soviet and post-soviet periods of its history // Часопис Київського університету права. 2017. №4 С.128-133.
 79. Mykola I. Bodnaruk. Social Insurance as a Legal Phenomenon. The Historical-Legal Aspect of Its Formation and Development (from the Ancient Times till the Middle Ages) / Mykola I. Bodnaruk // the Journal of Eastern European Law / Журнал східноєвропейського права. 2017. No 44. С. 6-10.
 80. Your social security rights in Austria. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2018. 57 p. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1101&langId=en> (дата звернення: 18.01.2019).
 81. Your social security rights in Finland. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1109&langId=en&intPageId=4523> (дата звернення: 25.01.2019).
 82. Your social security rights in Germany. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2018. 50 p. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1111&langId=en> (дата звернення: 15.01.2019).
 83. Your social security rights in Luxembourg. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1120&langId=en>

- &intPageId=4682 (дата звернення: 26.01.2019).
84. Your social security rights in Poland. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2013. 33 p. URL: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRIinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Poland_en.pdf (дата звернення: 10.01.2019).
 85. Your social security rights in Portugal. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2013. 39 p. URL: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRIinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Portugal_en.pdf (дата звернення: 28.01.2019).
 86. Your social security rights in Portugal. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1125&langId=en&intPageId=5046> (дата звернення: 17.01.2019).
 87. Your social security rights in Spain. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1129&langId=en&intPageId=4794>
 88. Your social security rights in Switzerland. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1131&langId=en&intPageId=4824> (дата звернення: 24.01.2019).
 89. Your social security rights in United Kingdom. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Union. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1132&langId=en> (дата звернення: 15.01.2019).

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України - <https://www.rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України - <https://www.kmu.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Офісу Президента України - <https://www.president.gov.ua/news/administration>
4. Офіційний сайт Пенсійного фонду України - <https://www.pfu.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Фонду соціального страхування України - <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/index>
6. Офіційний сайт Верховного Суду - https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/
7. Офіційний сайт Єдиного державного реєстру судових рішень - <https://reyestr.court.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України - <https://www.msp.gov.ua/>

Навчальне видання

Микола Іванович **Боднарук**
Олег Ярославович **Орловський**
Альона Валентинівна **Бурка**

ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Навчально-методичний посібник

Літературний редактор *Лукул О.В.*
Технічний редактор *Чораєва Г.К.*

Підписано до друку 00.00.2021. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 10,0.
Обл.-вид. арк. 10,8. Тираж 00. Зам. Н-000.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.
58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.